Markos

די גוטע בשורה לויט מארקוס

1 The Beginning of the
Besuras HaGeulah *(the
Good News of Redemption)* of
Yehoshua, Rebbe Melech
HaMoshiach [the] Ben
HaElohim.
2 Just as it has been
written in Yeshayah
HaNavi, HINNENI
SHOLEIACH MALACHI
(Behold, I send my messenger)
before your face, UPINNAH
DERECH LEFANAI *(and
he will prepare the way
before me)*, he will prepare
your way. 3 KOL KOREY
BAMIDBAR *(A voice of one
shouting in the wilderness)*:
Prepare the Derech Hashem
(the way of the L-rd). Make
his paths yashar *(straight)*!
4 Yochanan came with
a mikveh mayim in the
midbar, preaching a tevilah
of teshuva for the selichat
avon.

א דאס איז דער אנהויב פון דער בשורה טובה פון
fun toive bshurh der fun onhoib der iz dos
of Good Bsoires the of beginning the is this

יהושע / ישוע* המשיח , דעם זון פון דער
der fun zun dem HaMoshiach Yeshua Yehoshua*
the of son the the Moshiach Yeshua Yehoshua

אויבערשטער. ב לויט ווי עס שטייט געשריבן אין ישעיהו
Yeshayah in geshriben shteit es vi loit Oibershter
Yeshayah in written stands it as according to Most High

הנביא :
hanovi
the prophet

זע , איך שיק מיין שליח פאר דיין פנים ,
ponem dain far Shliach main shik ich ze
face your before Shliach my send I look

ער וועט צוגרייטן דיין וועג; (מלאכי ג, א.)
a g Malachi veg dain tsugreiten vet er
1 3 Malachi way your prepare will he

ג א קול פון איינעם, וואס רופט אויס אין דער מדבר :
midbar der in ois ruft vos einem fun kol a
wilderness the in out cries who one of voice a

מאכט פארטיק דעם הארס וועג,
veg Har's dem fartik macht
way the L-rd's the prepared make

גלייכט אויס זיינע שטעגן! (ישעיהו מ, ג.)
g m Yeshayah shtegn zaine ois glaicht
3 40 Yeshayah paths his out straighten

ד יוחנן איז געקומען, וואס האט טובל געווען אין דער
der in geven toivl hot vos gekumen iz Yochanan
the in was tovel has who come is Yochanan

מדבר , אויסרופנדיק א מקווה פון תשובה צו דער פארגעבונג
fargebung der tsu tshuve fun mkvh a oisrufendik midbar
forgiveness the for repentance of mikveh a proclaiming wilderness

פון זינד.
zind fun
sin of

5 And all Yehudah and all Yerushalayim were going out to him, and they were submitted to a tevilah using the Yarden River as a mikveh mayim, making vidduy of their averos *(sins)*.

ה און עס איז ארויסגעגאנגען צו אים דאס גאנצע לאנד יהודה ,
Yehude land gantse dos im tsu aroisgegangen iz es un
Yehudah land whole the him to went out is there and

און אלע לייט פון ירושלים ; און זענען געטובלט
getoivelt zenen un Yerushalayim fun lait ale un
mikveh immersed are and Yerushalayim of people all and

געווארן אין א מקווה פון אים אין דעם טייך ירדן , און האבן
hoben un Yarden taich dem in im fun mkvh a in gevoren
were and Yarden river the in him of mikveh a in become

זיך מתוודה געווען אויף זייערע זינד.
zind zeiere oif geven misvade zich
sin their about was confessing themselves

6 And Yochanan had camel hair clothing and a leather belt around his waist, and his food was arbe and devash.

ו און דער יוחנן איז געווען אנגעטאן אין קעמל *האר, און א
a un hor kemel in ongeton geven iz Yochanan der un
a and hair camel in dressed was is Yochanan this and

לעדערנער גארטל ארום זיינע לענדן, און האט געגעסן היישעריקן
heisherikn gegesen hot un lendn zaine arum gartel lederner
locusts eaten has and waist his around belt leather

און ווילדן האניק.
hanik vildn un
honey wild and

7 And he was preaching, [crying out as a maggid], saying, Hu Habah *(He who Comes)* after me has more chozek *(strength)* than me. I am not worthy to stoop down and remove his sandals.

ז און ער האט אויסגערופן, אזוי צו זאגן : עס קומט נאך מיר דער,
der mir noch kumt es zogen tsu azoi oisgerufen hot er un
the me after comes it say to so proclaimed has he and

וואס איז שטארקער פון מיר; וואס איך בין נישט ווערט זיך
zich vert nisht bin ich vos mir fun shtarker iz vos
self worthy not am I who me than stronger is who

איינצובייגן און אויפצובינדן דאס שנירל פון זיינע שיך .
shich zaine fun shnirel dos oiftsubinden un eintsubeigen
shoes his of thong the to untie and bend down

8 I give you a tevilah in a mikveh mayim, but he will give you a tevilah in the Ruach Hakodesh.

ח איך האב אייך טובל געווען מיט וואסער אין א מקווה, ער אבער
ober er mkvh a in vaser mit geven toivl aich hob ich
however he mikveh a in water with was tovel you have I

וועט אייך טובל זיין אין א מקווה מיט דעם רוח הקודש .
Hakoidesh ruach dem mit mkvh a in zain toivl aich vet
the Holy Spirit the with mikveh a in be tovel you will

9 And it was during that period that Yehoshua from Natzeret of the Galil came and submitted to Yochanan's tevilah in

ט און עס איז געשען , אין יענע טעג איז יהושע / ישוע*
Yeshua Yehoshua iz teg yene in geshen iz es un*
Yeshua Yehoshua is days those in happened is it and

געקומען פון נצרת אין גליל, און איז געטובלט געווארן אין
in gevoren getoivelt iz un Galil in Natseret fun gekumen
in become mikveh immersed is and Galil in Natseret of come

א מקווה פון יוחנן אינם ירדן .
Yarden inem Yochanan fun mkvh a
Yarden in the Yochanan of mikveh a

the mikveh mayim of the Yarden.

10 And ofen ort Rebbe, Melech HaMoshiach came up out of the mikveh mayim, and he saw Shomayim being torn open, the Ruach Hakodesh of Hashem descending like a yonah on him.

11 And there was a bat kol out of Shomayim, ATAH BNI AHUVI ASHER BCHA CHAFATSTI *(You are my Son, the beloved, with whom I am well pleased).*

12 Then the Ruach Hakodesh ofen ort thrusts him out into the midbar.

13 And Rebbe, Melech HaMoshiach was in the midbar arba'im yom varbaim lailah, undergoing nisyonos by HaSatan; and he was with the chayyat hassadeh *(wild beasts)*, and the malachim were the meshartei Hashem ministering to Moshiach.

14 Now after Yochanan was arrested, Rebbe, Melech HaMoshiach came to the Galil, darshenen *(preaching)* the Besuras HaGeulah of Hashem,

י און גלייך ווי ער איז ארויסגעשטיגן אויס דעם וואסער, האט
hot vaser dem ois aroisgeshtigen iz er vi glaich un
has water the out come up is he as immediately and

ער געזען דעם הימל געשפאלטן, און דעם גייסט ווי א טויב
toib a vi gaist dem un geshpolten himel dem gezen er
dove a like Spirit the and split open heaven the seen he

אראפשוועבן אויף אים;
im oif aropshveben
him on down hovering

יא און עס איז געקומען א קול אויס דעם הימל: דו ביסט מיין
main bist du himel dem ois kol a gekumen iz es un
my are you heaven the out voice a come is it and

געליבטער זון, אין דיר האב איך א וואוילגעפעלן!
voilgefelen a ich hob dir in zun gelibter
well pleased a I have you in Son beloved

יב און גלייך טרייבט אים דער גייסט אין דער מדבר
midbar der in gaist der im traibt glaich un
wilderness the in Spirit the him drives immediately and

אריין.
arain
into

יג און ער איז געווען אין דער מדבר פערציק טעג, ווערנדיק
verendik teg fertsik midbar der in geven iz er un
becoming days forty wilderness the in was is he and

אויסגעפרואווט פונם שטן; און איז געווען מיט די ווילדע
vilde di mit geven iz un Satan funem oisgepruvt
wild the with was is and Satan from the put to the test

חיות; און די מלאכים האבן אים באדינט. יד און נאך דעם ווי
vi dem noch un badint im hoben malochem di un chaies
when the after and served him have angels the and animals

יוחנן איז איבערגעגעבן געווארן, איז יהושע / ישוע* געקומען
gekumen Yeshua Yehoshua iz gevoren ibergegeben iz Yochanan*
come Yeshua Yehoshua is become handed over is Yochanan

קיין גליל, און האט אויסגערופן די בשורה טובה פון ה׳ ,
Hashem fun toive bshurh di oisgerufen hot un Galil kein
Hashem of Good Bsoires the proclaimed has and Galil to

15 And saying, The appointed time has been fulfilled and the Malchut Hashem has come near. Make teshuva, and have emunah in the Besuras HaGeulah.

טו און געזאגט: די צייט איז שוין דערפילט, און דאס קעניגרייך
kenigreich dos un derfilt shoin iz tsait di gezogt un
kingdom the and fulfilled at once is time the said and

פון ה׳ האט זיך דערנענטערט; טוט תשובה , און גלויבט אין
in gloibt un tshuve tut dernentert zich hot Hashem fun
in believe and repentance do come nearer self has Hashem of

דער גוטער בשורה!
bshurh guter der
Bsoires good the

16 And passing along beside Sea of Galilee, Rebbe, Melech HaMoshiach saw Shim'on and Andrew, the brother of Shim'on, casting a reshet into the sea, for they were daiyagim *(fishermen).*

טז און פארבייגייענדיק ביים ים פון גליל, האט ער געזען
gezen er hot Galil fun yam baim farbaigeiendik un
seen he has Galil of sea at the passing by and

שמעונען און אנדריי שמעונס ברודער ווארפן א נעץ אין ים אריין;
arain yam in nets a varfen bruder Shim'ons Andrey un Shim'onen
into sea in net a cast brother Shimon's Andrei and Shimon

ווארום זיי זענען געווען פישערלייט.
fisherlait geven zenen zei vorem
fishermen was are they because

17 And he said to them, Come, follow me, and I will make you to become daiyagei adam.

יז און יהושע / ישוע* האט צו זיי געזאגט: קומט, פאלגט מיר
mir folgt kumt gezogt zei tsu hot Yeshua Yehoshua un*
Me follow come said them to has Yeshua Yehoshua and

נאך, און איך וועל אייך מאכן צו ווערן פישערס פון מענטשן!
mentshn fun fishers veren tsu machen aich vel ich un noch
people of fishers become to make you will I and after

18 And ofen ort, leaving their nets, they followed Moshiach.

יח און גלייך האבן זיי פארלאזט די נעצן און האבן אים
im hoben un netsn di farlozt zei hoben glaich un
him have and nets the abandoned they have immediately and

נאכגעפאלגט.
nochgefolgt
followed

19 And going on a little, he saw Ya'akov Ben Zavdai and Yochanan his brother, who were also in the sirah *(boat)* repairing the nets.

יט און גייענדיק אביסל ווייטער, האט ער געזען יעקב בן זבדי
Zavdai ben Ya'akov gezen er hot vaiter abisel geiendik un
Zavdai Son of Yaakov seen he has farther a little walking and

און יוחנן זיין ברודער, אויך זיי זענען געווען אינם שיפל
shifel inem geven zenen zei oich bruder zain Yochanan un
boat in the was are they also brother his Yochanan and

פאררירכטנדיק די נעצן.
netsn di farrichtendik
nets the repairing

[20] And ofen ort he summoned them; and, leaving Zavdai their father in the sirah with the sachirim *(hired workers)*, they went away to follow Moshiach.

כ און גלייך האט ער זיי גערופן; און זיי האבן פארלאזט
farlozt hoben zei un gerufen zei er hot glaich un
abandoned have they and called them he has immediately and

זייער פאטער זבדי און דעם שיפל צוזאמען מיט די טאג
tog di mit tsuzamen shifel dem un Zavdai foter zeier
day the with together boat the and Zavdai Father their

לוינער , און זענען אוועק נאך אים.
im noch avek zenen un loiner
him after went away are and hired laborers

[21] And they enter into K'far-Nachum, and ofen ort on Shabbos, entering into the shul, Rebbe, Melech HaMoshiach exercised the ministry of moreh *(teacher)*.

כא און זיי זענען געגאנגען קיין כפר-נחום ; און גלייך
glaich un K'far-Nachum kein gegangen zenen zei un
immediately and K'far-Nachum any go are they and

שבת איז ער אריינגעגאנגען אין דער שול און האט געלערנט.
gelernt hot un shul der in araingegangen er iz Shabbos
taught has and synagogue the in go in he is Shabbos

[22] And they were astounded at Moshiach's torah *(teaching)*, for he was teaching them as one having samchut, and not as the Sofrim.

כב און מען האט געשטוינט איבער זיין תורה; ווארום ער האט זיי
zei hot er vorem toire zain iber geshtoint hot men un
them has he because Torah his over astounded has they and

געלערנט ווי איינער, וואס האט מאכט, און נישט ווי די סופרים.
soifrem di vi nisht un macht hot vos einer vi gelernt
scribes the as not and power has who one as taught

[23] And, ofen ort, there was in their shul a man with a ruach hatameh, and he shouted,

כג און גראד איז אין זייער שול געווען א מענטש
mentsh a geven shul zeier in iz grad un
man a was synagogue their in is just happened that and

מיט אן אומריינעם *גייסט; און ער האט א געשריי געטאן,
*geton geshrei a hot er un *gaist umreinem an mit*
done shout a has he and spirit unclean an with

[24] Saying, Yehoshua of Natzeret, mah lanu vlach? *(What to us and to you?)* Have you come to bring us churban *(destruction)*? I have daas who you are, HaKadosh of Hashem *(the Holy One of G-d)*.

כד אזוי צו זאגן : וואס האבן מיר מיט דיר, יהושע / ישוע* פון
fun Yeshua Yehoshua dir mit mir hoben vos zogen tsu azoi*
of Yeshua Yehoshua you with we have what say to so

נצרת ? דו ביסט געקומען אונדז צו פארטיליקן! איך ווייס ווער
ver veis ich fartiliken tsu undz gekumen bist du Natseret
who know I annihilate to us come are you Natseret

דו ביסט: דער קדוש אלקים.
Elokim kodesh der bist du
G-d holy one of the are you

[25] But he rebuked the shed, saying, Shekit! Gey zich! And come out of him.

כה און יהושע / ישוע* האט אויף אים אנגעשריגן, אזוי צו זאגן :
zogen tsu azoi ongeshrigen im oif hot Yeshua Yehoshua un*
say to so rebuked him on has Yeshua Yehoshua and

שווייג , און גיי ארויס פון אים!
im fun arois gei un shvaig
him of out get and be silent

[26] And, the ruach hatumah, throwing him into convulsions, let out a shrai and came out of him.

כו און דער אומריינער *גייסט האט אים א ריס געטאן, האט געשריגן
*geshrigen hot geton ris a im hot *gaist umreiner der un*
shouted has done tear a him has spirit unclean the and

מיט א הויך קול און איז פון אים ארויס.
arois im fun iz un kol hoich a mit
go out him of is and voice loud a with

[27] And all were astounded so that they began to discuss with each other, saying, What is this? Torah Chadasha with samchut? He gives orders to the shedim and they obey him?

כז און אלע זענען אזוי דערשטוינט געווארן, אז זיי האבן דאס
dos hoben zei az gevoren dershtoint azoi zenen ale un
this have they that become amaze so are all and

איבערגעפרעגט צווישן זיך , אזוי צו זאגן : וואס איז דאס
dos iz vos zogen tsu azoi zich tsvishen ibergefregt
the is what say to so themselves among guestioned

דאזיקע? א נייע לערנונג מיט מאכט! אפילו די אומריינע גייסטער
geister umreine di afile macht mit lernung neie a dozike
spirits unclean the even make with teaching new a these

באפעלט ער, און זיי געהארכן אים.
im gehorchn zei un er bafelt
him obey they and he are ordered

[28] And the besuroh *(news)* of Rebbe, Melech HaMoshiach ofen ort *(immediately)* went forth everywhere into the surrounding region of the Galil.

כח און גלייך האט זיך זיין שם פארשפרייט אומעטום אין
in umetum farshpreit Shem zain zich hot glaich un
in everywhere spread name his self has immediately and

דער גאנצער געגנט ארום גליל.
Galil arum gegent gantser der
Galil around region whole the

[29] And ofen ort *(immediately)*, coming out of shul, they went into the bais *(house)* of Shim'on and Andrew with Ya'akov and Yochanan.

כט און גלייך ווי זיי זענען ארויסגעקומען פון דער
der fun aroisgekumen zenen zei vi glaich un
the of come out are they as immediately and

שול , זענען זיי אריינגעגאנגען אינם הויז פון שמעון און
un Shim'on fun hoiz inem araingegangen zei zenen shul
and Shim'on of house in the go in they are synagogue

אנדריי, צוזאמען מיט יעקבן און יוחנן .
Yochanan un Ya'akovn mit tsuzamen Andrey
Yochanan and Ya'akov with together Andrei

[30] And the chamot *(shviger, mother-in-law)* of Shim'on was bedridden and fever-stricken, and ofen ort *(immediately)* they tell Rebbe, Melech HaMoshiach about her.

ל שמעונס שוויגער אבער איז געלעגן קראנק מיט א פיבער;
fiber a mit krank gelegen iz ober shviger Shim'ons
fever a with sick lie is however mother-in-law Shimon's

און זיי האבן אים תיכף געזאגט וועגן איר.
ir vegen gezogt teikef im hoben zei un
her about said immediately him have they and

31 And approaching, holding her hand, Rebbe, Melech HaMoshiach lifted her up, and the kaddachat *(fever)* left her, and she then began functioning as their mesharetet *(servant, keli kodesh, lady minister)*, waiting on them.

32 When erev *(evening)* came, with the setting of the shemesh *(sun)*, they brought to Rebbe, Melech HaMoshiach all the cholim *(sick persons)* and all those possessed by shedim *(demons)*.

33 And the whole shtetl gathered together at the delet *(door)*.

34 And Rebbe, Melech HaMoshiach administered refuah *(healing)* to many cholim *(sick persons)* suffering from various machlot *(illnessess)*, and he cast out many shedim *(demons)*. And he did not permit the shedim to give utterance, for the shedim knew the raz *(mystery, secret)* of his identity, that he was the Rebbe, Melech HaMoshiach.

לא און ער איז צוגעגאנגען און האט זי אנגענומען ביי דער האנט,
hant der bai ongenumen zi hot un tsugegangen iz er un
hand the with taken her has and went over is he and

און זי אויפגעשטעלט; און דאס פיבער איז פון איר אוועק , און
un avek ir fun iz fiber dos un oifgeshtelt zi un
and went away you of is fever the and stood up her and

זי האט זיי באדינט.
badint zei hot zi
served they has she

לב און ווען עס איז געווארן אוונט , ווען די זון איז
iz zun di ven ovent gevoren iz es ven un
is sun the when evening become is it when and

אונטערגעגאנגען, האט מען געברענגט צו טראגן צו אים אלע
ale im tsu trogen tsu gebrengt men hot untergegangen
all him to wear to brought they has set

קראנקע, און באזעסענע מיט בייזע גייסטער.
geister beize mit bazesene un kranken
spirits evil with demoniacs and sick

לג און די גאנצע שטאט איז זיך צוזאמענגעקומען ביי דער טיר.
tir der bai tsuzamengekumen zich iz shtot gantse di un
door the at come together itself is city entire the and

לד און ער האט געהיילט א סך , וואס האבן געהאט פארשיידענע
farsheidene gehat hoben vos sach a geheilt hot er un
various have did who many a heal did he and

קראנקייטן, און פיל בייזע גייסטער האט ער ארויסגעטריבן; און
un aroisgetriben er hot geister beize fil un krankeitn
and cast out he has spirits evil many and diseases

האט די בייזע גייסטער נישט געלאזט רעדן, ווייל זיי האבן אים
im hoben zei vail reden gelozt nisht geister beize di hot
him did they because speak allow not spirits evil the did

געקענט.
gekent
know

35 And very early, while it was still dark, having got up, Rebbe, Melech HaMoshiach went out and away to a desolate place, and was davening shacharis there.

לה און אינדערפרי , בשעת עס איז נאך געווען זייער טונקל, איז
iz tunkl zeier geven noch iz es beshas inderfri un
is dark very was still is it while in the morning and

ער אויפגעשטאנען, איז ארויסגעגאנגען און איז אוועק אויף א
a oif avek iz un aroisgegangen iz oifgeshtanen er
a on went away is and went out is got up he

וויסט ארט , און האט דארט תפילה געטאן.
geton tefillah dort hot un ort vist
done prayer there has and place of desolate

36 And Shim'on and those with him searched for Rebbe, Melech HaMoshiach.

לו און שמעון און די, וואס זענען געווען ביי אים, האבן
hoben im bai geven zenen vos di un Shim'on un
have him with was are who the and Shim'on and

נאכגעאיילט נאך אים;
im noch nochgeeilt
him after run

37 And they found Rebbe, Melech HaMoshiach and they say to him, Everyone is seeking you.

לז און האבן אים געפונען, און זאגן צו אים: אלע זוכן
zuchen ale im tsu zogen un gefunen im hoben un
is looking for everyone him to say and found him have and

דיך!
dich
you

38 And Rebbe, Melech HaMoshiach says to them, Let us go elsewhere into the neighboring shtetlach, so that also there I may preach. For it was for this [purpose, tachlis] I came.

לח און ער זאגט צו זיי : לאמיר גיין ערגעץ אנדערשוואו אין
in andershvu ergets gein lomir zei tsu zogt er un
in else somewhere go let us them to said he and

די שכנותדיקע שטעטלעך אריין, כדי איך זאל אויך דארטן
dorten oich zol ich k'de arain shtetlech shcheinesdike di
there also shall I so that into towns neighboring the

דרשענען; ווארום דערצו בין איך געקומען.
gekumen ich bin dertsu vorem darshenen
come I am for this because preach

39 And he came preaching in their shuls *(synagogues)* and casting out shedim in [the] whole [region of] the Galil.

לט און ער איז געגאנגען און האט אויסגערופן אין זייערע שולן
shuln zeiere in oisgerufen hot un gegangen iz er un
synagogues their in preached has and go is he and

אין גאנץ גליל און האט ארויסגעטריבן די בייזע גייסטער.
geister beize di aroisgetriben hot un Galil gants in
spirits evil the drive out did and Galil all in

40 And an ish metzorah *(leper)* comes to Rebbe, Melech HaMoshiach begging him and kneeling down and saying, If you

מ און א מצורע איז געקומען צו אים, האט אים געבעטן, און
un gebeten im hot im tsu gekumen iz metsoire a un
and begged him has him to come is leper a and

איז אנידערגעפאלן פאר אים אויף די קני און געזאגט צו אים:
im tsu gezogt un kni di oif im far anidergefalen iz
him to said and knee the on him before fall down does

אויב דו ווילסט, קענסטו מיך ריין מאכן !
machen rein mich kenstu vilst du oib
make clean me you can want you if

are willing, you are able to make me tahor *(clean)*.
41 And being filled with rachmei Shomayim [and] stretching out his hand, Rebbe, Melech HaMoshiach touched [the man] and says to him, I am willing. Be made tahor.
42 And ofen ort *(immediately)* the ish metzorah *(leper)* went away from Rebbe, Melech HaMoshiach and he was made tahor.

43 And having sternly warned him, ofen ort *(immediately)* Rebbe, Melech HaMoshiach sent him away.

44 And Rebbe, Melech HaMoshiach says to him, See [that] you say nothing to anyone, but rather go show yourself to the kohen and offer [the korban] for the tohorah *(purification)* of you which Moshe *(Rabbeinu)* gave mitzvah, for an edut *(testimony)* to them.

45 But the one having gone out began to preach many things and to spread the dvar, so that no longer was Rebbe Melech HaMoshiach

מא און ער האט זיך דערבארעמט , האט אויסגעשטרעקט די
di oisgeshtrekt hot derbaremt zich hot er un
the stretched out has had compassion self did he and

האנט, האט אים אנגערירט און זאגט צו אים: איך וויל ; *זיי ריין !
rein zai vil ich im tsu zogt un ongerirt im hot hant
clean be want I him to says and touched him has hand

מב און גלייך איז די צרעת פון אים אוועק , און ער איז
iz er un avek im fun tsará'at di iz glaich un
is he and went away him of leprosy the is immediately and

געווארן ריין .
rein gevoren
clean become

מג און ער האט שארף צו אים גערעדט, האט אים תיכף
teikef im hot geredt im tsu sharf hot er un
immediately him has spoken him to sharply has he and

אוועקגעשיקט,
avekgeshikt
sent away

מד און זאגט צו אים: גיב אכטונג , זאלסט קיינעם גארנישט
gornisht keinem zolst achtung gib im tsu zogt un
nothing no one you shall attention give him to says and

זאגן ; נאר גיי ווייז דיך דעם כהן , און ברענג א קרבן פאר
far korben a breng un koien dem dich vaiz gei nor zogen
for sacrifice a bring and kohen to the you show go but say

דיין רייניקונג, וואס משה האט געבאטן, פאר אן עדות צו זיי
zei tsu eides an far geboten hot Moshe vos reinikung dain
them to witness an for ordered has Moses what cleansing your

(ויקרא יד א-לב.)
a-lb yad Vayikra
14 Leviticus

מה ער אבער איז ארויסגעגאנגען, און האט אנגעהויבן א סך
sach a ongehoiben hot un aroisgegangen iz ober er
many a begun has and went out is however he

דערפון צו דערציילן, און צו פארשפרייטן די זאך , אז ער האט
hot er az zach di farshpreiten tsu un dertseilen tsu derfun
has he that matter the spread to and report to of this

שוין מער נישט געקענט אפן אריינגיין אין א שטאט, נאר איז
iz nor shtot a in araingein ofen gekent nisht mer shoin
is only city a in go in openly be able to not more already

able to openly enter into a shtetl, but he was outside in desolate places. And they were coming to Rebbe, Melech HaMoshiach from every direction.

געווען אינדרויסן אין מדבריותדיקע ערטער; און מען איז געקומען צו
tsu gekumen iz men un erter mdbriutdike in indroisen geven
to come is they and areas desert-like in outside was

אים פון אומעטום .
umetum fun im
everywhere from him

2 And having entered again into K'far-Nachum, it was heard after some yamim, that Rebbe, Melech HaMoshiach is at home.

ב און אין אייניקע טעג ארום איז ער ווידער געגאנגען קיין
kein gegangen vider er iz arum teg einike in un
to gone again he is around days some in and

כפר-נחום ; און מען האט געהערט, אז ער איז אינם הויז .
hoiz inem iz er az gehert hot men un K'far-Nachum
house in the was he that heard have they and K'far-Nachum

2 And many were gathered together so that there was no longer any room at the delet, and Rebbe, Melech HaMoshiach was speaking the dvar Hashem to them.

ב און א סך לייט האבן זיך פארזאמלט, אזוי אז עס איז
iz es az azoi farzamlt zich hoben lait sach a un
is it that so gathered themselves have people many a and

שוין מער נישט געווען קיין ארט , אפילו נישט ביי דער טיר;
tir der bai nisht afile ort kein geven nisht mer shoin
door the at not even place of any was not more already

און ער האט צו זיי גערעדט דאס ווארט.
vort dos geredt zei tsu hot er un
word the spoke them to has he and

3 And they come bringing to Rebbe, Melech HaMoshiach a paralytic being carried along by arba'a anashim *(four men)*.

ג און אייניקע זענען געקומען, ברענגענדיק צו אים א פאראליזשירטן,
paralizhirtn a im tsu brengendik gekumen zenen einike un
paralytic a him to bringing come are some and

וואס איז געטראגן געווארן פון פיר.
fir fun gevoren getrogen iz vos
four of become carried is who

4 And not being able to bring [the paralytic] to Rebbe, Melech HaMoshiach on account of the multitude, they removed the roof where Rebbe, Melech HaMoshiach was, and having made an opening, they lowered the mat upon which the paralytic was lying.

ד און נישט קענענדיק אים צוברענגען צו אים צוליב דעם
dem tsulib im tsu tsubrengen im kenendik nisht un
the on account of him to to bring him being able not and

המון מענטשן, האבן זיי אראפגעריסן דעם *דאך וואו ער איז
iz er vu dach dem aropgerisen zei hoben mentshn hamon
is he where roof the tear off they have people crowd

געווען, און נאך דעם ווי זיי האבן אדורכגעבראכן , האבן זיי
zei hoben adurchgebrachen hoben zei vi dem noch un geven
they have break-through have they as that after and was

אראפגעלאזט דאס בעט, אויף וועלכן דער פאראליזשירטער איז
iz paralizhirter der velchen oif bet dos aropgelozt
is paralytic the which on bed the lowered

געלעגן.
gelegen
lay

5 And Rebbe, Melech HaMoshiach, having seen the emunah of them, says to the paralytic, Beni, your averos are granted selicha.

ה און ווי יהושע / ישוע* האט געזען זייער גלויבן , זאגט ער צום
tsum er zogt gloiben zeier gezen hot Yeshua Yehoshua vi un*
to the he says faith their seen has Yeshua Yehoshua as and

פאראליטיקער: קינד, דיינע זינד זענען דיר פארגעבן געווארן!
gevoren fargeben dir zenen zind daine kind paralitiker
become forgiven you are sins your child paralytic

6 And there were some of the Sofrim *(Scribes)* sitting there and thinking about these things in their levavot *(hearts)*,

ו עס זענען אבער דארט געזעסן אייניקע פון די סופרים, וואס
vos soifrem di fun einike gezesen dort ober zenen es
who scribes the of some sitting there however are there

האבן נאכגעטראכט אין זייערע הערצער,
hertser zeiere in nochgetracht hoben
hearts their in think have

7 Why is this one speaking thus? He is guilty of Chillul Hashem gidduf *(Desecration of the Name, blasphemy)*. Who is able to grant selicha *(forgiveness)* to averos *(sins)* except Hashem?

ז פארוואס רעדט ער אזוי? ער לעסטערט דאך ! ווער קען מוחל
moichl ken ver doch lestert er azoi er redt farvos
forgive can who after all blasphemes he so he speaks why

זיין זינד אחוץ נאר ה׳ אליין?
alein Hashem nor achuts zind zain
alone Hashem only except sin be

8 And, ofen ort *(immediately)*, having had daas in his ruach that in this way they were thinking, Rebbe Melech HaMoshiach says to them, Why are you considering such things in your levavot?

ח און גלייך דערוויסנדיק זיך אין זיין *גייסט, אז זיי
*zei az *gaist zain in zich dervisndik glaich un*
they that spirit his in himself he perceived immediately and

האבן אזוי געטראכט, זאגט ער צו זיי : פארוואס טראכט איר די
di ir tracht farvos zei tsu er zogt getracht azoi hoben
the you think why them to he says think so have

דאזיקע זאכן אין אייערע הערצער?
hertser eiere in zachn dozike
hearts your in things these

9 Which is easier? To say to the paralytic, Your averos are granted selicha, or to say, Stand and pick up your mat and walk?

ט וואס איז לייכטער: צו זאגן צום פאראליזשירטן: דיינע זינד
zind daine paralizhirtn tsum zogen tsu laichter iz vos
sins your paralytic to the say to easier is what

זענען דיר פארגעבן געווארן; אדער צו זאגן : שטיי אויף, נעם דיין
dain nem oif shtei zogen tsu oder gevoren fargeben dir zenen
your take up stand say to or become forgiven you are

בעט און גיי?
gei un bet
go and bed

10 But in order that you may have daas that the

י כדי אבער איר זאלט וויסן, אז דער בר אנש האט רשות
rashut hot Enosh Bar der az visen zolt ir ober k'de
authority has of Man Son the that know shall you however so that

מוחל צו זיין זינד אויף דער ערד—זאגט ער צום פאראליזשירטן:
paralizhirtn tsum er zogt erd der oif zind zain tsu moichl
paralytic to the he says earth the on sins be to forgive

Bar Enosh has samchut *(authority)* on haaretz to grant that averos receive selicha, Rebbe, Melech HaMoshiach says to the paralytic,

11 To you I say, Stand, pick up your mat, and go to your bais.

יא דיר זאג איך: שטיי אויף, נעם דיין בעט און גיי אהיים!
aheim gei un bet dain nem oif shtei ich zog dir
home go and bed your take up stand I say you

12 And the man arose, and, ofen ort *(immediately)*, in front of everyone, taking the mat, he went outside. So everyone was astonished and gave kavod to Hashem saying, Never have we seen anything like this!

יב און ער איז אויפגעשטאנען, און האט באלד גענומען דאס
dos genumen bald hot un oifgeshtanen iz er un
the took immediately has and stand up again is he and

בעט און איז ארויסגעגאנגען פאר אלעמען, אזוי אז אלע זענען
zenen ale az azoi alemen far aroisgegangen iz un bet
are all that so everyone before went out is and bed

געווען אויסער זיך פון דערשטוינונג, און האבן געלויבט ה׳ ,
Hashem geloibt hoben un dershtoinung fun zich oiser geven
Hashem praised have and amazement of self surprised was

אזוי צו זאגן : נאך קיינמאל האבן מיר אזעלכעס נישט געזען!
gezen nisht azelches mir hoben keinmol noch zogen tsu azoi
seen not such we have ever not say to so

13 And Rebbe, Melech HaMoshiach went out again beside the lake; and all the multitude was coming to him, and he was teaching them torah.

יג און ער איז ווידער ארויסגעגאנגען צום ברעג ים , און דער
der un yam breg tsum aroisgegangen vider iz er un
the and sea shore to the went out again is he and

גאנצער המון מענטשן איז געקומען צו אים, און ער האט זיי
zei hot er un im tsu gekumen iz mentshn hamon gantser
they has he and him to come is people crowd whole

געלערנט.
gelernt
taught

14 And as he was passing by, he saw Levi Ben-Chalfai sitting in the tax office, and Rebbe, Melech HaMoshiach says to him, Follow me. And, getting up, Levi *(Mattityahu)* followed Rebbe, Melech HaMoshiach.

יד און פארבייגייענדיק האט ער געזען לוי בן חלפי זיצן אינם
inem zitsen Chalfai ben Levi gezen er hot farbaigeiendik un
in the sitting Chalfai Son of Levi seen he has passing by and

שטייער אמט, און ער זאגט צו אים; פאלג מיר נאך! און ער איז
iz er un noch mir folg im tsu zogt er un amt shteier
is he and after Me follow him to says he and office tax

אויפגעשטאנען און האט אים נאכגעפאלגט. טו און עס איז געשען ,
geshen iz es un nochgefolgt im hot un oifgeshtanen
happened is it and followed him has and stand up again

בשעת ער (יהושע / ישוע*) איז געזעסן אין זיין (לויס) הויז
hoiz lois zain in gezesen iz Yeshua Yehoshua er beshas*
house Levi's his in sitting is Yeshua Yehoshua he while

15 And it came to pass that Rebbe, Melech HaMoshiach reclined at tish in Levi's house, and many mochesim *(tax collectors)* and chote'im *(sinners)* were reclining at tish with Rebbe, Melech HaMoshiach and with his talmidim. For there were many, and they were following him.

צום טיש, און א סך שטייער אויפמאנער און חוטאים האבן
hoben chatoem un oifmaner shteier sach a un tish tsum
have sinners and collectors tax many a and table at the

זיך אנידערגעזעצט מיט יהושען / ישוען* און מיט זיינע
zaine mit un Yeshuan Yehoshuan mit anidergezetst zich*
his with and Yeshua Yehoshua with sat down themselves

תלמידים; ווארום עס זענען געווען א סך , און זיי האבן אים
im hoben zei un sach a geven zenen es vorem talmidim
him have they and many a was are there because disciples

נאכגעפאלגט.
nochgefolgt
followed

16 And the Sofrim *(scribes)* of the Perushim, seeing that Rebbe Melech HaMoshiach eats with chote'im *(sinners)* and mochesim *(tax collectors)*, were saying to his talmidim, With mochesim *(tax collectors)* and chote'im *(sinners)* does he eat?

טז און די סופרים פון די פרושים האבן געזען, אז ער עסט
est er az gezen hoben Perushim di fun soifrem di un
eats he that seen have Pharisees the of scribes the and

צוזאמען מיט חוטאים און מיט שטייער אויפמאנער, האבן זיי
zei hoben oifmaner shteier mit un chatoem mit tsuzamen
they have collectors tax with and sinners with together

געזאגט צו די תלמידים זיינע: פארוואס עסט ער צוזאמען מיט די
di mit tsuzamen er est farvos zaine talmidim di tsu gezogt
the with together he eats why his disciples the to said

שטייער אויפמאנער און חוטאים?
chatoem un oifmaner shteier
sinners and collectors tax

17 And having heard this, Rebbe, Melech HaMoshiach says to them, It's not the strong ones that have need of a rofeh *(physician)* but rather the cholim *(sick persons)*. I did not come to call [the] tzaddikim *(righteous ones)* but the chote'im *(sinners)* [to teshuva].

יז און ווען יהושע / ישוע* האט דאס געהערט, זאגט ער צו זיי :
zei tsu er zogt gehert dos hot Yeshua Yehoshua ven un*
them to he says heard this has Yeshua Yehoshua when and

די געזונטע האבן נישט נייטיק קיין רופא , נאר די , וואס זענען
zenen vos di nor rofa kein neitik nisht hoben gezunte di
are who the but physician any need not have healthy the

קראנק: איך בין נישט געקומען רופן צדיקים , נאר חוטאים.
chatoem nor tsadikim rufen gekumen nisht bin ich krank
sinners only righteous to call come not am I sick

18 And the talmidim of Yochanan and the Perushim

יח און יוחננס תלמידים און די פרושים פלעגן פאסטן;
fasten flegen Perushim di un talmidim iuchnns un
fast used to Pharisees the and disciples Yochanan's and

און זיי קומען און זאגן צו אים: פארוואס פאסטן יוחננס
iuchnns fasten farvos im tsu zogen un kumen zei un
Yochanan's fast why him to say and to come they and

came with tzomot *(fasts).* And they come and say to Rebbe, Melech HaMoshiach, Why [do] the talmidim of the Perushim and the talmidim of Yochanan come with tzomot, but your talmidim do not?

תלמידים און די תלמידים פון די פרושים , און דיינע תלמידים
talmidim daine un Perushim di fun talmidim di un talmidim
disciples your and Pharisees the of disciples the and disciples

פאסטן נישט?
nisht fasten
not fast

19 And Rebbe, Melech HaMoshiach, said to them, Surely the Bnei HaChuppah of the Choson *(Bridegroom)* are not able to undergo tzomot as long as they have the Choson with them, nu? As long as they have the Choson with them, they are not able to undergo tzomot.

יט און יהושע / ישוע* האט צו זיי געזאגט: צי קענען דען די
di den kenen tsi gezogt zei tsu hot Yeshua Yehoshua un*
the then can said them to has Yeshua Yehoshua and

געסט אויף דער חתונה פאסטן בשעת דער חתן איז מיט
mit iz chosen der beshas fasten chasuna der oif gest
with is bridegroom the while fast wedding the on guests

זיי ? כל זמן זיי האבן דעם חתן מיט זיך ,
zich mit chosen dem hoben zei zmn kol zei
themselves with bridegroom the have they as long as as them

קענען זיי נישט פאסטן.
fasten nisht zei kenen
fast not they can

20 But yamim *(days)* will come when the Choson is taken away from them, and then they will undergo tzomot HaYom HaHu.

כ עס וועלן אבער קומען טעג, ווען דער חתן וועט פון
fun vet chosen der ven teg kumen ober velen es
from will bridegroom the when days to come however will there

זיי אוועקגענומען ווערן, און דעמאלט וועלן זיי פאסטן אין יענעם
yenem in fasten zei velen demolt un veren avekgenumen zei
that in fast they will then and to be taken away them

טאג.
tog
day

21 No one sews a patch of unshrunk cloth on an old garment; otherwise, the patch will pull away from it, the new from the old, and a worse tear results.

כא קיינער לייגט נישט קיין לאטע פון נישט איינגעלאפענעם טוך אויף
oif tuch aeingelafenem nisht fun late kein nisht leigt keiner
on cloth shrink not of patch any not puts no one

אן אלטן בגד ; טאמער רייסט די נייע לאטע אפ פונם אלטן,
alten funem op late neie di reist tomer beged alten an
old from the up patch new the tears lest garment old an

און דער ריס ווערט ערגער.
erger vert ris der un
worse become tear the and

22 And no one puts yayin chadash *(new wine)* into old wineskins; otherwise, the yayin will burst the wineskins and the yayin is lost and so are the wineskins. Instead yayin chadash *(new wine)* [is put] into new wineskins.

כב און קיינער גיסט נישט ארײן קיין נײעם ווײן אין אלטע
alte in vain neiem kein arain nisht gist keiner un
old into wine new any into not pours no one and

לאגלען ; טאמער צעשפאלט דער ווײן די לאגלען , און סאי
si un laglen di vain der tseshfalt tomer laglen
both and skin-bottles the wine the bursts lest skin-bottles

דער ווײן און סאי די לאגלען ווערן פארלוירן; נאר נײער ווײן
vain neier nor farloiren veren laglen di si un vain der
wine new but lost to be skin-bottles the also and wine the

געהערט אין נײע לאגלען ארײן.
arain laglen neie in gehert
into skin-bottle new in belongs

23 And it came about [that] on Shabbos, Rebbe, Melech HaMoshiach was passing through the grainfields, and his talmidim began to make [their] way picking the heads of grain.

כג און עס איז געשען , אז א שבת איז ער געגאנגען דורך
durch gegangen er iz Shabbos a az geshen iz es un
through went he is Shabbos a that happened is it and

די קארנפעלדער, און זײנע תלמידים האבן אנגעהויבן אויפן וועג
veg oifen ongehoiben hoben talmidim zaine un karnfelder di
way on the begun have disciples his and corn fields the

אפצורײסן די זאנגען .
zangen di optsureisen
corn stalks the tear off

24 And the Perushim said to him, Look, why are they engaging in what is not mutar *(permissible)* in the Torah on Shabbos?

כד און די פרושים האבן געזאגט צו אים: זע , פארוואס טוען זײ
zei tuen farvos ze im tsu gezogt hoben Perushim di un
they doing why look him to said have Pharisees the and

אום שבת וואס מען טאר נישט?
nisht tar men vos Shabbos um
not may one what Shabbos on the

25 And Rebbe, Melech HaMoshiach says to them, Have you never read in the Tanakh what Dovid HaMelech did when he was in need and he was hungry, he and the ones with him?

כה און ער זאגט צו זײ : צי האט איר קײנמאל נישט געלײענט, וואס
vos geleient nisht keinmol ir hot tsi zei tsu zogt er un
what read not never you have them to says he and

דוד האט געטאן, ווען ער איז געווען אין נויט , און איז געווען
geven iz un noit in geven iz er ven geton hot Dovid
was is and in need in was is he when done has Dovid

הונגעריק, ער אלײן און די לײט מיט אים?
im mit lait di un alein er hungerik
him with people the and himself he hungry

26 How he entered into the Beis Hashem during the yamim of Evyatar

כו ווי ער איז ארײנגעגאנגען אין ה׳ס הויז (משכן), ווען
ven mshchn hoiz h,s in araingegangen iz er vi
when tent house Hashem's in gone in is he how

אביתר איז געווען כהן גדול , און האט געגעסן דאס לחם
lchm dos gegesen hot un godl koien geven iz Evyatar
Lechem the eaten has and gadol kohen was is Evyatar

the Kohen Gadol and the Lechem HaPanim he ate, which to be eaten it is not mutar *(permissible)* except by the Kohanim, and he gave [some] also to the ones with him.

הפנים , וואס קיינער טאר נישט עסן אחוץ די כהנים ,
kohanem di achuts esen nisht tar keiner vos hponim
kohenim the except to eat not permitted no one which HaPanim

און האט עס אויך געגעבן צו די , וואס זענען געווען מיט אים?
im mit geven zenen vos di tsu gegeben oich es hot un
him with was are who the to given also it has and

(שמואל א כא, א-ו.)
a-u cha a Shmuel
1-6 21 1 samuel

27 And Rebbe, Melech HaMoshiach said to them, Shabbos was created for the sake of man and not man for the sake of Shabbos.

כז און ער האט צו זיי געזאגט: דער שבת איז באשאפן געווארן
gevoren bashafen iz Shabbos der gezogt zei tsu hot er un
become created is Shabbos the said them to has he and

צוליב דעם מענטשן, און נישט דער מענטש צוליב דעם שבת .
Shabbos dem tsulib mentsh der nisht un mentshn dem tsulib
Shabbos the for man the not and people the for

28 Therefore, the Bar Enosh is even Adon HaShabbos.

כח דערפאר איז דער בר אנש אויך האר איבער דעם שבת .
Shabbos dem iber har oich Enosh Bar der iz derfar
Shabbos the over L-rd also of Man Son the is therefore

3 And Rebbe, Melech HaMoshiach entered again into the shul. And there was there a man having a withered hand.

ג און ער איז ווידער אריינגעגאנגען אין שול ; און עס איז
iz es un shul in araingegangen vider iz er un
is it and synagogue in entered again is he and

דארטן געווען א מענטש, וואס האט געהאט א פארדארטע האנט.
hant fardarte a gehat hot vos mentsh a geven dorten
hand withered a had has who man a was there

2 And they were watching Rebbe, Melech HaMoshiach [to see] if on Shabbos he will heal him, in order that they might accuse him.

ב און זיי האבן געלויערט אויף אים, צי ער וועט אים שבת היילן,
heilen Shabbos im vet er tsi im oif geloiert hoben zei un
heal Shabbos him will he him over lie in wait have they and

כדי זיי זאלן אים אנקלאגן.
onklogn im zoln zei k'de
accuse him shall they so that

3 And he says to the man, the one with the withered hand, Stand up here in the center.

ג און ער זאגט צו דעם מענטשן, וואס האט געהאט די פארדארטע
fardarte di gehat hot vos mentshn dem tsu zogt er un
withered the had has who man the to says he and

האנט: שטיי אויף און שטעל דיך אין דער מיטן !
miten der in dich shtel un oif shtei hant
middle the in yourself place and up stand hand

4 And Rebbe, Melech HaMoshiach says to them, Is it mutar *(permissible)* on

ד און זאגט צו זיי ; צי מעג מען שבת טאן גוטס, אדער
oder guts ton Shabbos men meg tsi zei tsu zogt un
or good do Shabbos one permitted them to says and

טאן שלעכטס? ראטעווען א נפש , אדער טייטן? זיי אבער האבן
hoben ober zei teiten oder nefesh a rateven shlechts ton
have however they kill or soul a save evil do

געשוויגן.
geshvign
silent

Shabbos to do tov or rah, to restore nefesh or to destroy [it]? But they were silent.

5 And having looked [at] them with ka'as and having agmat nefesh *(grief)* at the stubborn hardness of their levavot, Rebbe, Melech HaMoshiach says to the man, Stretch out your hand. And the man stretched it out, and his hand was restored.

ה און ער האט זיך ארומגעקוקט אויף זיי מיט צארן, זייער
zeier tsoren mit zei oif arumgekukt zich hot er un
very wrath with them on look self has he and

באטריבט איבער דער שטיינהארטקייט פון זייערע הארץ, און
un harts zeiere fun shteinhartkeit der iber batribt
and heart their of stone hardness the about grieved

זאגט צו דעם מענטשן: שטרעק אויס די האנט! און ער האט זי
zi hot er un hant di ois shtrek mentshn dem tsu zogt
it has he and hand the out stretch man the to says

אויסגעשטרעקט; און זיין האנט איז ווידער געזונט געווארן.
gevoren gezunt vider iz hant zain un oisgeshtrekt
become healthy again is hand his and stretched out

6 And ofen ort *(immediately)* the Perushim went out and held consultation with the party of Herod against him, as to how they might destroy him.

ו און די פרושים זענען ארויסגעגאנגען, און האבן זיך
zich hoben un aroisgegangen zenen Perushim di un
themselves have and gone out are Pharisees the and

גלייך בעראטן מיט הורדוסנס לייט קעגן אים, וויאזוי זיי
zei vi azoi im kegen lait Hordosn's mit baratn glaich
they how him against people Herod's with conferred immediately

זאלן אים אומברענגען.
umbrengen im zoln
destroy him should

7 And Rebbe, Melech HaMoshiach with his talmidim went away to the lake, and a great multitude from the Galil and also from Yehudah followed Rebbe, Melech HaMoshiach.

ז און יהושע / ישוע* איז אוועקגעגאנגען מיט זיינע תלמידים
talmidim zaine mit avekgegangen iz Yeshua Yehoshua un*
disciples his with gone away is Yeshua Yehoshua and

צום ים , און א גרויסער עולם מענטשן פון גליל האט
hot Galil fun mentshn oilem groiser a un yam tsum
has Galil from people crowd large a and sea to the

נאכגעפאלגט; און פון יהודה ,
Yehude fun un nochgefolgt
Yehudah of and followed

8 And from Yerushalayim and from Idumea and from the other side of the Yarden and from around Tzor-Tzidon area, a great multitude [followed],

ח און פון ירושלים , און פון אדום , און פון עבר
Ever fun un Edom fun un Yerushalayim fun un
other side of from and Idumea from and Yerushalayim from and

הירדן , און פון ארום צור און צידון , א גרויסע מאסע
mase groise a Tsidon un Tsor arum fun un HaYarden
mass of great a Sidon and Tyre around from and Yarden

hearing everything that he was doing, and they came to Rebbe Melech HaMoshiach.

מענטשן, הערנדיק די מעשים , וואס ער האט געטאן, זענען זיי
zei zenen geton hot er vos ma'a'sim di herendik mentshn
they are done has he which deeds the hearing people

געקומען צו אים,
im tsu gekumen
him to come

9 And he said to his talmidim that a sirah *(boat)* should stand ready for him, lest the multitude might crush him.

ט און ער האט געזאגט צו זיינע תלמידים, אז א קליין שיפל זאל
zol shifel klein a az talmidim zaine tsu gezogt hot er un
shall boat small a that disciples his to said has he and

זיין גרייט פאר אים מחמת דעם המון , כדי מען זאל
zol men k'de hamon dem machmas im far greit zain
shall they so that crowd the because of him for ready be

זיך נישט דרענגען אויף אים;
im oif drengen nisht zich
him upon throng not themselves

10 For he had brought refuah to many, with the result that as many as had afflictions pressed in on him in order to touch him.

י ווארום ער האט א סך געהיילט, אזוי אז אלע, וואס האבן
hoben vos ale az azoi geheilt sach a hot er vorem
have who all that so healed many a has he because

געהאט א פלאג, זענען געפאלן אויף אים, כדי אים אנצורירן .
ontsuriren im k'de im oif gefalen zenen flag a gehat
to touch him so that him upon fell are plague a had

11 And the ruchot hatemeiot *(unclean spirits)*, whenever they saw Rebbe, Melech HaMoshiach, were falling before him and were crying out, saying, You are the Ben HaElohim!

יא און די אומריינע גייסטער, ווען זיי האבן אים געזען, זענען
zenen gezen im hoben zei ven geister umreine di un
are seen him have they when spirits unclean the and

אנידערגעפאלן פאר אים, און האבן געשריגן , אזוי צו זאגן : דו
du zogen tsu azoi geshrigen hoben un im far anidergefalen
you say to so shouted have and him before fell down

ביסט דער זון פון דער אויבערשטער!
Oibershter der fun zun der bist
Most High the of son the are

12 And he sternly rebuked them, lest they should make him known.

יב און ער האט זיי שטרענג באפוילן , אז זיי זאלן אים נישט
nisht im zoln zei az bafoilen shtreng zei hot er un
not him should they that commanded sternly them has he and

מגלה זיין .
zain mglh
be reveal

13 And Rebbe, Melech HaMoshiach goes up to the mountain and summons those whom he wanted, and they came to him.

יג און ער איז ארויפגעשטיגן אויף דעם בארג , און האט גערופן
gerufen hot un barg dem oif aroifgeshtigen iz er un
called has and mountain the on climb up is he and

צו זיך די , וועלכע ער האט געוואלט; און זיי זענען געקומען
gekumen zenen zei un gevolt hot er velche di zich tsu
come are they and wanted has he which the Himself to

צו אים.
im tsu
him to

14 And Rebbe, Melech HaMoshiach appointed and gave smichah to Shneym Asar *(Twelve)*, whom also he designated Shlichim, that they might be with him, and that he might send them out as his Shlichim to preach,

יד און ער האט באשטימט צוועלף, אז זיי זאלן זיין מיט אים,
im mit zain zoln zei az tsvelf bashtimt hot er un
him with his should they that twelve appointed has he and

און כדי ער זאל זיי אוועקשיקן צו דרשענען,
darshenen tsu avekshiken zei zol er k'de un
preach to send out them shall he so that and

15 and to have samchut *(authority)* to cast out shedim.

טו און צו האבן רשות ארויסצוטרייבן בייזע גייסטער.
geister beize aroistsutraiben rashut hoben tsu un
spirits evil to cast out authority have to and

16 And Rebbe, Melech HaMoshiach appointed the Shneym Asar: Shim'on, to whom he gave the name Kefa,

טז און האט באשטימט אָט די צוועלף: שמעונען האט ער צוגעזעצט
tsugezetst er hot Shim'onen tsvelf di ot bashtimt hot un
attached he has Shimon twelve the just appointed has and

דעם נאמען פעטרוס;
Petros nomen dem
Petros Name the

17 And Ya'akov Ben Zavdai and Yochanan, Ya'akov's brother. He gave to them the name Bnei Regesh, *(Sons of Thunder)*.

יז און יעקב בן זבדי, און יוחנן, יעקבס ברודער, און
un bruder Ya'akov's Yochanan un Zavdai ben Ya'akov un
and brother Yaakov's Yochanan and Zavdai Son of Yaakov and

זיי האט ער צוגעזעצט דעם נאמען בני רגוש, דאס הייסט זין
zin heist dos rgush bnei nomen dem tsugezetst er hot zei
sons means what Regesh sons of name the attached he has them

פון דונער;
duner fun
thunder of

18 And Andrew and Philippos and Bar-Talmai, and Mattityahu, and T'oma, and Ya'akov Ben-Chalfai, and Taddai, and Shim'on the Zealot,

יח און אנדריי, און פיליפוס, און בר-תלמי, און מתתיהו, און
un Mattityahu un Bar-Talmai un Filipos un Andrey un
and Mattityahu and Bar-Talmai and Philipos and Andrei and

תומא, און יעקב בן חלפי, און תדי, און שמעון
Shim'on un Thaddaeus un Chalfai ben Ya'akov un Toma
Shim'on and Taddai and Chalfai Son of Yaakov and Toma

הקנאי,
HaKanai
the Zealot

19 And Yehudah from K'riot, the one who betrayed Rebbe, Melech HaMoshiach.

יט און יהודה איש-קריות, וועלכער האט אים אויך פארראטן.
farraten oich im hot velcher Ish-K'riot Yehude un
betrayed also him has which man from Kriot Yehudah and

20 And Rebbe, Melech HaMoshiach goes to his home shtetl; and again the multitude assembles, with the result that they were not able to have okhel *(food)*.

כ און ער איז אריינגעגאנגען אין א הויז . און עס איז זיך

zich iz es un hoiz a in araingegangen iz er un

themselves is it and house a in entered is he and

ווידער צוזאמענגעקומען א המון מענטשן, אזוי אז זיי האבן

hoben zei az azoi mentshn hamon a tsuzamengekumen vider

have they that so people crowd a come together again

אפילו נישט געקענט עסן ברויט.

broit esen gekent nisht afile

bread to eat be able to not even

21 And when his own mishpochah heard of this, they went out to constrain him. For they were saying, He is meshuga.

כא און ווי זיינע קרובים האבן דאס געהערט, זענען זיי

zei zenen gehert dos hoben krubim zaine vi un

they are heard this have relatives his when and

ארויסגעגאנגען אים כאפן , ווארום זיי האבן געזאגט: ער איז

iz er gezogt hoben zei vorem chapen im aroisgegangen

is he said have they because restrain him went out

22 And the Sofrim *(Scribes)*, the ones coming down from Yerushalayim, were saying, He is possessed by Baal-zibbul and by the Sar HaShedim he casts out shedim.

אראפ פון זינען. כב און די סופרים, וואס זענען אראפגעקומען פון

fun arapgekumen zenen vos soifrem di un zinen fun arop

from come down are who scribes the and mind of out of

ירושלים , האבן געזאגט: ער האט דעם בעל-זבול ; און דורך

durch un Ba'al-Zibbul dem hot er gezogt hoben Yerushalayim

through and Baal-zibbul the has he said have Yerushalayim

דעם שר פון די בייזע גייסטער טרייבט ער ארויס די בייזע גייסטער.

geister beize di arois er traibt geister beize di fun sar dem

spirits evil the out he casts spirits evil the of ruler the

23 But having called them, Rebbe, Melech HaMoshiach was speaking to them in meshalim: How can HaSatan cast out HaSatan?

כג און ער האט זיי גערופן צו זיך , און גערעדט צו זיי

zei tsu geredt un zich tsu gerufen zei hot er un

them to spoke and themselves to called them has he and

מיט משלים ; וויאזוי קען דער שׂטן ארויסטרייבן דעם שׂטן ?

Satan dem aroistraiben Satan der ken vi azoi mesholem mit

Satan the cast out Satan the can how parables with

24 And if a malchut is divided against itself, it is not possible for that malchut to stand.

כד און אויב א מלוכה איז צעטיילט קעגן זיך אליין, קען יענע

yene ken alein zich kegen tseteilt iz meluche a oib un

that can alone self against divide is kingdom a if and

מלוכה נישט האבן קיין קיום .

kium kein hoben nisht meluche

existence any have not kingdom

25 And if a bais is divided against itself, it will not be possible for that bais to stand.

כה און אויב א הויז איז צעטיילט קעגן זיך אליין, וועט יענץ הויז

hoiz yents vet alein zich kegen tseteilt iz hoiz a oib un

house that will alone self against divide is house a if and

נישט קענען בלייבן שטיין.

shtein blaiben kenen nisht

stand remain be able to not

26 And if HaSatan has risen up against himself and is divided, it is not possible for him to stand, but his end has arrived.

כו און אויב דער שׂטן שטייט אויף קעגן זיך אליין, און איז
iz un alein zich kegen oif shteit Satan der oib un
is and alone self against up stands Satan the if and

צעטיילט, קען ער נישט האבן קיין קיום , נאר האט דעם סוף.
sof dem hot nor kium kein hoben nisht er ken tseteilt
end the has only existence any have not he can divide

27 But no one is able, having entered into the house of the Gibbor to plunder his possessions, unless first, he binds HaGibbor, and then he will plunder the Bayit HaGibbor.

כז קיינער קען נישט אריינגיין אין דעם הויז פון דעם גיבור
giber dem fun hoiz dem in araingein nisht ken keiner
strong man the of house the in go in not can no one

און ביי אים צורויבן די זאכן , אויב ער וועט נישט קודם כל
kol koidem nisht vet er oib zachn di tsuroibn im bai un
all before not will he if things the to rob him with and

בינדן דעם גיבור ; און דעמאלט וועט ער אויסרויבן זיין
zain oisroibn er vet demolt un giber dem binden
his plunder he will then and strong man the tie up

28 Omein, I say to you that for everything — for the averos *(sins)* and the Chillul Hashem *(Desecration of the Name)*, whatever blasphemies they may utter — the Bnei Adam will be granted selicha.

הויז . כח באמת זאג איך אייך: אלע זינד וועלן פארגעבן ווערן צו
tsu veren fargeben velen zind ale aich ich zog be'emes hoiz
to to be forgiven will sin all you I tell in truth house

די מענטשנקינדער, און די לעסטערונגען, וויפל זיי וועלן
velen zei vifl lesterungen di un mentshnkinder di
will they how many blasphemies the and people's children the

לעסטערן;
lestern
blaspheme

29 But whoever commits Chillul Hashem gidduf against the Ruach Hakodesh, can never have selicha, but is guilty of a Chet Olam.

כט ווער אבער עס וועט לעסטערן דעם רוח הקודש , דער האט
hot der Hakoidesh ruach dem lestern vet es ober ver
has that the Holy Spirit the blaspheme will it however who

נישט קיין פארגעבונג אויף אייביק, נאר איז חייב אן
an HTML clipboard mise iz nor eibik oif fargebung kein nisht
an liable is but eternal on forgiveness any not

אייביקע זינד.
zind eibike
sin eternal

30 For they were saying, He has a ruach hatumah *(an unclean spirit)*.

ל ווייל זיי האבן געזאגט, אז ער האט אן אומריינעם *גייסט.
*gaist umreinem an hot er az gezogt hoben zei vail
spirit unclean an has he that said have they because

31 And the Em *(Mother)* of Rebbe, Melech HaMoshiach and his achim come and

לא און זיין מוטער און זיינע ברידער זענען געקומען, און
un gekumen zenen brider zaine un muter zain un
and come are brothers his and mother his and

שטייענדיק אינדרויסן האבן זיי געשיקט צו אים, אים צו רופן.
rufen tsu im im tsu geshikt zei hoben indroisen shteiendik
call to him him to sent they have outside stand

stand outside and they sent word to him.

32 And a multitude was sitting around him, and they are saying to him, Hinei! Your Em *(Mother)*! And your achim *(brothers)*! And your achayot *(sisters)* are outside looking for you.

לב און עס איז געזעסן ארום אים א המון מענטשן; און מען האט
hot men un mentshn hamon a im arum gezesen iz es un
had they and people crowd a him around sat is it and

צו אים געזאגט: זע, דיין מוטער און דיינע ברידער און דיינע
daine un brider daine un muter dain ze gezogt im tsu
your and brothers your and mother your look said him to

שוועסטער זענען אינדרויסן און זוכן דיך.
dich zuchen un indroisen zenen shvester
you seek and outside are sisters

33 And in reply to them, Rebbe, Melech HaMoshiach says, Who is immi? And my achim *(brothers)*?

לג און ער האט ענטפערנדיק צו זיי געזאגט: ווער איז מיין מוטער
muter main iz ver gezogt zei tsu entferendik hot er un
mother my is who said them to answering has he and

און מיינע ברידער?
brider maine un
brothers my and

34 And having looked around at the ones sitting around him, Rebbe, Melech HaMoshiach says, Hinei! Immi and my achim!

לד און האט זיך ארומגעקוקט אויף די, וואס זענען געזעסן ארום
arum gezesen zenen vos di oif arumgekukt zich hot un
around sitting are who the on look around self has and

אים אין א קרייז, און האט געזאגט: זע, מיין מוטער און מיינע
maine un muter main ze gezogt hot un kreiz a in im
my and mother my look say did and circle a in him

ברידער!
brider
brothers

35 For whoever does the ratzon Hashem, this one is my brother and my sister and mother.

לה ווארום ווער עס וועט טאן ה׳ס רצון, דער דאזיקער איז
iz doziker der ratson h,s ton vet es ver vorem
is this that will Hashem's do will it whoever because

מיין ברודער, און שוועסטער, און מוטער.
muter un shvester un bruder main
mother and sister and brother my

4

And again Rebbe Melech HaMoshiach began to say shiurim *(Torah talks)* beside the lake. And a huge multitude gathered together to him so that he got into a sirah *(boat)* on

ד

און ווידער האט ער אנגעהויבן צו לערנען ביים ים; און
un yam baim lernen tsu ongehoiben er hot vider un
and sea at the teach to begin he has again and

עס האט זיך פארזאמלט ביי אים א זייער גרויסער המון
hamon groiser zeier a im bai farzamlt zich hot es
crowd large very a him by gather self has it

מענטשן, אזוי אז ער איז איינגעשטיגן אין א שיפל, און האט זיך
zich hot un shifel a in aingeshtigen iz er az azoi mentshn
self has and boat a in step in is he that so people

the lake and sat down. The whole multitude was by the lake on the shore.

אנידערגעזעצט אויפן ים ; און דער גאנצער המון מענטשן איז
iz mentshn hamon gantser der un yam oifen anidergezetst
is people crowd whole the and sea on the sit down

געווען ביים ים אויף דער יבשה .
yaboshe der oif yam baim geven
dry land the on sea by the was

2 And Rebbe Melech HaMoshiach was giving them torah with many meshalim *(parables)* and in the shiurim he said, he was saying to them:

ב און ער האט זיי געלערנט א סך זאכן מיט משלים , און
un mesholem mit zachn sach a gelernt zei hot er un
and parables with things many a taught them did he and

האט צו זיי געזאגט אין זיין תורה:
toire zain in gezogt zei tsu hot
torah his in spoke them to did

3 Listen. Hinei! The Sower went out to sow [seeds].

ג הערט זיך צו: זע , דער זייער איז ארויסגעגאנגען צו פארזייען.
farzeien tsu aroisgegangen iz zeier der ze tsu zich hert
sow to go out is sower the look to self hear

4 And it came about that when he went to sow, that some [seeds] fell beside the road. And the birds came and devoured it.

ד און עס איז געשען , בשעת דעם זייען זענען אייניקע (זאמען)
zamen einike zenen zaien dem beshas geshen iz es un
seeds some are sowing the while happened is it and

געפאלן ביים וועג, און די פייגל זענען געקומען און האבן זיי
zei hoben un gekumen zenen feigel di un veg baim gefalen
them did and come did birds the and way by the fell

אויפגעגעסן.
oifgegesn
eat

5 And other [seeds] fell upon the rocky places where it did not have much soil, and ofen ort *(immediately)* it sprang up because it did not have depth of soil.

ה און אנדערע זענען געפאלן אויף דעם שטייניקן באדן , וואו
vu badn shteinikn dem oif gefalen zenen andere un
where ground stony the on fell are other and

זיי האבן נישט געהאט קיין סך ערד; און האבן גלייך
glaich hoben un erd sach kein gehat nisht hoben zei
immediately have and earth many any had not have they

אויפגעשפראצט צוליבן נישט האבן קיין טיפקייט פון ערד;
erd fun tifkeit kein hoben nisht tsulibn oifgeshfratst
earth of depth any have not since sprout

6 And when the shemesh rose, it was scorched and, because it did not have a shoresh *(root)*, it withered.

ו און ווען די זון איז אויפגעגאנגען, זענען זיי פארוועלקט
farvelkt zei zenen oifgegangen iz zun di ven un
withers they are gone up is sun the when and

געווארן, און ווייל זיי האבן נישט געהאט קיין ווארצל, זענען
zenen vortsl kein gehat nisht hoben zei vail un gevoren
are root any had not have they because and become

זיי פארדארט געווארן.
gevoren fardart zei
become dry up they

7 And other seed fell among the thorns, and the thorns grew up and choked them, and it did not yield pri.

ז און אנדערע זענען געפאלן צווישן די דערנער, און די דערנער
un andere zenen gefalen tsvishen di derner un di derner
and others are fell among the thorns and the thorns

זענען אויפגעוואקסן און האבן זיי דערשטיקט, און זיי האבן
zenen oifgevaksen un hoben zei dershtikt un zei hoben
are grow up and have them choke and they have

נישט געגעבן קיין פרוכט.
nisht gegeben kein frucht
not given any fruit

8 And other seed fell into the adamah tovah *(good ground)* and it was giving pri *(fruit)*, rising up and growing, thirty, sixty, and one hundredfold.

ח און אנדערע זענען געפאלן אויף דער גוטער ערד, און האבן יא
un andere zenen gefalen oif der guter erd un hoben yo
and others are fell on the good earth and have yes

געגעבן פרוכט, וואס האט אויפגעשפראצט און איז געוואקסן; און
gegeben frucht vos hot oifgeshfratst un iz gevaksen un
given fruit which has sprouted and is increase and

האבן געברענגט איינס—דרייסיקפאכיק, און איינס זעכציקפאכיק,
hoben gebrengt eins dreisikfachik un eins zechtsikfachik
did bring one thirtyfold and one sixtyfold

און איינס—הונדערטפאכיק.
un eins hundertfachik
and one hundredfold

9 And Rebbe, Melech HaMoshiach was saying, He who has ears to hear, let him hear.

ט און ער האט געזאגט: ווער עס האט אויערן צום הערן, דער זאל
un er hot gezogt ver es hot oiern tsum heren der zol
and he has said who it has ears to hear that shall

הערן!
heren
hear

10 And when he was alone, the Shneym Asar were asking him for a hezber *(explanation)* of the meshalim *(parables)*.

י און ווען ער איז געווען אליין, האבן די, וואס זענען געווען מיט
un ven er iz geven alein hoben di vos zenen geven mit
and when he is was alone have the who are was with

אים, צוזאמען מיט די צוועלף אים געפרעגט וועגן די משלים .
im tsuzamen mit di tsvelf im gefregt vegen di mesholem
him together with the twelve him asked about the parables

11 And he was saying to them, To you the raz *(secret)* of the Malchut Hashem has been given. But to the outsiders, everything remains in meshalim,

יא און ער האט צו זיי געזאגט: אייך איז געגעבן געווארן דער
un er hot tsu zei gezogt aich iz gegeben gevoren der
and he has to them said you is given become the

סוד פון דעם קעניגרייך פון ה׳ ; צו יענע אבער אינדרויסן
sod fun dem kenigreich fun Hashem tsu yene ober indroisen
mystery of the kingdom of Hashem to those however outside

ווערט אלץ געטאן אין משלים ;
vert alts geton in mesholem
become all done in parables

12 In order that YIRU they may see and not have daas, VSHIMU they may hear and not have binah, lest they should turn and they should receive refuah and selicha. 13 And Rebbe Melech HaMoshiach says to them, Do you not have daas of the meaning of this mashal? Then how will you have binah of all the meshalim?

יב כדי
k'de
so that

קוקנדיק זאלן זיי קוקן און נישט זען,
zen nisht un kuken zei zoln kukendik
see not and look they shall looking

און הערנדיק זאלן זיי הערן און נישט באנעמען ;
banemen nisht un heren zei zoln herendik un
understand not and hear they shall on hearing and

טאמער וועלן זיי תשובה טאן
ton tshuve zei velen tomer
do repentance they will lest

און עס וועט זיי פארגעבן ווערן. (ישעיהו ו, ט-י .)
t-i u Yeshayah veren fargeben zei vet es un
9-10 6 Yeshayah to be forgiven them will it and

יג און זאגט צו זיי : איר פארשטייט נישט דאס דאזיקע משל ,
mashal dozike dos nisht farshteit ir zei tsu zogt un
parable these the not understand you them to says and

און וויאזוי וועט איר פארשטיין אלע משלים ?
mesholem ale farshtein ir vet vi azoi un
parables all understand you will how and

14 The one sowing sows the dvar Hashem.

יד דער זייער פארזייט דאס ווארט.
vort dos farzeit zeier der
word the sown their the

15 And these are the ones beside the road where the dvar Hashem is sown. And when they hear it, ofen ort HaSatan comes and takes the dvar that has been sown in them.

טו און דאס זענען די ביים וועג, וואו דאס ווארט איז געזייעט
gezeiet iz vort dos vu veg baim di zenen dos un
sown is word the where road by the the are those and

געווארן; און ווען זיי האבן עס געהערט, קומט גלייך דער
der glaich kumt gehert es hoben zei ven un gevoren
the immediately comes heard it have they when and become

שׂטן , און נעמט אוועק דאס ווארט, וואס איז געזייעט געווארן אין
in gevoren gezeiet iz vos vort dos avek nemt un Satan
in been sown is which word the away takes and Satan

זיי .
zei
them

16 And these are the ones sown upon the rocky places: when they hear the dvar, ofen ort with simcha they receive it.

טז און אויך אזוי די , וואס זענען געזייעט אויף דעם שטייניקן
shteinikn dem oif gezeiet zenen vos di azoi oich un
stony the on sown are which those thus also and

באדן , וואס, ווען זיי האבן געהערט דאס ווארט, נעמען עס
es nemen vort dos gehert hoben zei ven vos badn
it take word the heard have they when who ground

גלייך אָן מיט שמחה;
simcha mit on glaich
joy with without immediately

17 Yet they do not have a shoresh *(root)* in themselves but are transitory; then when ES TZARAH comes or redifah *(persecution)* on account of the dvar, ofen ort they fall away, they become shmad.

יז און האבן נישט קיין ווארצל אין זיך, נאר זענען בלויז אויף
oif bloiz zenen nor zich in vortsl kein nisht hoben un
on only are but self in root any not have and

א געוויסע צייט; קומט אבער א צרה אדער רדיפה
rdifh oder tsore a ober kumt tsait gevise a
persecution or tribulation a however comes time specific a

צוליב דעם ווארט, שטרויכלען זיי באלד.
bald zei shtroichlen vort dem tsulib
soon they stumble word the on account of

18 And others are the ones sown among thorns. These are the ones having heard the dvar,

יח און אנדערע זענען די, וואס זענען געזייעט צווישן דערנער;
derner tsvishen gezeiet zenen vos di zenen andere un
thorns among sown are who those are others and

זיי זענען עס וואס האבן געהערט דאס ווארט;
vort dos gehert hoben vos es zenen zei
word the heard have who the ones are they

19 and the worries of the Olam Hazeh and the seduction of ashires *(riches)* and the desires for other things come in and choke the dvar Hashem and it does not bear pri.

יט און די זארגן פון דער וועלט און די פארפירערישקייט פון
fun farfirerishkeit di un velt der fun zorgen di un
of deception the and world the of worry the and

רייכטום, און די תאוות נאך אנדערע זאכן דרינגען אריין און
un arain dringen zachn andere noch taives di un reichtum
and in claim things other after lusts the and riches

דערשטיקן דאס ווארט, און עס בלייבט אָן פירות.
peires on blaibt es un vort dos dershtikn
fruit without remains it and word the choke

20 And these are the ones sown upon adamah tovah: they hear the dvar Hashem and are mekabel *(receive)* the dvar Hashem and bear pri, thirty, sixty and one hundredfold.

כ און יענע זענען עס וואס זענען געזייעט געווארן אויף דער
der oif gevoren gezeiet zenen vos es zenen yene un
the on been sown are who the ones are those and

גוטער ערד; וואס הערן דאס ווארט, און נעמען עס אָן, און
un on es nemen un vort dos heren vos erd guter
and without it accept and word that hear who earth good

ברענגען פרוכט, איינער דרייסיקפאכיק, און איינער זעכציקפאכיק,
zechtsikfachik einer un dreisikfachik einer frucht brengen
sixtyfold one and thirtyfold one fruit bring

און איינער הונדערטפאכיק.
hundertfachik einer un
hundredfold one and

21 And Rebbe, Melech HaMoshiach was saying to them, Surely a menorah is

כא און ער האט צו זיי געזאגט: צי קומט דען דאס ליכט,
licht dos den kumt tsi gezogt zei tsu hot er un
light the then comes said them to has he and

כדי געשטעלט צו ווערן אונטער א מאסשעפל, אדער
oder masshefl a unter veren tsu geshtelt k'de
or measuring basket a under to be to placed so that

not brought out in order that it may be put under a measuring bucket or under the couch? Rather, is it not brought out that it may be placed on the shulchan?

אונטערן בעט? ניין, נאר כדי עס זאל געשטעלט ווערן אויף דעם
dem oif veren geshtelt zol es k'de nor nein bet untern
the on to be placed shall it so that but no bed under

לייכטער.
laichter
lampstand

22 For there is not [anything] nistar except that it may be made nikar nor has it become concealed but that it may come into [the] open.

כב וואָרום קיין זאך איז נישט פארבארגן, אחוץ כדי אנטפלעקט
antplekt k'de achuts farborgen nisht iz zach kein vorem
revealed so that except hidden not is thing any because

צו ווערן; און קיין זאך איז נישט פארהוילן געוואָרן, וואס וועט
vet vos gevoren farhoiln nisht iz zach kein un veren tsu
will which been hidden not is thing any and become to

נישט מפורסם ווערן.
veren mfursm nisht
become widely known not

23 If anyone has ears to hear, let him hear.

כג אויב עמיצער האט אויערן צום הערן, זאל ער הערן!
heren er zol heren tsum oiern hot emitser oib
hear he shall hear to ears has someone if

24 And Rebbe, Melech HaMoshiach was saying to them, Pay attention! By what measure you measure, it will be measured to you, and still more will be added to you.

כד און ער האט צו זיי געזאגט: גיט אכטונג, וואס איר הערט!
hert ir vos achtung git gezogt zei tsu hot er un
hear you what attention give said them to has he and

מיט וואס פאר א מאס איר מעסט, וועט אייך געמאסטן ווערן,
veren gemastn aich vet mest ir mos a far vos mit
to be measured you will measure you measure of a for what with

און עס וועט אייך נאך צוגעגעבן ווערן א צולאג.
tsulag a veren tsugegeben noch aich vet es un
supplement a to be given more you will it and

25 For whoever has, it will be given to him, and whoever does not have, even what he has will be taken away from him.

כה וואָרום ווער עס האט, דעם וועט געגעבן ווערן; און ווער עס
es ver un veren gegeben vet dem hot es ver vorem
it who and to be given will that one has it who because

האט נישט, פון דעם וועט אוועקגענומען ווערן אפילו דאס, וואס
vos dos afile veren avekgenumen vet dem fun nisht hot
which that even to be taken away will that one of not has

26 And he was saying, Thus is the Malchut Hashem: like a man who casts seed upon the soil,

ער האט יא. כו און ער האט געזאגט: אזוי אָ איז דאס קעניגרייך פון
fun kenigreich dos iz o azoi gezogt hot er un yo hot er
of kingdom the is o so said has he and yes has he

ה׳, ווי א מענטש וואלט געווארפן דעם זאמען אויף דער ערד,
erd der oif zamen dem gevorfen volt mentsh a vi Hashem
earth the on seeds the throw would man a as Hashem

27 And goes to sleep blailah *(at night)* and arises byom *(at day)*, and the seed sprouts up and grows in such a way that he does not have daas of how it does so.

כז און לייגט זיך שלאפן און שטייט אויף, ביינאכט און בייטאג, און
un beitag un bainacht oif shteit un shlafen zich leigt un
and by day and by night up stands and sleep self goes and

דער זאמען שפראצט ארויס און וואקסט אויף, אָן זיין וויסן
visen zain on oif vakst un arois shfratst zamen der
knowing his without up grow and out sprout seeds the

וויאזוי.
vi azoi
how

28 On its own, the soil bears pri: first the blade, then a head of grain, then full wheat in the head.

כח פון זיך אליין ברענגט די ערד ארויס פירות; צום ערשט דאס
dos ersht tsum peires arois erd di brengt alein zich fun
the first to the fruit forth earth the brings alone self from

גראז, דערנאך די זאנג, נאך דעם פולן ווייץ אין דער זאנג.
zang der in veits fuln dem noch zang di dernoch graz
stalk the in wheat full that after stalk the then grass

29 But when the crop is ripe, ofen ort *(immediately)* he puts forth the MAGGAL, KI VASHAL KATZIR *(sickle, for the harvest is ripe).*

כט ווען אבער די פרוכט דערלאזט עס, שיקט ער גלייך
glaich er shikt es derlozt frucht di ober ven
immediately he sends it allows fruit the however when

דעם סערפ אהין, ווייל די שניט צייט איז שוין אנגעקומען.
ongekumen shoin iz tsait shnit di vail ahin serp dem
come already is time harvest the because there sickle the

30 And Rebbe, Melech HaMoshiach was saying, To what should we compare the Malchut Hashem or by what mashal *(parable)* may we present it?

ל און ער האט געזאגט: וויאזוי זאלן מיר פארגלייכן דאס קעניגרייך
kenigreich dos farglaichen mir zoln vi azoi gezogt hot er un
kingdom the compare we shall how said has he and

פון ה׳ , אדער אין וואס פאר א משל זאלן מיר עס לייגן ?
leigen es mir zoln mashal a far vos in oder Hashem fun
place it we shall parable a for what in or Hashem of

31 The Malchut Hashem is like a mustard seed, which, when it is sown on the soil, is smaller [than] all the seeds on the earth:

לא עס איז ווי א זענעפט קערנדל, וואס , ווען עס איז פארזייט אין
in farzeit iz es ven vos kerndl zeneft a vi iz es
in sown is it when which seed mustard a like is it

דער ערד, הגם עס איז דאס קלענסטע פון אלע זריעות,
zrieut ale fun klenste dos iz es hagam erd der
seeds all of smallest the is it although earth the

32 But when it is sown, it grows up and becomes greater [than] all the plants of the garden and puts forth large branches, so that the

לב דאך ווען עס איז פארזייט, וואקסט עס אויף און ווערט גרעסער
greser vert un oif es vakst farzeit iz es ven doch
greater become and up it grows sown is it when yet

ווי אלע גארטן געוויקסן, און גיט ארויס גרויסע צווייגן , אז
az tsvaign groise arois git un geviksn gartn ale vi
that branches great out gives and plants garden all than

אונטער זיין שאטן קענען די פייגל פון הימל וואוינען.
voinen himel fun feigel di kenen shoten zain unter
dwell heaven of birds the can shade its under

OPH HASHOMAYIM can nest under its shade.

33 And with many such meshalim, Rebbe, Melech Hamoshiach was speaking to them the dvar Hashem as they were able to hear.

לג און מיט א סך אזעלכע משלים האט ער צו זיי גערעדט
geredt zei tsu er hot mesholem azelche sach a mit un
speak them to he did parables such many a with and

דאס ווארט, לויט ווי זיי זיי זענען געווען בכח צו
tsu b'koach geven zenen zei zei vi loit vort dos
to able was are they the way as according to word the

הערן;
heren
hear

34 But apart from meshalim, Rebbe, Melech HaMoshiach was not speaking to them. Only privately, in a yechidus, was Rebbe Melech HaMoshiach explaining everything to his own talmidim.

לד און אָן א משל האט ער צו זיי נישט גערעדט; און איז
iz un geredt nisht zei tsu er hot mashal a on un
is and spoke not them to he has parable a without and

ער געווען מיט זיינע תלמידים אליין, האט ער זיי אלץ
alts zei er hot alein talmidim zaine mit geven er
everything them he has alone disciples his with was he

אויסגעלייגט.
oisgeleigt
explained

35 And on that day, when erev had come, Rebbe Melech HaMoshiach says to them, Let us go over to the other side of the lake.

לה און יענעם טאג, ווען עס איז געווארן אוונט , האט ער צו
tsu er hot ovent gevoren iz es ven tog yenem un
to he has evening become is it when day that and

זיי געזאגט: לאמיר אריבערפארן אויף דער אנדערער *זייט ים .
*yam *zait anderer der oif ariberforen lomir gezogt zei*
sea side of other the on cross over let us said them

36 And leaving the multitude, they took Rebbe, Melech HaMoshiach, just as he was, in the sirah *(boat)*, and other sirot *(boats)* were with him.

לו און זיי האבן געלאזט דעם המון מענטשן גיין, און האבן אים
im hoben un gein mentshn hamon dem gelozt hoben zei un
him did and go people crowd the let have they and

מיטגענומען, אזוי ווי ער איז געווען, אינם שיפל; און נאך אנדערע
andere noch un shifel inem geven iz er vi azoi mitgenumen
other yet and boat in the was is he as so take along

שיפלעך זענען געווען מיט אים.
im mit geven zenen shifelech
him with was are boats

37 And there arose a fierce gale of wind and the waves were beating against the sirah *(boat)*, so that it was already filling up.

לז און עס הויבט זיך אויף א גרויסער שטורמווינט, און די כוואליעס
chvalyes di un shtu'remvint groiser a oif zich hoibt es un
waves the and windstorm great a up self begin it and

האבן זיך געווארפן אויפן שיפל, אזוי אז דאס שיפל האט זיך
zich hot shifel dos az azoi shifel oifen gevorfen zich hoben
self has boat the that so boat on the toss self have

שוין געהאט כמעט אנגעפילט.
ongefilt chmet gehat shoin
filled almost had already

[38] And Rebbe, Melech HaMoshiach was in the stern on the cushion sleeping, and they woke him up, and they say to him, Rebbe, does it not matter to you that we are perishing?

לח און ער אליין איז געווען אין דעם הינטערן טייל, שלאפנדיק אויף
oif shlafndik teil hintern dem in geven iz alein er un
on sleeping part back the in was is himself he and

דעם קישן ; און זיי וועקן אים אויף און זאגן צו אים: רבי , עס
es Rebbe im tsu zogen un oif im vekn zei un kishn dem
it Rebbe him to say and up him wake they and cushion the

*ארט דיך גארנישט, אז מיר קומען אום?
*um kumen mir az gornisht dich *ort*
over to come we that nothing you bothers

[39] And having been awakened, Rebbe Melech HaMoshiach rebuked the wind, and he spoke to the lake, Sha! Be still! And there was a great calm.

לט און ער איז אויפגעשטאנען, האט אנגעשריגן דעם ווינט און
un vint dem ongeshrigen hot oifgeshtanen iz er un
and wind the rebuked has stand up again is he and

געזאגט צום ים : שווייג , זיי שטיל! און דער ווינט האט
hot vint der un shtil zei shvaig yam tsum gezogt
did wind the and quiet be be silent sea to the said

אויפגעהערט, און עס איז געווארן א גרויסע שטילקייט.
shtilkeit groise a gevoren iz es un oifgehert
quietness great a become is it and cease

[40] And Rebbe, Melech HaMoshiach said to them, Why do you have morech lev *(cowardliness)*? Do you still not have emunah?

מ און ער האט צו זיי געזאגט: וואס זענט איר אזוי שרעקעוודיק?
shrekevdik azoi ir zent vos gezogt zei tsu hot er un
frightened so you are why said them to has he and

ווי , איר האט נאך אלץ נישט קיין גלויבן ?
gloiben kein nisht alts noch hot ir vi
faith any not all still have you like

[41] And they were afraid with a terrible pachad *(terror)*, and they were saying to one another, Who then is this that even the wind and the sea obey him?

מא און זיי האבן זיך געפארכטן מיט א גרויסער פורכט, און האבן
hoben un furcht groiser a mit geforchten zich hoben zei un
have and fear great a with afraid self have they and

געזאגט איינס צום אנדערן: ווער איז ער דאך , אז סאי דער ווינט
vint der si az doch er iz ver andern tsum eins gezogt
wind the also that after all he is who other to the one said

סאי דער ים געהארכן אים?
im gehorchn yam der si
him obey sea the also

5 And they came to the other side of the lake, to the country of the Gerasenes.

ה און זיי זענען געקומען אויף דער אנדערער *זייט ים , אין
*in yam *zait anderer der oif gekumen zenen zei un*
in sea side other the on come are they and

דעם לאנד פון די געראסענער,
Gerasenes di fun land dem
Gerasenes the of land the

2 And as soon as Rebbe Melech HaMoshiach stepped out of the sirah *(boat)*, ofen ort *(immediately)*, a man with a ruach hatumah from the kevarim *(tombs)* of the burial caves met him.

ב און ווען ער איז ארויסגעשטיגן אויס דעם שיפל, איז אים
im iz shifel dem ois aroisgeshtigen iz er ven un
him is boat the out step out is he when and

גלייך אנטקעגנגעקומען פון די קברים ארויס א מענטש מיט
mit mentsh a arois kvorem di fun antkegengekumen glaich
with man a out graves the from met coming immediately

אן אומריינעם *גייסט,
**gaist umreinem an*
spirit unclean an

3 This man had *(his)* dwelling among the kevarim. And no one could keep him tied any longer, even with sharsherot *(chains, fetters)*;

ג וואס האט געהאט זיין וואוינונג אין די קברים, און קיינער האט
hot keiner un kvorem di in voinung zain gehat hot vos
has no one and graves the in dwelling his had has who

אים שוין מער נישט געקענט בינדן, אפילו נישט מיט קיין קייט;
keit kein mit nisht afile binden gekent nisht mer shoin im
chain any with not even tie up be able to not more by now him

4 Because often he had been bound with shackles and the shackles had been torn apart by him, and no one had the koach *(power)* to subdue him.

ד ווייל א סך מאל האט מען אים געבונדן מיט פענטעס און
un fentes mit gebunden im men hot mol sach a vail
and shackles with bound him they has times many a because

מיט קייטן, און ער האט די קייטן צעריסן און די פענטעס צעריבן,
tseribn fentes di un tserisn keitn di hot er un keitn mit
break shackles the and tear off chains the did he and chains with

און קיינער האט אים נישט געקענט בייקומען.
baikumen gekent nisht im hot keiner un
overcome be able to not him has no one and

5 And constantly, yomam valailah *(day and night)*, among the kevarim and in the mountains, he was crying out and beating himself with stones.

ה און תמיד, טאג און נאכט, איז ער געווען צווישן די קברים און
un kvorem di tsvishen geven er iz nacht un tog tomed un
and graves the among was he is night and day always and

אויף די בערג, שרייענדיק און שלאגנדיק זיך מיט שטיינער.
shteiner mit zich shlagndik un shreiendik berg di oif
stones with self beating and shouting hillside the on

6 And, having seen Rebbe, Melech HaMoshiach from afar, he ran and fell down before him.

ו און ווי ער האט דערזען יהושען / ישוען* פונדערווייטנס,
fundervaitns Yeshuan Yehoshuan derzen hot er vi un*
from a distance Yeshua Yehoshua caught sight of has he as and

איז ער געלאפן און האט זיך געבוקט פאר אים;
im far gebukt zich hot un gelafn er iz
him before bowed self has and run he is

7 And having cried out with a kol gadol *(loud voice)*, he says, Mah lanu valach,

ז און האט א געשריי געטאן מיט א הויך קול, און געזאגט: וואס האב
hob vos gezogt un kol hoich a mit geton geshrei a hot un
have what said and voice loud a with done scream a has and

איך מיט דיר, יהושע / ישוע*, דו זון פון דער אויבערשטער?
Oibershter der fun zun du Yeshua Yehoshua dir mit ich*
Most High the of son you Yeshua Yehoshua you with I

איך באשווער דיך ביי ה׳, דו זאלסט מיך נישט פייניקן!
painiken nisht mich zolst du Hashem bai dich bashver ich
to torment not me you shall you Hashem by you adjure I

Yehoshua, Ben HaElohim HaElyon? I implore you by Hashem, [do] not torment me.

8 For Rebbe, Melech HaMoshiach had been saying to him, Come out of the man, ruach hatumah *(unclean spirit)*!

ח ווארום ער האט צו אים געזאגט: דו אומריינער *גייסט, גיי ארויס
*arois gei *gaist umreiner du gezogt im tsu hot er vorem*
out go spirit unclean you said him to has he because

פון דעם מענטשן!
mentshn dem fun
man the of

9 And Rebbe, Melech HaMoshiach was questioning him, saying, What is your name? And he says to him, Legion [is] my name, for we are many!

ט און ער האט אים געפרעגט: וואס פאר א נאמען האסטו ? און ער
er un hostu nomen a far vos gefregt im hot er un
he and you have Name a for what asked him has he and

האט צו אים געזאגט: מיין נאמען איז לעגיאן, ווייל מיר זענען א
a zenen mir vail legian iz nomen main gezogt im tsu hot
a are we because legion is Name my said him to has

סך .
sach
many

10 And he begged Rebbe Melech HaMoshiach again and again not to exorcise him and banish him from that place.

י און ער האט אים פיל געבעטן, אז ער זאל זיי נישט ארויסשיקן
aroisshikn nisht zei zol er az gebeten fil im hot er un
send out not them shall he that begged much him has he and

פון דעם לאנד .
land dem fun
country the of

11 Now there was a large herd of chazirim feeding nearby on the hillside.

יא און דארט ביים בארג האט זיך געפאשעט א גרויסע סטאדע
stade groise a gefashet zich hot barg baim dort un
herd great a grazing self has hillside at the there and

חזירים .
chazeirem
swine

12 And they *(the ruchot hatemeiot, the shedim)* implored Rebbe, Melech HaMoshiach, saying, Send us into the chazirim, so that we may go into them.

יב און זיי האבן אים געבעטן, אזוי צו זאגן : שיק אונדז צו די
di tsu undz shik zogen tsu azoi gebeten im hoben zei un
the to us send say to so begged him have they and

חזירים , כדי מיר זאלן אריינגיין אין זיי !
zei in araingein zoln mir k'de chazeirem
them in go in should we so that swine

[13] And he permitted them. And having come out, the ruchot hatemeiot entered into the chazirim. And the herd of chazirim rushed down the slope into the lake, and there were about two thousand of them, and they were drowned in the lake.

[14] And the herdsmen feeding them fled and reported it in the village and in the sadot *(fields)*, and the people came to see what had come to pass.

[15] And they come to Yehoshua, and they see the one that had been possessed by the shed sitting, clothed and in his right mind the very one having had the Legion! And they were afraid.

[16] And the edei reiyah *(eyewitnesses)* of what had happened to the man possessed by shedim and of what had happened to the chazirim reported it.

יג און ער האט זיי געגעבן רשות . און די אומריינע גייסטער
geister umreine di un rashut gegeben zei hot er un
spirits unclean the and permission given them has he and

זענען ארויסגעגאנגען, און זענען אריין אין די חזירים ; און די
di un chazeirem di in arain zenen un aroisgegangen zenen
the and swine the into go are and go out are

סטאדע האט זיך א ריס געטאן פון דעם אראפהענגענדיקן
arophengendikn dem fun geton ris a zich hot stade
steep the from done tear a themselves did herd

פעלדזן אין ים אריין, אן ערך צוויי טויזנט , און זענען דערשטיקט
dershtikt zenen un toizent tsvei erech an arain yam in feldzn
choke are and thousand two about an into sea in cliff

געווארן אין ים . יד און די וואס האבן זיי געפאשעט זענען
zenen gefashet zei hoben vos di un yam in gevoren
did grazing them have who the and sea in become

אנטלאפן, און האבן עס דערציילט אין דער שטאט, און אויפן
oifen un shtot der in dertseilt es hoben un antlofen
on the and city the in report it have and run away

לאנד . און מען איז געקומען זען וואס עס איז פארגעקומען.
fargekumen iz es vos zen gekumen iz men un land
occur is it what to see come is they and country

טו און זיי קומען צו יהושען / ישוען* , און זען דעם
dem zen un Yeshuan Yehoshuan tsu kumen zei un*
the see and Yeshua Yehoshua to to come they and

באזעסענעם, וואס האט געהאט דעם לעגיאן, זיצן אנגעטאן און
un ongeton zitsen legian dem gehat hot vos bazesenem
and dressed sitting legion the had has who demoniac

ביים קלארן פארשטאנד ; און זיי האבן זיך געפארכטן.
geforchten zich hoben zei un farshtand klarn baim
afraid self have they and understanding clear with a

טז און די , וואס האבן עס געזען, האבן זיי דערציילט וויאזוי עס
es vi azoi dertseilt zei hoben gezen es hoben vos di un
it how report them have see it did who those and

איז געשען מיט דעם באזעסענעם, און וועגן די חזירים .
chazeirem di vegen un bazesenem dem mit geshen iz
swine the about and demoniac the with happened is

17 Then they began to implore Rebbe, Melech HaMoshiach to depart from their region.

יז און זיי האבן אנגעהויבן אים צו בעטן, אז ער זאל אוועקגיין
avekgein zol er az beten tsu im ongehoiben hoben zei un
go away shall he that ask to him begun have they and

פון זייערע גרענעצן.
grenetsn zeiere fun
borders their from

18 And as Rebbe Melech HaMoshiach was stepping into the sirah *(boat)*, the one who had been possessed by shedim was imploring him that he might accompany him.

יח און ווען ער איז איינגעשטיגן אין דעם שיפל, האט אים דער ,
der im hot shifel dem in aingeshtigen iz er ven un
the one him did boat the in step in is he when and

וואס איז געווען באזעסן געבעטן, אז ער זאל מיט אים בלייבן.
blaiben im mit zol er az gebeten bazesen geven iz vos
remain him with shall he that begged possessed was is who

19 And Rebbe, Melech HaMoshiach did not permit him, but says to him, Go home to your people and report to them everything that Hashem has done for you and [that] Hashem had rachamim *(mercy)* upon you.

יט און ער האט אים נישט געלאזט , נאר זאגט צו אים: גיי אהיים
aheim gei im tsu zogt nor gelozt nisht im hot er un
home go him to says but permitted not him has he and

צו די דייניקע , און דערצייל זיי וואס פאר א גרויסע זאכן
zachn groise a far vos zei dertseil un dainike di tsu
things great a kind what them done for you and your own the to

דער האר האט דיר געטאן, און ווי ער האט זיך אויף דיר מרחם
mrchm dir oif zich hot er vi un geton dir hot har der
mercy on you on self has he how and done you has L-rd the

געווען!
geven
was

20 And the man left and began to preach in the Decapolis everything that Rebbe, Melech HaMoshiach had done for him, and everyone was amazed.

כ און ער איז אוועקגעגאנגען, און האט אנגעהויבן אויסצורופן אין
in oistsurufen ongehoiben hot un avekgegangen iz er un
in call out begun has and went away is he and

דעקאפאליס אלץ, וואס יהושע / ישוע* האט פאר אים געטאן;
geton im far hot Yeshua Yehoshua vos alts Dekapolis*
done him for has Yeshua Yehoshua that all Decapolis

און אלע האבן זיך געוואונדערט.
gevaundert zich hoben ale un
amazed self have all and

21 And when he had crossed over again in the sirah *(boat)* to the other side, a large multitude gathered together to him, and he was beside the lake.

כא און ווען יהושע / ישוע* האט זיך ווידער אריבערגעשיפט
aribergeshift vider zich hot Yeshua Yehoshua ven un*
sailed over again self has Yeshua Yehoshua when and

אינם שיפל אויף יענער *זייט, האט זיך ביי אים פארזאמלט א
*a farzamlt im bai zich hot *zait yener oif shifel inem*
a gathered him by self has side the other on boat in the

גרויסער המון מענטשן; און ער איז געווען ביים ים .
yam baim geven iz er un mentshn hamon groiser
sea by the was is he and people crowd great

22 And one of the Roshei Beit HaKnesset comes name of Ya'ir and, having seen Rebbe, Melech HaMoshiach, he falls down at his feet,

כב און עס קומט איינער פון די גבאים פון דער שול , יאיר
yir shul der fun gbim di fun einer kumt es un
Yair synagogue the of Gaboyem the of one comes it and

האט ער געהייסן, און זעענדיק אים, פאלט ער אנידער פאר זיינע
zaine far anider er falt im zeendik un geheisen er hot
his before down he falls him seeing and called he has

פיס,
fis
feet

23 and he begs him earnestly saying, Biti *(my daughter)* is at the point of mavet. Come and put your hand on her that she may receive refuah and may live.

כג און בעט אים זייער פיל , אזוי צו זאגן : מיין טעכטערל האלט
halt techterl main zogen tsu azoi fil zeier im bet un
keep daughter my say to so much very him begs and

ביי יציאת נשמה ; קום לייג ארויף דיינע הענט אויף איר, כדי
k'de ir oif hent daine aroif leig kum neshome ytsiat bai
so that her on hands your on lay come neshome losing by

זי זאל געראטעוועט ווערן, און לעבן!
leben un veren geratevet zol zi
live and to be saved shall she

24 And Moshiach went with Yair. And a large multitude were following him and they were pressing against Moshiach. 25 And [there was] an isha having a flow of dahm for twelve years.

כד און ער איז געגאנגען מיט אים, און א גרויסער המון מענטשן
mentshn hamon groiser a un im mit gegangen iz er un
people crowd great a and him with go is he and

האט אים נאכגעפאלגט, און אים געשטופט .
geshtuft im un nochgefolgt im hot
pressed in on him and followed him has

כה און א פרוי , וואס האט געליטן פון א בלוט פלוס צוועלף
tsvelf flus blut a fun gelitn hot vos froi a un
twelve flow blood a of suffered has who woman a and

יאר לאנג,
lang yor
long years

26 And having suffered much by many rofim *(physicians)* and having spent everything she had, instead of recovering, her condition deteriorated.

כו און האט זייער פיל געליטן פון א סך דאקטוירים, און
un daktoirim sach a fun gelitn fil zeier hot un
and doctors many a from suffered much very has and

אויסגעגעבן אלץ וואס זי האט געהאט, און עס האט איר גארנישט
gornisht ir hot es un gehat hot zi vos alts oisgegeben
nothing her did it and have did she that all give out

געהאלפן, נאר עס איז איר נאך ערגער געווארן,
gevoren erger noch ir iz es nor geholfen
become worse even her is it but helped

27 And having heard about Rebbe, Melech HaMoshiach, she came up behind him in the multitude, and touched his garment.

כז האבנדיק געהערט וועגן יהושען / ישוען* , איז זי געקומען
gekumen zi iz Yeshuan Yehoshuan vegen gehert hobendik*
come she is Yeshua Yehoshua about heard having

צווישן דעם המון מענטשן פון הינטן , און האט אנגערירט זיין
zain ongerirt hot un hinten fun mentshn hamon dem tsvishen
his touch has and behind of people crowd the among

מלבוש .
malbesh
garment

28 For she was saying, If I may touch even the garment of Rebbe, Melech HaMoshiach, I will receive refuah.

כח ווארום זי האט זיך געטראכט: אויב איך וועל אנרירן בלויז זיינע
zaine bloiz onriren vel ich oib getracht zich hot zi vorem
his only touch will I if think self did she because

מלבושים , וועל איך געהאלפן ווערן!
veren geholfen ich vel malbushem
to be helped I will clothing

29 And ofen ort the flow of her dahm was dried up and she felt in her basar that she has been given refuah from the shrekliche *(terrible)* machla *(illness)*.

כט און גלייך האט זיך פארטריקנט דער קוואל פון איר בלוט;
blut ir fun kval der fartriknt zich hot glaich un
blood her of source the wither self did immediately and

און זי האט געפילט אין איר קערפער, אז זי איז געהיילט געווארן
gevoren geheilt iz zi az kerper ir in gefilt hot zi un
become healed is she that body her in feel did she and

פון דער פלאג .
flag der fun
affliction the of

30 And ofen ort Rebbe, Melech HaMoshiach, having perceived within himself that gevurah *(miraculous power)* had gone forth from him, turned around in the crowd and said, Who touched my garments?

ל און יהושע / ישוע* , גלייך ווי ער האט דערפילט אין
in derfilt hot er vi glaich Yeshua Yehoshua un*
in feel has he as immediately Yeshua Yehoshua and

זיך אז די קראפט איז פון אים ארויסגעגאנגען, האט זיך
zich hot aroisgegangen im fun iz kraft di az zich
self did went out him from is power the that self

אויסגעדרייט צווישן דעם המון מענטשן, און געזאגט: ווער האט
hot ver gezogt un mentshn hamon dem tsvishen oisgedreit
has who said and people crowd the among turned around

אנגערירט מיינע מלבושים ?
malbushem maine ongerirt
clothing my touched

31 And the talmidim of Rebbe Melech HaMoshiach were saying to him, You see the multitude pressing

לא און זיינע תלמידים האבן צו אים געזאגט: דו זעסט דער המון
hamon der zest du gezogt im tsu hoben talmidim zaine un
crowd the you see you said him to have disciples his and

דרענגען דיך, און זאגסטו: ווער האט מיך אנגערירט?
ongerirt mich hot ver zagstu un dich drengen
touched Me has who you say and you throng

against you, and you say, Who touched me?

32 And Rebbe, Melech HaMoshiach was looking around to see the one having done this.

לב און ער האט זיך ארומגעקוקט צו זען זי , וואס האט דאס
dos hot vos zi zen tsu arumgekukt zich hot er un
this has who her see to look around self did he and
דאזיקע געטאן.
geton dozike
done this very thing

33 Now the isha, BYIRAH *(with fear)* and BIRADAH *(trembling)*, aware of what had happened to her, came and fell down before him and told him the emes *(truth).*

לג די פרוי אבער , פארכטנדיק זיך און ציטערנדיק, ווייל זי
zi vail tsiterendik un zich forchtendik ober froi di
she because trembling and self fearing however woman the
האט געוואוסט וואס עס איז מיט איר געשען , איז געקומען און איז
iz un gekumen iz geshen ir mit iz es vos gevust hot
is and come is happened her with is it what knew did
אנידערגעפאלן פאר אים, און האט אים געזאגט דעם גאנצן אמת.
emes gantsn dem gezogt im hot un im far anidergefalen
truth entire the said him has and him before fell down

34 And Rebbe, Melech HaMoshiach said to her, Bat *(Daughter)*, your emunah has brought you refuah *(healing)*. Go in shalom and receive refuah from your machla.

לד און ער האט צו איר געזאגט: טאכטער, דיין גלויבן האט דיר
dir hot gloiben dain tochter gezogt ir tsu hot er un
you has faith your daughter said her to has he and
געהאלפן; גיי לשלום , און זיי געזונט פון דיין פלאג !
flag dain fun gezunt zei un lesholem gei geholfen
affliction your from well be and in peace go helped

35 While Rebbe Melech HaMoshiach was still speaking, some came from the Rosh Beit HaKnesset, saying, Your yaldah is a nifteret *(deceased person)*; are you still causing a shter *(bother)* for the rabbi?

לה בשעת ער האט נאך גערעדט, קומט מען פון דעם גבאיס
gbis dem fun men kumt geredt noch hot er beshas
Gabe's the of they comes speaking still has he while
הויז , אזוי צו זאגן : דיין טאכטער איז געשטארבן; וואס
vos geshtorben iz tochter dain zogen tsu azoi hoiz
why died is daughter your say to so house
באמיסטו נאך דעם רבין ?
Rebn dem noch bamistu
Rebbe the still are you bothering

36 But Rebbe, Melech HaMoshiach, having overheard what was being spoken, says to the Rosh Beit HaKnesset, Do not be afraid; only have emunah.

לו יהושע / ישוע* אבער האט נישט געלייגט קיין אכט אויף דעם
dem oif acht kein geleigt nisht hot ober Yeshua Yehoshua*
the on heed any put not has however Yeshua Yehoshua
ווארט וואס איז גערעדט געווארן, נאר האט געזאגט צום גבאי:
gbi tsum gezogt hot nor gevoren geredt iz vos vort
Gabe to the said has only become spoken is which word
פארכט דיך נישט, גלויב נאר!
nor gloib nisht dich forcht
only believe not you fear

37 And Rebbe Melech HaMoshiach did not permit anyone to follow after him, except Kefa and Ya'akov and Yochanan, the brother of Ya'akov.

לז און האט קיינעם נישט געלאזט מיטגיין, אחוץ פעטרוסן, און
un Petrosn achuts mitgein gelozt nisht keinem hot un
and Petros except go with permit not anyone did and

יעקבן , און יוחנן יעקבס ברודער.
bruder Ya'akov's Yochanan un Ya'akovn
brother Yaakov's Yochanan and Ya'akov

38 And they come into the bais of the Rosh Beit HaKnesset, and Rebbe, Melech HaMoshiach beheld much commotion and weeping and loud wailing.

לח און זיי קומען צו דעם גבאיס הויז ; און ער זעט א געטומל ,
getuml a zet er un hoiz gbis dem tsu kumen zei un
commotion a see he and house Gabe's the to to come they and

און מען וויינט און קלאגט זייער פיל .
fil zeier klagt un veint men un
many very wail and weep they and

39 And having entered, he says to them, Why are you distressed and weeping? The yaldah is not a nifteret but is only sleeping.

לט און אריינגייענדיק זאגט ער צו זיי : וואס טומלט איר
ir tumlt vos zei tsu er zogt araingeiendik un
you making commotion why them to he says going inside and

און וויינט? דאס קינד איז דאך נישט געשטארבן, עס שלאפט נאר.
nor shlaft es geshtorben nisht doch iz kind dos veint un
only sleeps it died not after all is child the weep and

40 And they began making leitzonus *(mockery, fun)* of him. But having put everyone out, Rebbe Melech HaMoshiach takes the Abba of the naarah *(girl)* and the Em and the ones with him, and goes into where the naarah was.

מ און זיי האבן זיך אויסגעלאכט פון אים. ער אבער , נאך
noch ober er im fun oisgelacht zich hoben zei un
still however he him at laughed scornfully self have they and

דעם ווי ער האט אלע ארויסגעטריבן, נעמט ער דעם פאטער פון
fun foter dem er nemt aroisgetriben ale hot er vi dem
of Father the he takes drive out everyone has he as these

דעם קינד און די מוטער, און די וואס זענען געווען מיט אים, און
un im mit geven zenen vos di un muter di un kind dem
and him with was are who the and mother the and child the

גייט אריין וואו דאס קינד איז געווען.
geven iz kind dos vu arain geit
was is child the where into go

41 And having grasped the hand of the naarah, Moshiach says to her, Talitha Koum, which, being translated, means Little girl, to you I say, arise!

מא און ער האט אנגענומען דאס קינד ביי דער האנט, און האט צו
tsu hot un hant der bai kind dos ongenumen hot er un
to has and hand the with child the taken has he and

איר געזאגט: טליתא קומי! וואס פארטייטשט איז דאס: מיידעלע
meidele dos iz fartaitsht vos kumi talitha gezogt ir
little girl this is translated which kumi Tabatha said her

(איך זאג דיר) שטיי אויף!
oif shtei dir zog ich
up stand you tell I

42 And ofen ort the naarah got up and she was walking around. She was twelve years old. And ofen ort they were amazed with great wonder.

מב און דאס מיידעלע איז גלייך אויפגעשטאנען, און איז
iz un oifgeshtanen glaich iz meidele dos un
is and stand up again immediately is little girl this and

ארומגעגאנגען; ווארום זי איז שוין אלט געווען צוועלף יאר.
yor tsvelf geven alt shoin iz zi vorem arumgegangen
years twelve was old already is she because walked around

און זיי זענען תיכף דערשטוינט געווארן מיט א גרויסער
groiser a mit gevoren dershtoint teikef zenen zei un
great a with become astonished immediately are they and

דערשטוינונג.
dershtoinung
amazement

43 And he gave orders to them earnestly that no one should have daas of this. And Rebbe, Melech HaMoshiach said to give her some okhel *(food)*.

מג און ער האט זיי זייער אנגעזאגט, אז קיינער זאל זיך דערפון
derfun zich zol keiner az ongezogt zeier zei hot er un
of it self shall no one that informed very them has he and

נישט דערוויסן; און האט געהייסן מען זאל איר געבן צו עסן.
esen tsu geben ir zol men geheisen hot un dervisen nisht
to eat to give her shall they ordered has and find out not

6

And Rebbe, Melech HaMoshiach came out from there and comes into his shtetl and his talmidim follow him.

ו און ער איז פון דארטן אוועקגעגאנגען, און איז געקומען אין זיין
zain in gekumen iz un avekgegangen dorten fun iz er un
his in come is and go away there of is he and

פאטערשטאט אריין; און זיינע תלמידים האבן אים נאכגעפאלגט.
nochgefolgt im hoben talmidim zaine un arain fatershtat
follow him have disciples his and into hometown

2 And Shabbos having come, Rebbe, Melech HaMoshiach began to say shiurim in the shul, and many, listening, were amazed, saying, From where [did] this one get lernen *(Torah learning)*, and what [is] the chochmah *(wisdom)* that has been given to this one? And what gevurot *(mighty deeds)* are being done by his hands?

ב און ווען עס איז געקומען שבת, האט ער אנגעהויבן צו לערנען
lernen tsu ongehoiben er hot Shabbos gekumen iz es ven un
teach to begin he has Shabbos come is it when and

אין דער שול; און א סך, ווען זיי האבן אים געהערט,
gehert im hoben zei ven sach a un shul der in
heard him have they when many a and synagogue the in

האבן געשטוינט, און געזאגט: פונוואנען קומט צו אים אזעלכעס?
azelches im tsu kumt funvanen gezogt un geshtoint hoben
such him to comes from where said and astounded have

און וואס איז דאס פאר א חכמה, וואס איז אים געגעבן
gegeben im iz vos chochme a far dos iz vos un
given him is which wisdom a kind of this is what and

געווארן? און אזעלכע וואונדער געשען דורך זיינע הענט!
hent zaine durch geshen vunder azelche un gevoren
hands his by happened wonders such and been

[3] Is not this one the Naggar *(Carpenter)*, Ben Miryam? The brother of Ya'akov, Yosi, Yehuda and Shim'on? And, are not his achayot here with us? And they were taking offense at Rebbe, Melech HaMoshiach.

ג צי איז ער דען נישט דער סטאליער, מרימס זון, דער ברודער
bruder der zun Miryam's stolier der nisht den er iz tsi
brother the son Miryams carpenter the not then he is

פון יעקב און יוסי און יהודה און שמעון? און צי זענען דען
den zenen tsi un Shim'on un Yehude un Yosi un Ya'akov fun
then are and Shim'on and Yehudah and Yosi and Yaakov of

נישט זיינע שוועסטער דא ביי אונדז? און זיי האבן געשטרויכלט
geshtroichlt hoben zei un undz bai do shvester zaine nisht
stumbled have they and us with here sisters his not

אין אים.
im in
him in

[4] And Rebbe, Melech HaMoshiach was saying to them, A navi is not without his kavod, except in his own shtetl and among his own mishpochah and in his own bais.

ד און יהושע / ישוע* האט צו זיי געזאגט: קיין נביא איז
iz novi kein gezogt zei tsu hot Yeshua Yehoshua un*
is prophet any said them to has Yeshua Yehoshua and

נישט אָן כבוד אחוץ אין זיין פאטערלאנד און צווישן זיינע
zaine tsvishen un faterland zain in achuts koved on nisht
his among and fatherland his in except honor without not

קרובים און אין זיין אייגן הויז .
hoiz eigen zain in un krubim
house own his in and relatives

[5] And he was not able there to do many nissim *(miracles)*, except on a few cholim *(sick people)* he laid *(his)* hands and administered refuah *(healing)* to them.

ה און ער האט דארטן נישט געקענט טאן קיין וואונדער, אויסער
oiser vunder kein ton gekent nisht dorten hot er un
except wonders any do be able to not there has he and

וואס ער האט ארויפגעלייגט די הענט אויף אייניקע שלאפע, און
un shlafe einike oif hent di aroifgeleigt hot er vos
and sick ones a few on hands the lay has he that

זיי געהיילט.
geheilt zei
healed them

[6] And he wondered on account of their lack of emunah. And he was going around the shtetlach in a circuit, saying shiurim.

ו און ער האט זיך געוואונדערט איבער זייער אומגלויבן .
umgloiben zeier iber gevaundert zich hot er un
lack of faith their over wondering over self has he and

און ער איז ארומגעגאנגען אין די ארומיקע דערפער און האט
hot un derfer arumike di in arumgegangen iz er un
did and towns neighboring the in walking about is he and

געלערנט.
gelernt
teach

7 And Rebbe Melech HaMoshiach summons the Shneym Asar, and he began to send them out two by two, and he was giving to them samchut [over] the ruchot hatumah.

ז און ער האט גערופן צו זיך די צוועלף, און האט אנגעהויבן
ongehoiben hot un tsvelf di zich tsu gerufen hot er un
begin did and twelve the self to call did he and

זיי ארויסצושיקן צווייענווייז, און זיי געגעבן מאכט איבער די
di iber macht gegeben zei un tsveienveiz aroistsushikn zei
the over power gave them and two by send out them

אומריינע גייסטער;
geister umreine
spirits unclean

8 And Rebbe, Melech HaMoshiach gave directives to them that they should take nothing on [the] derech except a mere walking stick, not lechem, not a schnorrer's sack, nor a money belt;

ח און ער האט זיי באפוילן, אז זיי זאלן נישט מיטנעמען קיין
kein mitnemen nisht zoln zei az bafoilen zei hot er un
any to take along not should they that order them did he and

זאך אויפן וועג, נאר בלויז א שטעקן—נישט קיין ברויט, נישט קיין
kein nisht broit kein nisht shtekn a bloiz nor veg oifen zach
any not bread any not staff a only but way on the thing

טייסטער, נישט קיין געלט אין גארטל;
gartel in gelt kein nisht teister
belt in money any not purse

9 But instead, to wear sandals, and not to take an extra bekishe.

ט נאר סאנדאלן זאלן זיי זיך אונטערבינדן, און נישט
nisht un unterebenadn zich zei zoln sandaln nor
not and tie themselves they should sandals but

אנטאן קיין צוויי העמדער.
hemder tsvei kein onton
shirts two any put on

10 And he was saying to them, Wherever you enter into a bais, stay there until you leave that area.

י און האט צו זיי געזאגט: וואו נאר איר וועט אריינגיין אין א
a in araingein vet ir nor vu gezogt zei tsu hot un
a in go in will you but where say them to did and

הויז , זאלט איר דארט בלייבן ביז איר וועט אוועקגיין פון יענעם
yenem fun avekgein vet ir biz blaiben dort ir zolt hoiz
that from depart will you until remain there you shall house

ארט .
ort
place of

11 And whatever place does not give you the kabbalat panim *(welcome)*, and does not listen to you, then, as you are leaving there, let it be NIER CHATZNO, shake off the dust of your feet, for an edut to them.

יא און וועלכעס ארט עס וועט אייך נישט אויפנעמען, און מען
men un oifnemen nisht aich vet es ort velches un
they and receive not you will it place of whatever and

וועט אייך נישט וועלן הערן, זאלט איר ביים אוועקגיין פון דארטן
dorten fun avekgein baim ir zolt heren velen nisht aich vet
there from going away at the you shall hear want not you will

12 And having gone out, they preached that Bnei Adam should make teshuva.

13 And many shedim they were casting out, and they were anointing with shemen many cholim, and they were administering refuah to them.

14 And Herod the king heard of it, for the name of Yehoshua had become bavust *(famous)*, and some were saying, Yochanan of the tevilah of teshuva has been made to stand up alive from [the] mesim, and for this reason the nissim *(miracles)* are at work in him.

15 But others were saying, It is Eliyahu HaNavi. Still others were saying, He is a navi, like one of the neviim of old.

אפשאקלען דעם שטויב פון אונטער אייערע פיס, ווי אן עדות צו
opshaklen dem shtoib fun unter eiere fis vi an eides tsu
shake off the dust from under your feet as an witness to

זיי .
zei
them

יב און זיי זענען ארויסגעגאנגען, און האבן אויסגערופן, אז מען
un zei zenen aroisgegangen un hoben oisgerufen az men
and they are gone out and did proclaim that one

זאל תשובה טאן,
zol tshuve ton
shall repentance do

יג און האבן ארויסגעטריבן א סך בייזע גייסטער, און געזאלבט
un hoben aroisgetriben a sach beize geister un gezalbt
and did cast out a many evil spirits and anointed

א סך שלאפע מיט אייל, און זיי געהיילט. יד און דער קעניג
a sach shlafe mit eil un zei geheilt un der kenig
a many sick with oil and them healed and the king

הורדוס האט געהערט וועגן דעם, (ווארום זיין נאמען איז באקאנט
Hordos hot gehert vegen dem vorem zain nomen iz bakant
Herod did hear about that because his Name is known

געווארן) און האט געזאגט: יוחנן פון דער (ירדן) מקווה איז
gevoren un hot gezogt Yochanan fun der Yarden mkvh iz
become and did say Yochanan of the Yarden mikveh is

אויפגעשטאנען פון די טויטע, און דערפאר ווירקן די כוחות אין
oifgeshtanen fun di toite un derfar virkn di chuchut in
stand up again from the dead and therefore work the powers in

אים!
im
him

טו אנדערע אבער האבן געזאגט, אז ער איז אליהו . און אנדערע
andere ober hoben gezogt az er iz Eliyahu un andere
others however have said that he is "Eliyahu" and others

האבן געזאגט, אז ער איז א נביא ווי איינער פון די נביאים .
hoben gezogt az er iz a novi vi einer fun di neviim
have said that he is a prophet like one of the prophets

16 But when Herod heard of it, he kept saying, Yochanan whom I beheaded has stood up alive from the mesim!

טז און ווען הורדוס האט דאס געהערט, האט ער געזאגט:
gezogt er hot gehert dos hot Hordos ven un
said he has heard this has Herod when and

יוחנן , וועמען איך האב אפגעהאקט דעם קאפ, ער איז ווידער
vider iz er kop dem opgehakt hob ich vemen Yochanan
again is he head the chopped off have I whom Yochanan

אויפגעשטאנען.
oifgeshtanen
stand up

17 For Herod himself had sent and had Yochanan arrested and bound in the beis hasohar, on account of Herodias, the wife of his brother, Philippos, for he had married her.

יז ווארום הורדוס אליין האט געשיקט און געלאזט כאפן
chapen gelozt un geshikt hot alein Hordos vorem
capture permitted and sent had himself Herod because

יוחנן , און האט אים געבונדן אין תפיסה צוליב הורודיה,
Herodias tsulib tfise in gebunden im hot un Yochanan
Herodias on account of prison in bind him did and Yochanan

דאס ווייב פון פיליפוס זיין ברודער, ווייל ער האט מיט איר
ir mit hot er vail bruder zain Filipos fun vibe dos
her with did he because brother his Philipos of wife the

חתונה געהאט.
gehat chasuna
had wedding

18 But Yochanan was saying to Herod, It is not mutar according to the Torah for you to have your brother's wife.

יח ווארום יוחנן האט געזאגט צו הורדוסן: דו טארסט נישט
nisht tarst du Hordosn tsu gezogt hot Yochanan vorem
not allowed you Herod to said has Yochanan because

האבן דיין ברודערס ווייב!
vibe bruder's dain hoben
wife brother's your have

19 And Herodias bore a grudge against Yochanan and desired to kill him. But she could not.

יט און הורודיה האט אים פיינט געקריגן, און אים געוואלט טייטן, און
un teiten gevolt im un gekrign faint im hot Herodias un
and kill wanted him and got hate him did Herodias and

האט נישט געקענט ;
gekent nisht hot
be able to not has

20 For Herod feared Yochanan, knowing him [to be] a tzaddik and kadosh, and Herod was protecting Yochanan. And when Herod heard Yochanan, he was greatly disturbed, and [yet]

כ ווייל הורדוס האט זיך געפארכטן פאר יוחנן , וויסנדיק אז
az visendik Yochanan far geforchten zich hot Hordos vail
that knowing Yochanan before afraid self has Herod because

ער איז אן איש צדיק וקדוש ; און האט אים געשיצט. און ווען
ven un geshitst im hot un ukodesh tsadik ish an iz er
when and defend him did and and holy righteous man an is he

ער האט אים געהערט, איז ער געווען אין גרויס פארלעגנהייט, און
un farlegenheit grois in geven er iz gehert im hot er
and quandry great in was he is hear him did he

gladly Herod was listening to Yochanan.

דאך האט ער אים גערן געהערט. כא און ווען עס איז געקומען א
a gekumen iz es ven un gehert gern im er hot doch
a come is it when and heard gladly him he has yet

21 And, an opportune day having come, when Herod, on his yom huledet *(birthday)*, gave a mishteh for the court of his nobles, and the military commanders, and those of chashivut *(prominence)* of the Galil,

געלעגנהייטלעכער טאג, בשעת הורדוס האט אויף זיין געבוירנטאג
geboirntag zain oif hot Hordos beshas tog gelegnheitlecher
birthday his on had Herod while day convenient

געמאכט א סעודה פאר זיינע גרויסע לייט , און די הויכע
hoiche di un lait groise zaine far sude a gemacht
high the and people important his for feast a made

אפיצירן, און די חשובסטע מענטשן פון גליל,
Galil fun mentshn chshubste di un afitsirn
Galil of people most prominent the and officers

22 And when his daughter entered and danced, she pleased Herod and the ones reclining at the seudah with him. And the king said to the girl, Ask me whatever you wish and I will give [it] to you.

כב איז די טאכטער פון הורודיה אליין אריינגעקומען און האט
hot un araingekumen alein Herodias fun tochter di iz
did and come in herself Herodias of daughter the is

געטאנצט, און זי איז וואוילגעפעלן הורדוסן און זיינע געסט. און
un gest zaine un Hordosn voilgefelen iz zi un getantst
and guests his and Herod well pleased is she and dance

דער קעניג האט געזאגט צום מיידל: בעט פון מיר וואס דו ווילסט
vilst du vos mir fun bet meidl tsum gezogt hot kenig der
want you what me of ask girl to the say did king the

נאר, און איך וועל עס דיר געבן !
geben dir es vel ich un nor
give you it will I and only

23 And he made a shevuah *(oath)* to her solemnly, Whatever you ask me, I will give you, up to half of my Malchut.

כג און ער האט איר צוגעשוואוירן: וואס דו וועסט בעטן, וועל איך
ich vel beten vest du vos tsugeshvoirn ir hot er un
I will ask you will you what swear her did he and

דיר געבן , ביז א העלפט פון מיין קעניגרייך.
kenigreich main fun helft a biz geben dir
kingdom my of half a up to give you

24 And having gone out, she said to her mother, What should I ask [for]? And her mother said, The rosh Yochanan of the tevilah of teshuva.

כד און זי איז ארויסגעגאנגען, און האט געזאגט צו איר מוטער:
muter ir tsu gezogt hot un aroisgegangen iz zi un
mother her to say did and went out is she and

וואס זאל איך בעטן? און זי האט געזאגט: יוחנן פון דער
der fun Yochanan gezogt hot zi un beten ich zol vos
the of Yochanan say did she and ask I shall what

(ירדן) מיקווהס קאפ!
kop mikvhs Yarden
head mikveh's Yarden

25 And having entered, ofen ort, with haste before the king, she made a request, saying, You may give to me upon a platter the rosh Yochanan of the tevilah of teshuva.

כה און זי איז תיכף אריינגעגאנגען גיך צום קעניג, און
un kenig tsum gich araingegangen teikef iz zi un
and king to the quickly go in immediately did she and

האט אים געבעטן, אזוי צו זאגן : איך פארלאנג, אז דו זאלסט
zolst du az farlang ich zogen tsu azoi gebeten im hot
you shall you that demand I say to so ask him did

מיר איצט געבן קאפ פון יוחנן פון דער (ירדן) מקווה אויף א
a oif mkvh Yarden der fun Yochanan fun kop geben itst mir
a on mikveh Yarden the of Yochanan of head give now me

טעלער!
teler
plate

26 And having become very sad, the king, on account of his shevuah and on account of the ones reclining at the seudah [with him], was unwilling to refuse her.

כו און דער קעניג איז טרויעריק געווארן, נאר צוליב די
di tsulib nor gevoren troierik iz kenig der un
the on account of only become grieved is king the and

שבועות און די געסט האט ער איר נישט געוואלט אפזאגן.
opzogen gevolt nisht ir er hot gest di un shvues
reject want not her he did guests the and oaths

27 And, ofen ort, the king sent an executioner and commanded him to bring the rosh Yochanan. And having left, the executioner beheaded Yochanan of the tevilah of teshuva in the beit hasohar.

כז און דער קעניג האט גלייך געשיקט א לייבוואכמאן, און
un leibvachman a geshikt glaich hot kenig der un
and bodyguard a send immediately did king the and

האט אים באפוילן צו ברענגען זיין קאפ; און ער איז אוועקגעגאנגען
avekgegangen iz er un kop zain brengen tsu bafoilen im hot
go away did he and head his bring to order him did

און האט אים אפגעהאקט דעם קאפ אין תפיסה,
tfise in kop dem opgehakt im hot un
prison in head the chop off him did and

28 And he brought the rosh Yochanan upon a platter and gave it to the young girl, and the young girl gave it to her mother.

כח און געברענגט זיין קאפ אויף א טעלער, און האט אים געגעבן
gegeben im hot un teler a oif kop zain gebrengt un
given him has and plate a on head his brought and

דעם מיידל; און דאס מיידל האט אים געגעבן צו איר מוטער.
muter ir tsu gegeben im hot meidl dos un meidl dem
mother her to given him has girl the and girl the

29 And, having heard this, Yochanan's talmidim came and carried away his geviyah *(body)* and placed it in a kever *(grave)*.

כט און ווען זיינע תלמידים האבן עס געהערט, זענען זיי געקומען
gekumen zei zenen gehert es hoben talmidim zaine ven un
come they did hear it did disciples his when and

און האבן גענומען זיין קערפער, און אים געלייגט אין א קבר
keyver a in geleigt im un kerper zain genumen hoben un
tomb a in put him and body his take did and

אריין.
arain
into

30 And the Shlichim gathered together with Rebbe, Melech HaMoshiach and reported to him everything which they did and the torah which they had taught.

ל און די שליחים האבן זיך פארזאמלט ביי יהושען / ישוען* ;
Yeshuan Yehoshuan bai farzamlt zich hoben shlichim di un*
Yeshua Yehoshua with gathered self have Shlichim the and

און אים דערציילט אלץ, וואס זיי האבן געטאן, און וואס זיי
zei vos un geton hoben zei vos alts dertseilt im un
they what and done have they that all report him and

האבן געלערנט.
gelernt hoben
taught had

31 And Rebbe, Melech HaMoshiach says to them, Come away a while, you yourselves, for a yechidus in a quiet place for a Shabbaton *(rest from work).* For there were many coming and going, and they did not even have time for okhel *(food).*

לא און ער האט צו זיי געזאגט: קומט איר אליין אויף אן איינזאם
ainzam an oif alein ir kumt gezogt zei tsu hot er un
solitary an on alone you come said them to did he and

ארט , און רוט זיך אביסל אפ! ווארום א סך זענען געקומען
gekumen zenen sach a vorem op abisel zich rut un ort
come were many a because up a little self rests and place of

און געגאנגען, אז זיי האבן אפילו נישט געהאט קיין צייט צו
tsu tsait kein gehat nisht afile hoben zei az gegangen un
to time any have not even did they so that go and

עסן .
esen
to eat

32 And they departed in the sirah *(boat)* to a secluded place for a yechidus.

לב און זיי זענען אוועק אינם שיפל צו אן איינזאם ארט אליין.
alein ort ainzam an tsu shifel inem avek zenen zei un
alone place of solitary an to boat in the depart did they and

33 And the people, recognizing them, saw them departing, and from all the shtetlach they ran there and arrived ahead of them.

לג און מען האט זיי געזען אוועקפארן, און א סך האבן זיי
zei hoben sach a un avekforen gezen zei hot men un
they did many a and departing seen them has one and

דערקענט, און זענען אהינגעקומען צולויפן צופוס פון אלע שטעט
shtet ale fun tsufus tsuloifen ahingekumen zenen un derkent
cities of all from on foot running come there are and recognize

פארויס פאר זיי .
zei far forois
them before ahead of

34 And having gotten out of the sirah *(boat)*, Rebbe, Melech HaMoshiach saw a large multitude and he had rachmei shomayim *(heavenly mercy)* on them,

לד און ווען יהושע / ישוע* איז אויסגעשטיגן, האט ער געזען א
a gezen er hot oisgeshtigen iz Yeshua Yehoshua ven un*
a seen he has step down is Yeshua Yehoshua when and

גרויסן עולם מענטשן, און האט געהאט אויף זיי גרויס רחמנות ,
rachmones grois zei oif gehat hot un mentshn oilem groisn
compassion great them on had has and people crowd great

for they were KATSON ASHER AIN LAHEM ROEH *(like sheep without a shepherd)*, and he began with his torah to teach them many things.

וייל זיי זענען געווען ווי שאף, וואס האבן נישט קיין פאסטוך;
fastuch kein nisht hoben vos shof vi geven zenen zei vail
shepherd any not have who sheep as was are they because

און ער האט אנגעהויבן זיי א סך צו לערנען.
lernen tsu sach a zei ongehoiben hot er un
teach to many a them begin did he and

35 And when it was already a late hour, his talmidim came up to him and were saying, This place is desolate and already [it is] late.

לה און ווען עס איז שוין געווארן א שפעטע שעה, זענען זיינע
zaine zenen sha'á shfete a gevoren shoin iz es ven un
his did hour late a become already is it when and

תלמידים צוגעקומען צו אים, און האבן געזאגט: דאס איז א
a iz dos gezogt hoben un im tsu tsugekumen talmidim
a is this say did and him to come over disciples

מדבריותדיק ארט , און די שעה איז שוין שפעט;
shfet shoin iz sha'á di un ort mdbriutdik
late already is hour the and place of desert-like

36 Send them away, that, having departed to the surrounding farms and shtetlach, they may buy for themselves okhel *(food)* they may eat.

לו לאז זיי אפ, כדי זיי זאלן גיין אין דער ארומיקער געגנט
gegent arumiker der in gein zoln zei k'de op zei loz
region surrounding the in go shall they so that up them let

און דערפער, און זיך קויפן עפעס צו עסן .
esen tsu epes koifen zich un derfer un
to eat to something buy themselves and villages and

37 But in reply, Rebbe, Melech HaMoshiach said to them, You yourselves give them to eat. And they say to him, Shall we go and spend two hundred denarii for lechem and give to them to eat [something]?

לז ער אבער האט ענטפערנדיק צו זיי געזאגט: גיט איר זיי צו
tsu zei ir git gezogt zei tsu entferendik hot ober er
to them you give said them to answering has however he

עסן ! און זיי האבן צו אים געזאגט: זאלן מיר גיין איינקויפן
ainkoifen gein mir zoln gezogt im tsu hoben zei un esen
and buy go we should say him to did they and to eat

ברויט פאר צוויי הונדערט דינרים, און זיי געבן צו עסן ?
esen tsu geben zei un dinrim hundert tsvei far broit
to eat to give them and denarii hundred two for bread

38 And Rebbe, Melech HaMoshiach says to them, How much lechem do you have? Go [and] see. And knowing, the talmidim of Rebbe, Melech HaMoshiach say, Chamesh *(five)*, and dagim, shenayim *(two)*.

לח ער אבער האט צו זיי געזאגט: וויפל ברויט האט איר?
ir hot broit vifl gezogt zei tsu hot ober er
you have bread how much said them to has however he

גייט און זעט. און דערוויסנדיק זיך, האבן זיי געזאגט: פינף, און
un finf gezogt zei hoben zich dervisndik un zet un geit
and five say they did self finding out and see and go

צוויי פיש.
fish tsvei
fish two

39 And Rebbe, Melech HaMoshiach commanded them to recline at tish, as it were, everyone group by group, on the green grass.

לט און ער האט זיי באפוילן, אז אלע זאלן זיך אנידערזעצן
aniderzetsen zich zoln ale az bafoilen zei hot er un
sit down self should all that order them did he and

חברותאווייז אויפן גרינעם גראז.
graz grinem oifen chbrutaveiz
grass green on the in a chavrusa group

40 And they reclined, group by group, in hundreds and in fifties.

מ און זיי האבן זיך אנידערגעזעצט אין שורות, צו הונדערט,
hundert tsu shurut in anidergezetst zich hoben zei un
hundreds by lines in sit down themselves did they and

און צו פופציק.
fuftsik tsu un
by and

41 And, having taken the chamesh loaves and the shnei hadagim *(two fish)* and looking up to Shomayim, Rebbe, Melech HaMoshiach said a bracha. And having offered the betziat halechem, Moshiach was giving to his talmidim in order that they might set them before the people. And Moshiach divided the shnei hadagim *(two fish)* among them all.

מא און ער האט גענומען די פינף ברויט און די צוויי פיש, האט
hot fish tsvei di un broit finf di genumen hot er un
did fish two the and bread five the take did he and

ארויפגעבליקט צום הימל , און געמאכט א ברכה , און צעבראכן
tsebrachen un broche a gemacht un himel tsum aroifgeblikt
broke and blessing a made and heaven to the look up

די ברויטן; און האט זיי געגעבן צו די תלמידים, כדי
k'de talmidim di tsu gegeben zei hot un broitn di
so that disciples the to give them did and breads the

זיי זאלן עס לייגן פאר זיי ; אויך די צוויי פיש האט ער
er hot fish tsvei di oich zei far leigen es zoln zei
he did fish two the also them before put out it should they

אויסגעטיילט צווישן אלע.
ale tsvishen oisgeteilt
all among divide

42 And everyone ate, and they were satisfied.

מב און אלע האבן געגעסן און זענען זאט געווארן.
gevoren zat zenen un gegesen hoben ale un
become sated are and eaten have all and

43 And they picked up shirayim *(Rebbe's remainders)*, shneym asar *(twelve)* baskets full, and from the dagim.

מג און זיי האבן אויפגעהויבן פון די ברעקלעך צוועלף קערב
kerb tsvelf breklech di fun oifgehoiben hoben zei un
baskets twelve broken pieces the from picked up have they and

פול, און פון די פיש.
fish di fun un ful
fish the from and full

44 And those who had eaten the loaves numbered chamesh elafim *(five thousand)*.

מד און די , וואס האבן געגעסן די ברויטן, זענען געווען פינף
finf geven zenen broitn di gegesen hoben vos di un
five was are breads the eaten have who those and

טויזנט מאן.
man toizent
men thousand

[45] And ofen ort Rebbe, Melech HaMoshiach compelled his talmidim to embark into the sirah *(boat)* and to go before [him] to the other side to Beit-Tzaidah, while he dismisses the multitude.

מה און גלייך האט ער געצוואונגען זיינע תלמידים
un glaich hot er getsvungen zaine talmidim
and immediately has he compel his disciples

איינצושטייגן אין דעם שיפל, און אריבערצופארן פארויס אויף דער
aintsushtaigen in dem shifel un aribertsuforen forois oif der
step in in the boat and to go across ahead on the

אנדערער *זייט קיין בית-צידה , ביז ער וועט אפלאזן דעם המון
*anderer *zait kein Beit-Tzaidah biz er vet oplozn dem hamon*
another side to Beit-Tzaidah until he will dismiss the crowd

מענטשן.
mentshn
people

[46] And with a Shalom farewell to them, Rebbe Melech HaMoshiach departed to the mountain to daven.

מו און נאך דעם ווי ער האט זיך געזעגנט מיט זיי , איז ער
un noch dem vi er hot zich gezegnt mit zei iz er
and after that as he has self bid farewell with them is he

אוועקגעגאנגען צום בארג תפילה צו טאן.
avekgegangen tsum barg tefillah tsu ton
went away to the mountain prayer to do

[47] And erev having come, the sirah *(boat)* was in [the] middle of the lake, and Rebbe Melech HaMoshiach was alone on shore.

מז און ווען עס איז געווארן אוונט , איז דאס שיפל געווען אינמיטן
un ven es iz gevoren ovent iz dos shifel geven inmitn
and when it is become evening is the boat was in the midst

ים , און ער אליין אויף דער יבשה .
yam un er alein oif der yaboshe
sea and he alone on the land

[48] And having seen them laboring at the oars, for the wind was against them, about the fourth watch of halailah, he comes to them, walking on the lake. And he wanted to go by them.

מח און זעענדיק ווי זיי פייניקן זיך מיטן רודערן, ווארום דער
un zeendik vi zei painiken zich miten rudern vorem der
and seeing how they struggled self with the oars because the

ווינט איז געווען אנטקעגן זיי , איז ער געקומען צו זיי , ארום
vint iz geven antkegen zei iz er gekumen tsu zei arum
wind is was against them is he come to them around

דעם פערטן משמר פון דער נאכט, גייענדיק אויפן ים , און האט
dem fertn mishmar fun der nacht geiendik oifen yam un hot
the fourth watch of the night walking on the sea and has

זיי געוואלט פארבייגיין;
zei gevolt farbaigein
them wanted pass by

[49] But having seen him on the lake, they thought that it is a ruach refaim *(an apparition)*. And they cried out;

מט נאר ווי זיי האבן אים געזען ארומגיין אויפן ים , האבן זיי
nor vi zei hoben im gezen arumgein oifen yam hoben zei
but when they have him seen walking on the sea have they

געמיינט, אז עס איז א געשפענסט, און האבן א געשריי געטאן;
gemeint az es iz a geshfenst un hoben a geshrei geton
thought that it is a ghost and have a scream did

50 For everyone saw him. And ofen ort he spoke with them, and they were filled with pachad *(terror)*. Moshiach says to them, Chazak! *(Be strong!)* Ani hu. *(I am He)*. Do not be afraid.

נ ווארום אלע האבן אים געזען, און האבן זיך דערשראקן. ער
er dershroken zich hoben un gezen im hoben ale vorem
he terrified self have and see him did all because

אבער האט תיכף גערעדט מיט זיי , און צו זיי געזאגט:
gezogt zei tsu un zei mit geredt teikef hot ober
said them to and them with speak immediately did however

זייט געטרייסט; איך בין עס ;
es bin ich getreist zait
the one am I comforted be

51 And he got into the sirah *(boat)* with them. And the wind died down. And in themselves they were exceedingly amazed.

נא שרעקט זיך נישט! און ער איז איינגעשטיגן צו זיי אינם שיפל,
shifel inem zei tsu aingeshtigen iz er un nisht zich shrekt
boat in the them by step in is he and not self fear

און דער ווינט האט זיך בארואיקט. און זיי זענען אין זיך
zich in zenen zei un baruikt zich hot vint der un
themselves in are they and calm down self has wind the and

זייער דערשטוינט געווארן, איבער יעדער מאס;
mos yeder iber gevoren dershtoint zeier
thing every over become astounded very

52 For they did not have binah concerning the loaves, but their levavot *(hearts)* had been hardened.

נב ווארום זיי האבן נישט פארשטאנען בנוגע די ברויטן,
broitn di benegeie farshtanen nisht hoben zei vorem
breads the about the understood not have they because

מחמת זייער הארץ איז געווען הארט (ווי שטיין).
shtein vi hart geven iz harts zeier machmas
stone like hard was is heart their because

53 And having crossed over onto the land, they came to Gennesaret and anchored.

נג און אריבערשיפנדיק זיך צום לאנד, זענען זיי געקומען קיין
kein gekumen zei zenen land tsum zich aribershifndik un
to come they are land to the self sailing over and

גניסרת , און האבן פאראנקערט.
farankert hoben un gnisrt
anchor did and Gennesaret

54 And when they disembark from the sirah *(boat)*, the people ofen ort recognized Rebbe, Melech HaMoshiach.

נד און ווען זיי זענען אויסגעשטיגן פון שיפל, האט מען אים
im men hot shifel fun oisgeshtigen zenen zei ven un
him they has boat of step out did they when and

גלייך דערקענט,
derkent glaich
recognized immediately

55 And the people rushed everywhere in that region, and they began carrying about on their mats cholim where they heard he was.

נה און מען איז ארומגעלאפן אין יענער גאנצער געגנט, און מען האט
hot men un gegent gantser yener in arumgelafn iz men un
did they and region whole that in rush about did they and

אנגעהויבן ארומצוטראגן די קראנקע אויף די בעטן, וואו מען
men vu beten di oif kranken di arumtsutrogen ongehoiben
they where beds the on sick the carry begin

האט געהערט, אז ער געפינט זיך.
zich gefint er az gehert hot
self finds he that hear did

56 And wherever Rebbe, Melech HaMoshiach was entering into the shtetlach or into towns or into the countryside, thy laid the cholim in the marketplaces, entreating him that they might just touch Moshiach's tzitzit. And as many as touched it were receiving refuah *(healing).*

נו און וואו נאר ער איז אריינגעגאנגען, אין דערפער, אדער אין
in oder derfer in araingegangen iz er nor vu un
in or villages in gone in is he but where and

שטעט, אדער אויפן לאנד, האט מען געלייגט די קראנקע אויף
oif kranken di geleigt men hot land oifen oder shtet
on sick the put they has land on the or towns

די מערקפלעצער, און מען האט אים געבעטן, אז זיי זאלן
zoln zei az gebeten im hot men un merkfletser di
could they that beg him did they and marketplaces the

נאר אנרירן די זוים פון זיין מלבוש ; און אלע, וואס האבן אים
im hoben vos ale un malbesh zain fun zoim di onriren nor
him did who all and garment his of hem the touch but

אנגערירט, זענען געהאלפן געווארן.
gevoren geholfen zenen ongerirt
become helped were touch

7

7 And, when they had come down from Yerushalayim, the Perushim and some of the Sofrim come together around Rebbe, Melech HaMoshiach,

ז און עס האבן זיך פארזאמלט צו אים די פרושים , און אייניקע
einike un Perushim di im tsu farzamlt zich hoben es un
some and Pharisees the him to gathered self have it and

פון די סופרים, וואס זענען געקומען פון ירושלים ;
Yerushalayim fun gekumen zenen vos soifrem di fun
Yerushalayim from come are who scribes the of

2 And they had observed that some of his talmidim were eating their lechem with yadayim temeiot, that is, hands ritually unclean.

ב און זיי האבן געזען, אז אייניקע פון זיינע תלמידים עסן ברויט
broit esen talmidim zaine fun einike az gezen hoben zei un
bread to eat disciples his of some that seen have they and

מיט טמא הענט, דאס הייסט אומגעוואשן;
umgevashn heist dos hent tome mit
unwashed means that hands unclean with

3 [For the Perushim, and indeed this was the Jewish minhag, do not eat without doing netilat yadayim *(ritual of the washing of the hands)* and also observing the Masoret HaZekenim *(the Torah Shebal peh, Oral Torah).*

ג ווארום די פרושים און אלע יידן, אויב זיי וואשן זיך נישט די
di nisht zich vashn zei oib Yidn ale un Perushim di vorem
the not self wash they if Jews all and Pharisees the because

הענט ביז צום עלנבויגן, עסן זיי נישט, ווייל זיי האלטן די
di halten zei vail nisht zei esen elnboign tsum biz hent
the keep they because not they to eat elbow to the until hands

מסורה פון די זקנים ;
zkeinem di fun mesoire
elders the of tradition

4 And when they come from [the] marketplace, unless they do so, they do not eat. And there are many other things which they have received in order to observe, such as the tevilah of cups and pitchers and copper pots.]

5 And the Perushim and the Sofrim question Rebbe, Melech HaMoshiach, Why do your talmidim not follow the halakhah according to the Masoret HaZekenim, but eat their lechem with yadayim temeiot?

6 And Rebbe, Melech HaMoshiach said to them, Yeshayah rightly gave a dvar nevuah of you tzevuim, as it has been written, HAAM HAZEH BISFATAV KIBDUNI VLIBO RIKHAK MIMENI *(This people with [their] lips honor me, but their heart is removed far away from me).* 7 VATEHI YIRATAM OTI MITZVAT ANASHIM MELUMMADAH *(And in vain do they worship me, teaching as doctrines the mitzvot of men.)* 8 Abandoning the mitzvat Hashem, you are

ד און ווען זיי קומען פון מארק , עסן זיי נישט, אָן
on nisht zei esen mark fun kumen zei ven un
without not they to eat marketplace from to come they when and

זיך צו וואשן; און א סך אנדערע זאכן זענען פאראן,
faran zenen zachn andere sach a un vashn tsu zich
there are things other many a and wash to themselves

וואס זיי האבן איבערגענומען צו האלטן, טבילות פון
fun tviles halten tsu ibergenumen hoben zei vos
of immersions of hold to taken over have they which

טרינק געפעסן, און טעפ, און קופערנע כלים.
chlim kuferne un tef un gefesn trink
pots copper and pots and vessels drinking

ה און די פרושים און די סופרים האבן אים געפרעגט; פארוואס
farvos gefregt im hoben soifrem di un Perushim di un
why asked him have scribes the and Pharisees the and

פירן זיך דיינע תלמידים נישט אויף לויט דער מסורה פון
fun mesoire der loit oif nisht talmidim daine zich firen
of tradition the according to on not disciples your self lead

די זקנים , נאר עסן ברויט מיט טמא הענט?
hent tome mit broit esen nor zkeinem di
hands unclean with bread to eat but elders the

ו ער אבער האט צו זיי געזאגט; וואויל האט ישעיהו נבואות
nevues Yeshayah hot voil gezogt zei tsu hot ober er
prophecies Yeshayah did well say them to did however he

געזאגט וועגן אייך, צבועקעס, ווי עס שטייט געשריבן:
geshriben shteit es vi tsvuakes aich vegen gezogt
written stands it as hypocrites you about say

דאס דאזיקע פאלק גיט מיר אפ כבוד מיט די ליפן,
lifn di mit koved op mir git folk dozike dos
lips the with honor up Me give people these the

אבער זייער הארץ איז ווייט פון מיר.
mir fun vait iz harts zeier ober
Me from distant is heart their however

ז און אומזיסט דינען זיי מיך , ווייל זיי
zei vail mich zei dinen umzist un
they because Me they worship in vain and

לערנען מצוות ,
mitsvos lernen
commandments teach

וואס זענען געבאטן פון מענטשן . (ישעיהו כט, יג.)
yg cht Yeshayah mentshn fun geboten zenen vos
13 29 Yeshayah human beings by ordered are which

holding to the Masoret HaBnei Adam.

ח איר פארלאזט ה׳ס געבאט , און האלט די מסורה
mesoire di halt un gebot h,s farlozt ir
tradition the keep and commandment Hashem's abandon you

פון מענטשן.

9 And he was saying to them, You have a fine knack for setting aside the mitzvat Hashem in order that your own Masorot might stand undisturbed.

ט און האט צו זיי געזאגט: פיין מאכט איר
ir macht fein gezogt zei tsu hot un mentshn fun
you make fine say them to did and men of

בטל ה׳ס געבאט , כדי איר זאלט האלטן אייער
eier halten zolt ir k'de gebot h,s batl
your hold shall you so that commandment Hashem's null and void

מסורה .
mesoire
tradition

10 For Moshe said, KABED ES AVICHA VES IMMECHA *(Honor your father and your mother)*, and, The one reviling AVIV VIMMO MOT YUMAT *(father or mother let him be put to death)*.

י ווארום משה האט געזאגט: דו זאלסט אפגעבן כבוד דיין
dain koved opgeben zolst du gezogt hot Moshe vorem
your honor give you shall you say did Moses because

פאטער און דיין מוטער, און דער , וואס פלוכט פאטער אדער
oder foter flucht vos der un muter dain un foter
or father curses who the one and mother your and father

מוטער, זאל געטייט ווערן. (שמות כ, יב; כא, יז.)
yz cha yb ch Shemot veren geteit zol muter
17 21 12 20 Exodus to be put to death shall mother

11 But you say, If a man says to his Abba or to his Em, whatever by me you might have benefited is Korban,

יא איר אבער זאגט: אויב א מענטש וועט זאגן צום פאטער אדער
oder foter tsum zogen vet mentsh a oib zogt ober ir
or father to the say will man a if say however you

צו דער מוטער: קרבן , דאס הייסט א מתנה צו ה׳ , זאל
zol Hashem tsu matanā a heist dos korben muter der tsu
shall Hashem to gift a means that Sacrifice mother the to

זיין דאס וואס דו דארפסט פון מיר נהנה זיין;
zain nhnh mir fun darfst du vos dos zain
be enjoyed me from need you which that be

12 Then no longer do you permit him to do anything for his Abba or his Em.

יב לאזט איר אים שוין גארנישט מער טאן פאר דעם פאטער אדער
oder foter dem far ton mer gornisht shoin im ir lozt
or father the for do more nothing now him you allow

פאר דער מוטער;
muter der far
mother the for

13 You nullify and make void the dvar Hashem by means of your Masoret you received. And you do many similar things.

יג איר מאכט צונישט ה׳ס ווארט דורך אייער מסורה , וועלכע
velche mesoire eier durch vort h,s tsunisht macht ir
which tradition your by word Hashem's negated make you

איר האט איבערגעגעבן; און א סך אזעלכע זאכן טוט איר. יד און
un ir tut zachn azelche sach a un ibergegeben hot ir
and you do things such many a and handed on have you

14 And having summoned again the multitude, he was saying to them, Give ear to me and have binah *(understanding).*

האט ווידער גערופן דעם עולם מענטשן צו זיך , און צו זיי
zei tsu un zich tsu mentshn oilem dem gerufen vider hot
them to and himself to people crowd the call again did

געזאגט: הערט מיך אלע צו, און פארשטייט!
farshteit un tsu ale mich hert gezogt
understand and to all Me hear said

15 There is nothing outside of a ben Adam *(human being)* entering into him which is able to make him tameh, but it is the things coming out from the ben Adam that make him tameh.

טו עס איז נישטא קיין זאך פון דרויסן פון דעם מענטשן, וואס
vos mentshn dem fun droisn fun zach kein nishto iz es
which people the of outside from thing any not is there

אריינגייענדיק אין אים קען אים טמא מאכן ; נאר דאס וואס
vos dos nor machen tome im ken im in araingeiendik
which that only make impure him can him into going inside

קומט ארויס אויס דעם מענטשן איז עס, וואס איז מטמא דעם
dem mtma iz vos es iz mentshn dem ois arois kumt
the defiling is which it is people the out of out comes

מענטשן.
mentshn
people

16 He who has oznayim to hear, let him hear.

טז אויב עמיצער האט אויערן צום הערן, זאל ער הערן!
heren er zol heren tsum oiern hot emitser oib
hear he shall hear to the ears has someone if

17 And when he left the multitude and entered a bais, his talmidim were asking him [about] the mashal.

יז און ווען ער איז פונם המון מענטשן אריינגעקומען אין הויז
hoiz in araingekumen mentshn hamon funem iz er ven un
house in come in people crowd from the is he when and

אריין, האבן זיינע תלמידים אים געפרעגט וועגן דעם משל .
mashal dem vegen gefregt im talmidim zaine hoben arain
parable the about ask him disciples his did into

18 And he says to them, Are you so lacking in binah also? Do you not have binah that it is not what is outside and entering into the ben Adam that is able to make him tameh *(unclean)*?

יח און ער זאגט צו זיי , אזוי, אויך זענט איר אָן פארשטאנד ?
farshtand on ir zent oich azoi zei tsu zogt er un
understanding without you are also thus they to says he and

צי פארשטייט איר דען נישט, אז אלץ, וואס גייט אריין אין דעם
dem in arain geit vos alts az nisht den ir farshteit tsi
the in into goes that all that not then you understand

מענטשן פונדרויסן , קען אים נישט טמא מאכן ?
machen tome nisht im ken fundroisn mentshn
make impure not him can from outside people

19 Because it does not enter into his lev, but into his stomach and goes out into the latrine, making all the okhel tohar.

יט וויל עס גייט נישט אריין אין הארצן, נאר אין בויך , און עס
es un boich in nor hartsn in arain nisht geit es vail
it and stomach into but heart in into not goes it because

גייט ארויס אין בית הכסא אריין. אזוי ארום האט ער דערקלערט
derklert er hot arum azoi arain hakisei beis in arois geit
declare he did around so into the seat house in out goes

אלע שפייזן ריין .
rein shpaizen ale
clean foods all

20 And Rebbe, Melech HaMoshiach was saying, It is the thing proceeding out of the ben Adam that makes him tameh.

כ און האט געזאגט: וואס עס קומט ארויס פון דעם מענטשן, דאס
dos mentshn dem fun arois kumt es vos gezogt hot un
that person the of out comes it what said has and

איז דעם מענטשן מטמא.
mtma mentshn dem iz
defiling person's the is

21 For from within the lev of the ben Adam comes evil cravings and machshavot: then zenunim *(fornications)*, gneyvot *(thefts)*, retzichot *(murders)*,
22 Niufim *(adulteries)*, chamdanut *(greediness)*, rishah *(wickedness)*, nechalim *(scheming deceitfulness)*, zimmah *(lewdness, sensuality)*, an ayin horo or roah ayin *(an envious evil eye)*, lashon hora, gaavah *(pride)*, and ivvelet *(foolishness)*.

כא ווארום פון אינעווייניק, אויס דעם הארצן פון די מענטשן,
mentshn di fun hartsn dem ois ineveinik fun vorem
person the of heart the out inside from because

קומען ארויס די בייזע מחשבות , זנות , גנבות, רציחות,
rtsichut gnbut znus machshoves beize di arois kumen
murder theft fornication thoughts evil the out to come

כב ניאופים, געלט גייציקייט, שלעכטסקייטן, כיטרעקייט,
chitrekeit shlechtskeitn geitsikeit gelt niufim
craftiness evil doing greed money adultery

פארשייטקייט, א שלעכט אויג, חלול השם ,
hshm chlul oig shlecht a farsheitkeit
the name desecrating eye evil a licentiousness

גאווה , אומבאקימערטע נארישקייט;
narishkeit umbakimerte gavh
foolishness unconcerned arrogant conceit

23 All these evil things proceed from within and make the ben Adam tameh.

כג אלע די דאזיקע בייזע זאכן קומען ארויס פון אינעווייניק, און
un ineveinik fun arois kumen zachn beize dozike di ale
and inside from out to come things evil these the all

מאכן דעם מענטשן טמא .
tome mentshn dem machen
defiled person the make

24 And from there he got up and departed to the district of Tzor and Tzidon. And having entered into a bais he wanted no one to know [yet], he was not able to escape notice.

כד און ער האט זיך אויפגעהויבן, און איז פון דארטן אוועק
avek dorten fun iz un oifgehoiben zich hot er un
went away there from is and picked up self has he and

צו די גרענעצן פון צור און צידון . און ווען ער איז אריינגעגאנגען
araingegangen iz er ven un Tsidon un Tsor fun grenetsn di tsu
entered is he when and Sidon and Tyre of borders the to

אין א הויז , האט ער געוואלט, אז קיינער זאל עס נישט וויסן; און
un visen nisht es zol keiner az gevolt er hot hoiz a in
and know not it shall no one that wanted he has house a in

האט נישט געקענט בלייבן פארבארגן.
farborgen blaiben gekent nisht hot
hidden remain be able to not was

25 But, after hearing about him, ofen ort, an isha, whose yaldah was having a ruach temeiah, came and fell down at his feet.

כה נאר תיכף האט א פרוי וועגן אים געהערט, וואס איר
ir vos gehert im vegen froi a hot teikef nor
her whose heard him about woman a did immediately but

טעכטערל האט געהאט אן אומריינעם *גייסט, און זי איז געקומען
*gekumen iz zi un *gaist umreinem an gehat hot techterl*
come is she and spirit unclean an have did daughter

און איז אנידערגעפאלן צו זיינע פיס.
fis zaine tsu anidergefalen iz un
feet his by fall down is and

26 Now the woman was a Yevanit *(Greek)*, by birth a Syrophoenician, and she was asking him to cast the shed out of her bat *(daughter)*.

כו די פרוי איז אבער געווען א גריכין, א סירא-פעניצערין
Syrophoenician a Grikhin a geven ober iz froi di
Syro-phoenician a Greek a was however is woman the

לויטן אפשטאם, און האט אים געבעטן, אז ער זאל
zol er az gebeten im hot un opshtam loitn
shall he that beg him did and nationality according to

ארויסטרייבן דעם בייזן *גייסט פון איר טאכטער.
*tochter ir fun *gaist beizn dem aroistraiben*
daughter her from spirit evil the cast out

27 And he was saying to her, Rishonah allow the banim to be satisfied, for it is not tov to take the lechem of the yeladim and throw it to kelevim *(dogs)*.

כז און ער האט צו איר געזאגט: לאז צוערשט די קינדער זאט
zat kinder di tsuersht loz gezogt ir tsu hot er un
sated children the first let said her to has he and

ווערן; ווארום עס איז נישט שיין צו נעמען דאס ברויט פון די
di fun broit dos nemen tsu shein nisht iz es vorem veren
the from bread the take to fair not is it because to be

קינדער און עסווארפן פאר די הינטלעך!
hintlech di far varfen es un kinder
dogs the before cast it and children

28 But she replied, saying, Ken, Adoni, but even the kelevim under the shulchan eat from the crumbs of the yeladim.

כח זי אבער האט געענטפערט און זאגט צו אים: יא, האר; אפילו
afile har yo im tsu zogt un geentfert hot ober zi
even L-rd yes him to says and answer did however she

די הינטלעך אונטערן טיש עסן פון די ברעקלעך פון די
di fun breklech di fun esen tish untern hintlech di
the of broken pieces the of to eat table under little dogs the

קינדער!
kinder
children

29 And he said to her, Because of this answer, go your way, the shed has gone out from the bat of you.

כט און ער האט געזאגט צו איר: צוליב דעם דאזיקן ווארט גיי
gei vort dozikn dem tsulib ir tsu gezogt hot er un
go word very that on account of her to say did he and

דיר; דער בייזער *גייסט איז שוין ארויס פון דיין טאכטער.
*tochter dain fun arois shoin iz *gaist beizer der dir*
daughter your of out already is spirit evil the you

30 And having departed to her bais, she found the yaldah lying on the bed, the shed having gone out.

ל אוּן זי איז אַוועקגעגאַנגען צו זיך אַהיים, אוּן האָט געפֿונען דאָס
dos gefunen hot un aheim zich tsu avekgegangen iz zi un
the found has and home self to went away is she and

קינד ליגן אויפֿן בעט, אוּן דער בייזער *גייסט איז שוין געווען
*geven shoin iz *gaist beizer der un bet oifen lign kind*
was already is spirit evil the and bed on the lying child

אַרויסגעגאַנגען.
aroisgegangen
gone out

31 When he returned from the region of Tzor, and then went through Tzidon to Lake Kinneret within the region of the Decapolis,

לא אוּן ער איז ווידער אַרויסגעגאַנגען פֿון די גרענעצן פֿון צור,
Tsor fun grenetsn di fun aroisgegangen vider iz er un
Tyre of borders the from went out again is he and

אוּן איז געגאַנגען דורך צידון צום ים פֿון גליל, אינמיטן
inmitn Galil fun yam tsum Tsidon durch gegangen iz un
in the midst Galil of sea to the Tzidon through gone is and

פֿון די גרענעצן פֿון די צען שטעט.
shtet tsen di fun grenetsn di fun
Cities Ten the of borders the of

32 They bring to him [a man who was] cheresh illem *(deaf and mute)*, and they entreated him to lay hands on him.

לב אוּן מען האָט געבראַכט צו טראָגן צו אים איינעם, וואָס איז
iz vos einem im tsu trogen tsu gebrengt hot men un
is who one him to wear to bring did they and

געווען טויב אוּן האָט געשטאַמלט; אוּן מען האָט אים געבעטן, אַז
az gebeten im hot men un geshtamlt hot un toib geven
that begged him has they and stammer did and deaf was

ער זאָל אַרויפֿלייגן אויף אים די האַנט.
hant di im oif aroifleigen zol er
hand the him on lay shall he

33 And he took him aside from the multitude by himself and put his fingers into his ears, and spat, and with that touched the tongue of the mute man;

לג אוּן ער האָט אים אַוועקגענומען פֿון דעם המון מענטשן אויף
oif mentshn hamon dem fun avekgenumen im hot er un
on people crowd the from taken away him has he and

אַ זייט, האָט אַריינגעלייגט זיינע פֿינגער אין זיינע אויערן אַריין, אוּן
un arain oiern zaine in finger zaine araingeleigt hot zait a
and into ears his in finger his lay did side a

האָט אויסגעשפּיגן אוּן אָנגערירט זיין צונג ;
tsung zain ongerirt un oisgeshfigen hot
tongue his touched and spit did

34 And, looking up to Shomayim with a deep sigh, he says to him, Ephphatha, *(which means, Be opened!)*.

לד אוּן אַרויפֿבליקנדיק צום הימל , האָט ער געגעבן אַ זיפֿץ, אוּן
un zifts a gegeben er hot himel tsum aroifblikndik un
and sigh a give he did heaven to the looking up and

זאָגט צו אים; אפּתח ! דאָס הייסט מאַך דיך אויף!
oif dich mach heist dos efata im tsu zogt
up yourself open means that Ephphatha him to says

35 Ofen ort his ears were opened, and the impediment of his lashon *(tongue)* was loosed and he was speaking properly.

לה און זיינע אויערן האבן זיך אויפגעעפנט, און גלייך האט
hot glaich un oifgeefent zich hoben oiern zaine un
has immediately and open up self have ears his and

זיך דאס באנד פון זיין צונג לויז געמאכט, און ער האט
hot er un gemacht loiz tsung zain fun band dos zich
did he and made loose up tongue his of band the self

ריכטיג גערעדט.
geredt richtig
speak correctly

36 And Rebbe, Melech HaMoshiach was directing them not to tell anyone. But as much as he ordered them, they were proclaiming [it] all the more.

לו און ער האט זיי באפוילן אז זיי זאלן עס קיינעם נישט זאגן;
zogen nisht keinem es zoln zei az bafoilen zei hot er un
tell not anyone it should they that order them did he and

אבער וואס מער ער האט זיי באפוילן, אלץ מער האבן זיי
zei hoben mer alts bafoilen zei hot er mer vos ober
they did more all order them did he more what however

עס פארשפרייט.
farshpreit es
spread this

37 And they were all astonished beyond all measure, saying, He has done all things tov meod *(very well)*, and he makes even the chereshim *(deaf people)* to hear and the illemim *(mute)* to speak.

לז און זיי זענען געווען אויסער זיך פון שטוינען, און
un shtoinen fun zich oiser geven zenen zei un
and astonishment from themselves beside was are they and

האבן געזאגט: ער האט אלץ וואויל געטאן; אפילו די טויבע
toibe di afile geton voil alts hot er gezogt hoben
deaf the even done well everything has he said have

מאכט ער הערן, און די שטומע רעדן!
reden shtume di un heren er macht
speak mute the and to hear he makes

8

In yamim hahem *(those days)*, again, when there was a great multitude and they had no okhel *(food)*, Rebbe, Melech HaMoshiach called his talmidim, and says to them,

ח אין יענע טעג, ווען עס איז ווידער געווען א גרויסע מאסע
mase groise a geven vider iz es ven teg yene in
crowd great a was again is there when days those in

מענטשן, און זיי האבן נישט געהאט וואס צו עסן, האט
hot esen tsu vos gehat nisht hoben zei un mentshn
did to eat to what had not have they and people

ער גערופן צו זיך די תלמידים, און זאגט צו זיי:
zei tsu zogt un talmidim di zich tsu gerufen er
they to says and disciples the self to call he

2 I have rachmei shomayim *(heavenly mercy, compassion)* on the multitude, because

ב עס טוט מיר לייד אויף דער מאסע מענטשן, ווייל שוין דריי
drei shoin vail mentshn mase der oif leid mir tut es
three already because people crowd the about suffer Me does it

טעג זענען זיי ביי מיר געבליבן, און האבן נישט וואס צו עסן;
esen tsu vos nisht hoben un gebliben mir bai zei zenen teg
to eat to what not have and remain Me with they are days

they already shlosha yamim *(three days)* have remained with me and they do not have anything they may eat;

3 And if I send them away hungry to their batim *(houses)*, they will give out on the way; and some of them have come from far away.

ג און אויב איך זאל זיי לאזן גיין אהיים פאסטנדיק, וועלן זיי
zei velen fastendik aheim gein lozen zei zol ich oib un
they will fasting home go allow them shall I if and

פארשמאכטן אונטערוועגנס; ווייל א טייל זענען געקומען
gekumen zenen teil a vail untervegns farshmachtn
come are some of them a because on the way languish

פון ווייט .
vait fun
distance from

4 And his talmidim answered him, From where will anyone be able to find enough lechem to feed these ones here in the midbar?

ד און זיינע תלמידים האבן אים געענטפערט: פונוואנען וועט מען
men vet funvanen geentfert im hoben talmidim zaine un
one will from where answered him have disciples his and

דא אין דער מדבר קענען זעטיקן די דאזיקע מיט ברויט?
broit mit dozike di zetikn kenen midbar der in do
bread with these the feed be able wilderness the in here

5 And Rebbe, Melech HaMoshiach was asking them, How many loaves do you have? And they said, Shevah.

ה און ער האט זיי געפרעגט: וויפל ברויטן האט איר? האבן
hoben ir hot broitn vifl gefregt zei hot er un
have you have breads how many asked them has he and

זיי געזאגט: זיבן .
ziben gezogt zei
seven said they

6 And Rebbe, Melech HaMoshiach directed the multitude to recline at tish, as it were, on the ground. And having taken the sheva kikrot *(loaves)*, he made a bracha, saying the ha-Motzi, and offered the betziat halechem *(the breaking of the bread)* and was giving [them] to

ו און ער האט באפוילן דעם המון מענטשן זיך אנידערצוזעצן
anidertsuzetsen zich mentshn hamon dem bafoilen hot er un
sit self people crowd the ordered has he and

אויף דער ערד ; און האט גענומען די זיבן ברויטן, געמאכט א
a gemacht broitn ziben di genumen hot un erd der oif
a made breads seven the taken has and ground the on

ברכה , האט זיי צעבראכן , און געגעבן צו זיינע תלמידים, אז
az talmidim zaine tsu gegeben un tsebrachen zei hot broche
that disciples his to gave and break them did blessing

זיי זאלן זיי אויסטיילן; און זיי האבן זיי צעטיילט (צווישן)
tsvishen tseteilt zei hoben zei un oisteiln zei zoln zei
among distribute them did they and distribute them shall they

דער מאסע מענטשן.
mentshn mase der
people crowd the

his talmidim to serve to them, and they served the multitude.

7 And they also had a few small dagim. And after he had made the bracha over them, he directed these to be served as well.

ז און זיי האבן געהאט איניקע קליינע פישלעך; און ווען ער האט
hot er ven un fishlech kleine einike gehat hoben zei un
has he when and little fish small some have did they and

געמאכט א ברכה , האט ער געהייסן מען זאל אויך די דאזיקע
dozike di oich zol men geheisen er hot broche a gemacht
these the also shall they told he has blessing a made

צעטיילן .
tseteiln
distribute

8 And they ate and were satisfied. And there was an abundance of shirayim *(Rebbe's remainders)*, sheva baskets [full].

ח און זיי האבן געגעסן, און זענען זאט געווארן; און האבן
hoben un gevoren zat zenen un gegesen hoben zei un
have and become sated did and eaten have they and

אויפגעהויבן, פון די איבערגעבליבענע ברעקלעך , זיבן קערב .
kerb ziben breklech ibergeblibene di fun oifgehoiben
baskets seven broken pieces left over the from picked up

9 And there were approximately arbaat elafim *(four thousand)* [people]. And Rebbe, Melech HaMoshiach sent them away.

ט און עס זענען געווען אן ערך פיר טויזנט ; און ער האט זיי
zei hot er un toizent fir erech an geven zenen es un
them did he and thousand four about an was are there and

אוועקגעשיקט.
avekgeshikt
send away

10 And ofen ort *(immediately)*, having embarked onto the sirah *(boat)* with his talmidim, Rebbe, Melech HaMoshiach came into the region of Dalmanutha.

י און גלייך איז ער איינגעשטיגן אין דעם שיפל צוזאמען מיט
mit tsuzamen shifel dem in aingeshtigen er iz glaich un
with together boat the in step into he is immediately and

זיינע תלמידים, און איז געקומען אין די געגנטן פון דלמנותא .
Dalmanuta fun gegentn di in gekumen iz un talmidim zaine
Dalmanutha of regions the in come is and disciples his

11 And the Perushim came out and began to argue with him, seeking from him an ot min HaShomayim *(a sign from heaven)*, testing him.

יא און די פרושים זענען ארויסגעגאנגען, און האבן אנגעהויבן
ongehoiben hoben un aroisgegangen zenen Perushim di un
begin did and go out are Pharisees the and

האלטן וויכוחים מיט אים, זוכנדיק פון אים א צייכן פון
fun tseichen a im fun zuchendik im mit vichuchim halten
from sign a him from seeking him with debates hold

הימל , כדי אים אויסצופרואוון.
oistsupruven im k'de himel
to test him so that heaven

12 And sighing deeply in his ruach, Rebbe, Melech HaMoshiach said, Why does hador hazeh *(this generation)* seek for an ot? Omein, I say to you, no ot shall be given to hador hazeh *(this generation).*

יב און ער האט טיף געזיפצט אין זיין *גייסט, און געזאגט: וואס
*vos gezogt un *gaist zain in geziftst tif hot er un*
why said and spirit his in sigh deeply did he and

זוכט דאס דאזיקע דור א צייכן ? באמת זאג איך אייך: קיין
kein aich ich zog be'emes tseichen a dor dozike dos zucht
no you I say in truth sign a generation these the seeks

צייכן וועט נישט געגעבן ווערן דעם דאזיקן דור .
dor dozikn dem veren gegeben nisht vet tseichen
generation this the to be given not will sign

13 And having left them, Moshiach again embarked and departed to the other side.

יג און האט זיי פארלאזט, און איז ווידער איינגעשטיגן אין דעם
dem in aingeshtigen vider iz un farlozt zei hot un
the in step in again is and left them has and

שיפל, און איז אריבערגעפארן אויף דער אנדערער *זייט.
**zait anderer der oif aribergeforen iz un shifel*
side other the on cross over is and boat

14 And his talmidim had forgotten to take lechem and did not have anything except one kikar *(loaf)* in the sirah *(boat)* with them.

יד און זיי האבן פארגעסן מיטצונעמען ברויט; און אחוץ
achuts un broit mittsunemen fargesen hoben zei un
other than and bread take along forgotten have they and

איין לעבל האבן זיי נישט געהאט מער מיט זיך אינם שיפל.
shifel inem zich mit mer gehat nisht zei hoben lebl ein
boat in the self with more had not they have loaf one

15 And Rebbe, Melech HaMoshiach was giving orders to them, saying, Take care! Beware of the chametz *(leaven)* of the Perushim and the chametz of Herod.

טו און ער האט זיי געווארנט, אזוי צו זאגן : גיט אכטונג , היט
hit achtung git zogen tsu azoi gevorent zei hot er un
beware attention give say to so warned them has he and

זיך פארן זויערטייג פון די פרושים און פארן זויערטייג פון
fun zoierteig foren un Perushim di fun zoierteig foren zich
of sour dough before and Pharisees the of sour dough before self

הורדוסן!
Hordosn
Herod

16 And the talmidim were beginning to discuss among themselves that they do not have [any] kikrot *(loaves).*

טז און זיי האבן עס איבערגערעדט איינער מיט דעם אנדערן: דאס
dos andern dem mit einer ibergeredt es hoben zei un
this other the with one discuss this did they and

איז ווייל מיר האבן נישט קיין ברויט.
broit kein nisht hoben mir vail iz
bread any not have we because is

17 And aware of this, Rebbe, Melech HaMoshiach says to them, Why are you

יז און יהושע / ישוע* האט עס באמערקט, און צו זיי געזאגט:
gezogt zei tsu un bamerkt es hot Yeshua Yehoshua un*
said them to and notice this did Yeshua Yehoshua and

פארוואס האט איר (אזעלכע) מחשבות , ווייל איר האט נישט
nisht hot ir vail machshoves azelche ir hot farvos
not have you because thoughts such you have why

discussing that you do not have kikrot? Do you not yet have binah *(understanding)* nor comprehend? Have your levavot fallen into timtum halev *(hardening of the heart)*, KESHI *(hardness, stubbornness)*?

18 EINAYIM LAKHEM VLO TIRU VOZNAYIM LAKHEM VLO TISHMAU? *(Having eyes, do you not see? And having ears, do you not hear?)* And do you not remember,

19 When I offered the beziat halechem with the chamesh kikrot *(five loaves)* for the chameshet elafim *(five thousand)*, how many baskets of shirayim you picked up? And they say to him, Shneym Asar.

20 And when I offered the beziat halechem over the shevah *(seven)* for the arbaat haalafim *(four thousand)*, how many baskets full of shirayim did you pick up? And they say to him, Shiva.

21 And Rebbe, Melech HaMoshiach was saying to them, Do you not yet have binah?

קיין ברויט? צי פארשטייט איר נאך אלץ נישט און זענט נישט
nisht zent un nisht alts noch ir farshteit tsi broit kein
not are and not all still you comprehend bread any

משיג ? איז אייער הארץ נאך אלץ פארהארטעוועט?
farhartevet alts noch harts eier iz mshig
hardened all still heart your is understanding

יח איר האט אויגן און זעט נישט, און אויערן און הערט נישט? און צי
tsi un nisht hert un oiern un nisht zet un oigen hot ir
and not hear and ears and not see and eyes has you

געדענקט איר נישט,
nisht ir gedenkt
not you remember

יט ווען איך האב צעבראכן די פינף ברויטן פאר די פינף טויזנט ,
toizent finf di far broitn finf di tsebrachen hob ich ven
thousand five the for breads five the break did I when

וויפל קערב פול מיט ברעקלעך איר האט אויפגעקליבן?
oifgeklibn hot ir breklech mit ful kerb vifl
gather up did you broken pieces with full baskets how much

זאגן זיי צו אים: צוועלף!
tsvelf im tsu zei zogen
twelve him to they say

כ און ווען די זיבן (ברויטן) פאר די פיר טויזנט , וויפל
vifl toizent fir di far broitn ziben di ven un
how many thousand four the for breads seven the when and

גרויסע קערב פול מיט ברעקלעך איר האט אויפגעקליבן? און
un oifgeklibn hot ir breklech mit ful kerb groise
and gather up did you broken pieces with full baskets large

זיי זאגן : זיבן !
ziben zogen zei
seven say they

כא און ער האט צו זיי געזאגט: צי זענט איר נאך אלץ נישט
nisht alts noch ir zent tsi gezogt zei tsu hot er un
not all still you are said them to has he and

משיג ?
mshig
understanding

22 And they come to Beit-Tzaidah. And they bring to him an ivver *(blind man)*, and entreated him to touch him.

כב און זיי זענען געקומען קיין בית-צידה . און מען האט
hot men un Beit-Tzaidah kein gekumen zenen zei un
did they and Beit-Tzaidah to come did they and

געברענגט צו אים א בלינדן , און אים געבעטן, אז ער זאל אים
im zol er az gebeten im un blinden a im tsu gebrengt
him shall he that begged him and blind man a him to bring

אנרירן.
onriren
touch

23 And having grasped the hand of the ivver, he took him outside the shtetl; and, having put spittle on his eyes, [and] having laid hands upon him, he was questioning him, Do you see anything?

כג און ער האט אנגענומען דעם בלינדן ביי דער האנט, און אים
im un hant der bai blinden dem ongenumen hot er un
him and hand the by blind man the take did he and

ארויסגעפירט אויסער דעם *דארף; האט אים ארויפגעשפיגן אויף די
*di oif aroifgeshfign im hot *dorf dem oiser aroisgefirt*
the on spit on him did village the outside led out

אויגן, און ארויפגעלייגט די הענט אויף אים, און אים געפרעגט, צי
tsi gefregt im un im oif hent di aroifgeleigt un oigen
asked him and him on hands the laid on and eyes

ער זעט עפעס .
epes zet er
something see he

24 And after looking up, the ivver was saying, I see bnei Adam — they look like trees walking!

כד און ער האט א בליק געטאן און געזאגט: איך זע די מענטשן;
mentshn di ze ich gezogt un geton blik a hot er un
people the see I said and done glance a has he and

אז ווי ביימער זע איך זיי ארומגיין!
arumgein zei ich ze beimer vi az
walking them I see trees as that

25 Then again Rebbe, Melech HaMoshiach placed his hands upon his eyes; and the man looked intently and was restored, and was seeing everything clearly.

כה נאך דעם האט ער ווידער ארויפגעלייגט די הענט אויף זיינע
zaine oif hent di aroifgeleigt vider er hot dem noch
his on hands the did place again he has that after

אויגן; און ער האט שארף געקוקט, און איז געהיילט געווארן, און
un gevoren geheilt iz un gekukt sharf hot er un oigen
and become healed is and look sharply did he and eyes

האט אלץ געזען קלאר אפילו פונדערווייטנס.
fundervaitns afile klor gezen alts hot
from a distance even clearly see everything did

26 And Rebbe, Melech HaMoshiach sent the man to his bais, saying, Do not even enter the shtetl.

כו און ער האט אים אוועקגעשיקט אהיים, און געזאגט: אין דעם
dem in gezogt un aheim avekgeshikt im hot er un
the in said and home send away him did he and

*דארף זאלסטו אפילו נישט אריינגיין!
*araingein nisht afile zolstu *dorf*
go in not even shall you village

27 And Rebbe, Melech HaMoshiach went out along with his talmidim, to the shtetlach of Caesarea Philippi; and on the way he was questioning his talmidim, saying to them, Who do Bnei Adam say that I am?

28 And the talmidim spoke to him, saying, Yochanan of the tevilah of teshuva; and others say, Eliyahu HaNavi; but others, One of the neviim.

29 And he continued questioning them, But who do you say that I am? In reply, Kefa says to him, You are the Rebbe, Melech HaMoshiach.

30 And he warned them to tell no one about him.

31 And Rebbe, Melech HaMoshiach began to teach them that it is necessary [for] the Bar Enosh to suffer many things and to be rejected by the Zekenim and the Rashei Hakohanim *(the Chief Priests)* and the

כז און יהושע / ישוע* איז ארויסגעגאנגען, און זיינע תלמידים,
talmidim zaine un aroisgegangen iz Yeshua Yehoshua un*
disciples his and went out did Yeshua Yehoshua and

אין די דערפער אריין פון קסריה פון פיליפוס; און אונטערוועגנס
untervegns un Filipos fun ksrih fun arain derfer di in
on the way and Philipos of Caesarea from into villages the in

האט ער געפרעגט זיינע תלמידים, זאגנדיק צו זיי : ווער זאגן די
di zogen ver zei tsu zogendik talmidim zaine gefregt er hot
the say who them to saying disciples his ask he did

מענטשן, אז איך בין?
bin ich az mentshn
am I that people

כח און זיי האבן אים געענטפערט, אזוי צו זאגן : יוחנן פון
fun Yochanan zogen tsu azoi geentfert im hoben zei un
of Yochanan say to so answer him did they and

דער (ירדן) מקווה; און אנדערע, אליהו ; אנדערע אבער , אז
az ober andere Eliyahu andere un mkvh Yarden der
that however others "Eliyahu" others and mikveh Yarden the

איינער פון די נביאים .
neviim di fun einer
prophets the of one

כט און ער האט זיי געפרעגט: איר אבער , ווער זאגט איר, אז איך
ich az ir zogt ver ober ir gefregt zei hot er un
I that you say who however you ask them did he and

בין? ענטפערנדיק זאגט פעטרוס צו אים: דו ביסט דער משיח !
Moshiach der bist du im tsu Petros zogt entferendik bin
Moshiach the are you him to Petros said answering am

ל און ער האט זיי שטרענג אנגעזאגט, אז זיי זאלן קיינעם
keinem zoln zei az ongezogt shtreng zei hot er un
anyone should they that inform strictly them has he and

נישט אויסזאגן וועגן אים. לא און האט זיי אנגעהויבן צו לערנען,
lernen tsu ongehoiben zei hot un im vegen oiszogen nisht
teach to begin them did and him about tell not

אז דער בר אנש מוזליידן א סך , און פארווארפן ווערן
veren farvarfen un sach a leiden muz Enosh Bar der az
to be rejected and many a to suffer must of Man Son the that

פון די זקנים , און פון די הויפט כהנים , און פון די סופרים,
soifrem di fun un kohanem hoipt di fun un zkeinem di fun
scribes the by and kohenim chief the by and elders the by

און געטייט ווערן, און אין דריי טעג ארום ווידער אויפשטיין.
oifshtein vider arum teg drei in un veren geteit un
stand up again around days three in and to be killed and

Sofrim *(Scribes)*, and to be killed and after his histalkus *(passing)* after Shlosha Yamim *(Three Days)* to undergo the Techiyas HaMoshiach.

32 And Rebbe, Melech HaMoshiach was speaking about the matter plainly. And Shim'on Kefa took him aside and began to rebuke him.

33 But having turned around and having looked at his talmidim, Rebbe, Melech HaMoshiach rebuked Kefa, and says, Get behind me, HaSatan; for you are not putting your machshavot *(thoughts)* on the interests of Hashem but on that of Bnei Adam.

34 And having summoned the multitude along with his talmidim, Rebbe, Melech HaMoshiach said to them, If anyone wishes to follow after me, let him make denial of himself, and take up his etz shel mesiros nefesh (tree of self-sacrifice), and follow me.

לב און ער האט דאס ווארט גערעדט אפן , נישט פארהוילן. און
un farhoiln nisht ofen geredt vort dos hot er un
and secretly not openly speak word this did he and

פעטרוס האט אים גענומען אויף א זייט, און אנגעהויב אנצושרייען
ontsugshreien ongehoib un zait a oif genumen im hot Petros
scream begin and side a on take him did Petros

אויף אים.
im oif
him at

לג ער אבער האט זיך אויסגעדרייט, און געקוקט אויף זיינע
zaine oif gekukt un oisgedreit zich hot ober er
his at looked and turn around self did however he

תלמידים, און האט אנגעשריגן אויף פעטרוסן, און זאגט: אוועק ,
avek zogt un Petrosn oif ongeshrigen hot un talmidim
go away says and Petros at rebuked did and disciples

הינטער מיר, שׂטן ! ווייל דו האסט נישט אין זינען דאס, וואס
vos dos zinen in nisht host du vail Satan mir hinter
which that mind in not have you because Satan Me behind

איז שייך ה׳ , נאר דאס, וואס איז שייך מענטשן!
mentshn shayech iz vos dos nor Hashem shayech iz
men concerning is which that but Hashem concerning is

לד און האט צוגערופן צו זיך דעם המון מענטשן צוזאמען מיט
mit tsuzamen mentshn hamon dem zich tsu tsugerufen hot un
with together people crowd the self to call over did and

זיינע תלמידים, און צו זיי געזאגט: אויב עמיצער וויל מיר
mir vil emitser oib gezogt zei tsu un talmidim zaine
Me wants someone if said them to and disciples his

נאכגיין , זאל ער זיך אליין פארלייקענען, און זאל ער נעמען זיין
zain nemen er zol un farleikenen alein zich er zol nochgein
his take him let and deny alone self he let to follow

בוים. און מיר נאכפאלגן.
nochfolgen mir un boim
follow Me and tree

35 For whoever wishes to save his nefesh will lose it; but whoever loses his nefesh for my sake and for the sake of the Besuras HaGeulah will save it.

לה ווארום ווער עס וויל ראטעווען זיין נפש , וועט עס פארלירן;
farliren es vet nefesh zain rateven vil es ver vorem
to lose it will soul his save wants it who because

ווער אבער עס וועט פארלירן זיין לעבן צוליב מיר און דער
der un mir tsulib leben zain farliren vet es ober ver
the and me on account of life his to lose will it however who

גוטער בשורה, דער וועט עס אפראטעווען.
oprateven es vet der bshurh guter
to save it will that Bsoires Guter

36 For how is the ben Adam *(human being)* benefited if he gain the kol haOlam, and forfeit his neshamah?

לו ווארום וואס לוינט זיך א מענטשן צו געווינען די גאנצע וועלט,
velt gantse di gevinen tsu mentshn a zich loint vos vorem
world whole the wining by man a self profits what because

און צו פארלירן זיין נפש ?
nefesh zain farliren tsu un
soul his losing by and

37 For what shall a ben Adam give in exchange [for] his neshamah?

לז ווארום וואס פאר אן אויסלייז געלט זאל א מענטש געבן פאר
far geben mentsh a zol gelt oisleiz an far vos vorem
for give man a shall money ransom an for what because

זיין נפש ?
nefesh zain
soul his

38 For whoever feels bushah *(shame)* regarding me and my devarim in this dor rah umnaef *(evil and adulterous generation)*, the Bar Enosh will also be ashamed of him, when Moshiach comes in the kavod of his Av with the malachim hakedoshim.

לח ווארום ווער עס וועט זיך שעמען מיט מיר און מיט מיינע
maine mit un mir mit shemen zich vet es ver vorem
My with and Me with be ashamed self will it who because

ווערטער אין דעם דאזיקן נואפדיקן און זינדיקן דור , וועט דער
der vet dor zindikn un nuafdikn dozikn dem in verter
the will generation sinful and adulterous this the in words

בר אנש זיך אויך שעמען מיט אים, ווען ער וועט קומען אין
in kumen vet er ven im mit shemen oich zich Enosh Bar
in to come will he when him with be ashamed also self of Man Son

דער הערלעכקייט פון זיין פאטער מיט די הייליקע מלאכים .
malochem heilike di mit foter zain fun herlechkeit der
angels holy the with Father his of glory the

9 And Rebbe, Melech HaMoshiach was saying to them, Omein, I say to you, there are some of those standing here who shall not taste mavet *(death)*

ט און ער האט צו זיי געזאגט: באמת זאג איך אייך, עס
es aich ich zog be'emes gezogt zei tsu hot er un
there you I tell in truth said them to did he and

זענען פאראן אייניקע, וואס שטייען דא , וועלכע וועלן נישט
nisht velen velche do shteien vos einike faran zenen
not will who here stand who some there are

until they see that the Malchut Hashem has come in gevurah.

פארזוכן דעם טעם פון טויט, ביז זיי וועלן זען דאס קעניגרייך
kenigreich dos zen velen zei biz toit fun tem dem farzuchen
kingdom the see will they until death of taste the taste

פון ה' געקומען מיט מאכט.
macht mit gekumen Hashem fun
power with come Hashem of

2 And after shishah yamim Rebbe, Melech HaMoshiach takes Kefa and Ya'akov and Yochanan, and brought them up a high mountain by themselves. And Rebbe, Melech HaMoshiach was transfigured before them;

ב און אין זעקס טעג ארום נעמט יהושע / ישוע* מיט זיך
zich mit Yeshua Yehoshua nemt arum teg zeks in un*
self with Yeshua Yehoshua takes around days six in and

פעטרוסן, און יעקבן, און יוחנן, און פירט זיי ארויף אויף א
a oif aroif zei firt un Yochanan un Ya'akovn un Petrosn
a on up them leads and Yochanan and Ya'akov and Petros

הויכן בארג איינע אליין; און ער האט זיך פארענדערט פאר
far farendert zich hot er un alein eine barg hoichn
before changed self did he and alone one mountain high

זיי;
zei
them

3 And his garments became like a dazzlingly brilliant kittel, gantz *(exceedingly)* white, more white than anyone on earth could bleach them.

ג און זיינע קליידער זענען געווארן גלאנצנדיק, זייער ווייס, ווי קיין
kein vi veis zeier glantsndik gevoren zenen kleider zaine un
any as know their dazzling become did clothing his and

וואלקער אויף דער ערד קען נישט אזוי ווייס מאכן.
machen veis azoi nisht ken erd der oif valker
make know so not can earth the on fuller

4 And Eliyahu Hanavi appeared to them along with Moshe *(Rabbeinu)*, and they were talking with Rebbe, Melech HaMoshiach.

ד און אליהו (הנביא) האט זיך צו זיי באוויזן
bavizen zei tsu zich hot hanovi Eliyahu un
appear them to himself did the prophet Eliyahu and

צוזאמען מיט משה (רבנו), און זיי האבן גערעדט מיט
mit geredt hoben zei un Rabbeinu Moshe mit tsuzamen
with speak did they and our Rebbe Moshe with together

יהושען / ישוען*.
Yeshuan Yehoshuan*
Yeshua Yehoshua

5 And in reply, to Rebbe, Melech HaMoshiach, Kefa says: Rebbe, it is tov [for] us to be here, and let us make shalosh sukkot, one for you and one for Moshe (Rabbeinu) and one for Eliyahu Hanavi.

ה און ענטפערנדיק זאגט פעטרוס צו יהושען / ישוען*: רבי, עס
es Rebbe Yeshuan Yehoshuan tsu Petros zogt entferendik un*
it Rebbe Yeshua Yehoshua to Petros says answering and

איז גוט פאר אונדז דא צו זיין; און לאמיר מאכן דריי געצעלטן:
getseltn drei machen lomir un zain tsu do undz far gut iz
tents three make let us and be to here us for good is

פאר דיר איינס, און פאר משהן איינס, און פאר אליהו איינס;
eins Eliyahu far un eins Moshen far un eins dir far
one "Eliyahu" for and one Moses for and one you for

6 Kefa did not know what he was answering, for they were tzufloigen *(dazed)* with pachad *(terror).*

ו ווארום ער האט נישט געוואוסט, וואס ער זאל ענטפערן; ווארום
vorem entfern zol er vos gevust nisht hot er vorem
because answer should he what know not did he because

זיי האבן זיך זייער געפארכטן.
geforchten zeier zich hoben zei
afraid very self have they

7 And there came an anan *(cloud)* that was overshadowing them, and there came a bat kol out of the anan, ZEH BENI AHUVI, ELAV TISHMAUN *(This is my beloved Son; listen to him!)*

ז און א וואלקן איז געקומען און האט זיי באשאטנט; און אויס
ois un bashatnt zei hot un gekumen iz valkn a un
out and overshadow them did and come is cloud a and

דעם וואלקן איז געקומען א קול : דער דאזיקער איז מיין געליבטער
gelibter main iz doziker der kol a gekumen iz valkn dem
beloved my is this one the voice a come is cloud the

זון , אים זאלט איר הערן!
heren ir zolt im zun
hear you shall him son

8 And suddenly, when they looked around, they saw no one in their company any more, except only Rebbe, Melech HaMoshiach.

ח און פלוצלונג, ארומקוקנדיק זיך , האבן זיי מער קיינעם
keinem mer zei hoben zich arumkukendik plutslung un
anyone more they did themselves looking around suddenly and

נישט געזען, אחוץ יהושען / ישוען* אליין מיט זיי .
zei mit alein Yeshuan Yehoshuan achuts gezen nisht*
them with alone Yeshua Yehoshua except see not

9 And [as] they were coming down from the mountain, he gave instructions to them that they should tell no one what they saw, except when the Bar Enosh should stand up in his Techiyas HaMoshiach.

ט און ווען זיי זענען אראפגעגאנגען פונם בארג , האט
hot barg funem aropgegangen zenen zei ven un
did mountain from the go down did they when and

ער זיי באפוילן, אז זיי זאלן קיינעם נישט דערציילן, וואס זיי
zei vos dertseilen nisht keinem zoln zei az bafoilen zei er
they what tell not anyone should they that order them he

האבן געזען, אחוץ ווען דער בר אנש וועט זיין אויפגעשטאנען
oifgeshtanen zain vet Enosh Bar der ven achuts gezen hoben
stand up again be will of Man Son the when except seen had

פון די טויטע.
toite di fun
dead the from

10 And they retained Rebbe, Melech HaMoshiach's dvar, discussing among themselves what he might mean by the Techiyas HaMoshiach from HaMesim.

י און זיי האבן באהאלטן דאס ווארט, און האבן זיך געפרעגט
gefregt zich hoben un vort dos bahalten hoben zei un
asked self have and word that hide did they and

איינס דאס אנדערע, וואס עס באטייט דאס אויפשטיין פון
fun oifshtein dos batait es vos andere dos eins
from standing up again the means it what other the one

די טויטע.
toite di
dead the

11 And they were questioning him, saying, Why is it that the Sofrim *(Scribes)* say it is necessary for Eliyahu Hanavi to come rishonah *(first)*?
12 And Rebbe, Melech HaMoshiach said to them, Eliyahu Hanavi indeed does come rishonah and brings tikkun *(restoration)* to all things. And yet how is it written of the Bar Enosh that he must suffer many things and be NIVZEH VACHADAL *(despised and rejected)*?

13 But I say to you, that Eliyahu Hanavi has indeed come, and they did to him whatever they pleased, just as it has been written concerning him.

14 And when they returned to the talmidim, they saw a great multitude around them and [the] Sofrim *(Scribes)* arguing with Rebbe, Melech HaMoshiach's talmidim.

15 And ofen ort, as soon as the multitude saw Rebbe, Melech HaMoshiach, they

יא און האבן אים געפרעגט, אזוי צו זאגן : די סופרים זאגן , אז
az zogen soifrem di zogen tsu azoi gefregt im hoben un
that say scribes the say to so ask him did and

אליהו מוז קומען צום ערשט. (מלאכי ד, ה-ו.)
h-u d Malachi ersht tsum kumen muz Eliyahu
5-6 4 Malachi first to the to come must "Eliyahu"

יב און ער האט צו זיי געזאגט: אליהו קומט טאקע צום
tsum take kumt Eliyahu gezogt zei tsu hot er un
at actually comes "Eliyahu" say them to did he and

ערשט, און שטעלט אלץ צוריק; און וויאזוי שטייט געשריבן
geshriben shteit vi azoi un tsurik alts shtelt un ersht
written stands how and back everything puts and first

וועגן דעם בר אנש אז ער וועט א סך ליידן און צונישט
tsunisht un leiden sach a vet er az Enosh Bar dem vegen
to nothing and to suffer many a will he that of Man Son the about

געמאכט ווערן ? (ישעיהו נג, ג.)
g ng Yeshayah veren gemacht
3 53 Yeshayah become made

יג איך זאג אייך אבער , אז אליהו איז אויך שוין געקומען,
gekumen shoin oich iz Eliyahu az ober aich zog ich
come already also is "Eliyahu" that however you tell I

און זיי האבן מיט אים געטאן, וואס זיי האבן געוואלט, אזוי ווי
vi azoi gevolt hoben zei vos geton im mit hoben zei un
as just wanted have they what done him with have they and

עס שטייט געשריבן וועגן אים.
im vegen geshriben shteit es
him about written stands it

יד און קומענדיק צו די תלמידים, האבן זיי געזען א גרויסן
groisn a gezen zei hoben talmidim di tsu kumendik un
great a seen they have disciples the to coming and

המון מענטשן ארום זיי , און סופרים האלטן מיט זיי א
a zei mit halten soifrem un zei arum mentshn hamon
a them with hold scribes and they around people crowd

וויכוח .
vichuch
dispute

טו און גלייך ווי דער המון מענטשן האבן אים
im hoben mentshn hamon der vi glaich un
him did people crowd the when immediately and

דערזען , זענען זיי דערשטוינט געווארן, און זענען אים
im zenen un gevoren dershtoint zei zenen derzen
him are and become in awe they are catch sight of

אקייגנגעלאפן און אים אפגעגעבן שלום .
sholem opgegeben im un akegengelafn
greeted welcome give him and run forward

were surprised and began running up to [him] with Birkat Shalom greetings.

16 And Rebbe, Melech HaMoshiach questioned them, About what are you arguing with them?

טז און ער האט זיי געפרעגט: איבער וואס האלט איר מיט זיי א
a zei mit ir halt vos iber gefregt zei hot er un
a them with you hold what over ask them did he and

וויכוח ?
vichuch
dispute

17 And one of the multitude answered Rebbe, Melech HaMoshiach: Rabbi, I brought beni *(my son)* to you, because he has a shed that makes him illem *(mute)*.

יז און איינער אויס דעם המון האט אים געענטפערט: רבי , איך
ich Rebbe geentfert im hot hamon dem ois einer un
I Rebbe answer him did crowd the out of one and

האב געברענגט צו דיר מיין זון , וועלכער האט א שטומען *גייסט;
*gaist shtumen a hot velcher zun main dir tsu gebrengt hob
spirit mute a has who son my you to brought have

18 And whenever it seizes him, it throws him into convulsions and he foams at the mouth, and grinds his teeth, and becomes rigid. And I told your talmidim in order that they might cast it out, and they did not have the koach.

יח און וואו נאר ער כאפט אים אָן , רייסט ער אים, און
un im er reist on im chapt er nor vu un
and him he tears without him seizes he but where and

ער שוימט פארן מויל , און קריצט מיט די ציין , און ווערט
vert un tsein di mit kritst un moil foren shoimt er
become and teeth the with gnashes and mouth at the foams he

פארדארט; און איך האב שוין געזאגט דיינע תלמידים, אז זיי
zei az talmidim daine gezogt shoin hob ich un fardart
they that disciples your told already have I and dried out

זאלן אים ארויסטרייבן; און זיי האבן נישט געקאנט.
gekant nisht hoben zei un aroistraiben im zoln
could not have they and cast out it shall

19 In reply to them, Rebbe, Melech HaMoshiach says, O dor without emunah, how long will I be with you? How long will I put up with you? Bring the bocher to me!

יט ער אבער ענטפערנדיק זאגט צו זיי : אָ, אומגלויביק דור !
dor umgloibik o zei tsu zogt entferendik ober er
generation faithless o them to says answering however he

ווילאנג זאל איך נאך זיין מיט אייך? ביז ווען זאל איך אייך
aich ich zol ven biz aich mit zain noch ich zol vilang
you I shall when until you with be yet I shall how long

דערטראגן? ברענגט אים אהער צו מיר!
mir tsu aher im brengt dertrogen
Me to here him bring tolerate

20 They brought the bocher to him. And when the shed saw Rebbe, Melech

כ און זיי האבן אים געברענגט צו אים; און ווי ער האט
hot er vi un im tsu gebrengt im hoben zei un
did he as soon as and him to brought him have they and

אים דערזען , האט דער *גייסט אים גלייך א ריס געטאן;
geton ris a glaich im *gaist der hot derzen im
did tear a immediately him spirit the did catch sight of him

HaMoshiach, it threw the bocher into convulsions, and, falling to the ground, the bocher began rolling around foaming at the mouth.

און ער איז אנידערגעפאלן אויף דער ערד, האט זיך געוואלגערט,
gevalgert zich hot erd der oif anidergefalen iz er un
roll around self did earth the on fall down is he and

שוימענדיק פארן מויל ,
moil foren shoimendik
mouth at the foaming

21 And Rebbe, Melech HaMoshiach questioned the bocher's abba, How long has this been happening to him? And he said, From kinder-yoren.

כא און ער האט געפרעגט זיין פאטער: ווילאנג איז שוין זינט
zint shoin iz vilang foter zain gefregt hot er un
since already is how long father his ask did he and

דאס דאזיקע איז געשען צו אים? און ער האט געזאגט: פון
fun gezogt hot er un im tsu geshen iz dozike dos
from say did he and him to happened is these the

קינדווייז אָן ;
on kindvaiz
without childhood

22 And also it has often thrown him into the eish and into the mayim that it might destroy him. But if you can do anything, grant rachmei shomayim upon us and help us!

כב און אפטמאל האט ער אים געווארפן אין פייער אריין און אין
in un arain feier in gevorfen im er hot optmol un
in and into fire in throw him he did often and

וואסער אריין, כדי ער זאל אים אומברענגען; נאר אויב דו ביסט
bist du oib nor umbrengen im zol er k'de arain vaser
have you if but destroy him shall he so that into water

עפעס בכח , העלף אונדז, און דערבארם דיך אויף אונדז!
undz oif dich derbarem un undz helf b'koach epes
us on you have mercy and us help with power in any way

23 Rebbe, Melech HaMoshiach said to him, If you can?!! All things are possible to him who has emunah!

כג יהושע / ישוע* אבער האט צו אים געזאגט: אויב דו
du oib gezogt im tsu hot ober Yeshua Yehoshua*
you if say him to did however Yeshua Yehoshua

ביסט בכח ? אלץ איז מעגלעך פאר דעם , וואס גלויבט .
gloibt vos dem far meglech iz alts b'koach bist
believes who the one for possible is all with power in any way

24 Ofen ort *(immediately)* the abba of the bocher cried out and began saying, Ani maamin *(I believe)*! Help my lack of emunah!

כד גלייך האט דער פאטער פון דעם יינגל א געשריי געטאן,
geton geshrei a yingel dem fun foter der hot glaich
did shout a boy the of father the did immediately

און געזאגט: איך גלויב ; העלף מיין אומגלויבן!
umgloiben main helf gloib ich gezogt un
unbelief my help believe I said and

25 And Rebbe, Melech HaMoshiach, having seen

כה און ווי יהושע / ישוע* האט געזען, אז א המון מענטשן
mentshn hamon a az gezen hot Yeshua Yehoshua vi un*
people crowd a that see did Yeshua Yehoshua when and

לויפט זיך צונויף , האט ער אנגעשריגן דעם אומריינעם
umreinem dem ongeshrigen er hot tsunoif zich loift
unclean the rebuke he did together self were running

that a multitude was gathering, rebuked the ruach hatumah *(unclean spirit)*, saying to it, You cheresh-illem *(deaf and mute)* ruach hatemeiah, I command you, come out from him and do not ever enter into him again!

*גייסט, זאגנדיק צו אים: דו שטומער און טויבער *גייסט, איך
*ich *gaist toiber un shtumer du im tsu zogendik *gaist*
I spirit deaf and mute you him to saying spirit

באפעל דיר: גיי פון אים ארויס, און זאלסט מער נישט ארייגגיין
araingein nisht mer zolst un arois im fun gei dir bafel
go in not more you shall and out him from go you order

אין אים!
im in
him into

26 And after shrieking a shrai *(scream)* and throwing the bocher into violent seizures, the ruach hatemeiah came out. And the bocher was so like a geviyah *(corpse)* that many exclaimed he was niftar.

כו און ער האט א געשריי געטאן, און האט אים זייער פיל געריסן,
gerisen fil zeier im hot un geton geshrei a hot er un
rip much very him did and do scream a did he and

און איז ארויסגעגאנגען; און ער איז געווארן ווי טויט, אז א רבים
rabem a az toit vi gevoren iz er un aroisgegangen iz un
majority a that death as become did he and go out did and

האבן געזאגט, אז ער איז געשטארבן!
geshtorben iz er az gezogt hoben
died is he that say did

27 But Rebbe, Melech HaMoshiach, having grasped the hand of the bocher, lifted him up; and the bocher stood up.

כז יהושע / ישוע* אבער האט אים אנגענומען ביי דער האנט,
hant der bai ongenumen im hot ober Yeshua Yehoshua*
hand the by take him did however Yeshua Yehoshua

און אים אויפגעהויבן; און ער האט זיך אויפגעשטעלט.
oifgeshtelt zich hot er un oifgehoiben im un
stand up himself did he and picked up him and

28 And, having entered into a bais, his talmidim began questioning Rebbe, Melech HaMoshiach in a yechidus: Why were we not able to perform the gerush shedim *(exorcism)*?

כח און ווען ער איז אריינגעגאנגען אינם הויז, האבן זיינע
zaine hoben hoiz inem araingegangen iz er ven un
his did house in the go in did he when and

תלמידים, גאנץ אליין, אים געפרעגט: פארוואס זענען מיר נישט
nisht mir zenen farvos gefregt im alein gants talmidim
not we are why ask him alone quite disciples

געווען בכח אים ארויסצוטרייבן?
aroistsutraiben im b'koach geven
to cast out him with power were

29 And Rebbe, Melech HaMoshiach said to them, This kind of gerush shedim is accomplished only by davening with tzomot.

כט און ער האט צו זיי געזאגט: דער דאזיקער מין (בייזע גייסטער)
geister beize min doziker der gezogt zei tsu hot er un
spirit evil kind this one the say them to did he and

קען בשום אופן נישט ארויסגיין, אחוץ דורך תפילה און
un tefillah durch achuts aroisgein nisht oifen beshum ken
and prayer through except go out not way never can

תעניתים.
tenitim
fasting

30 And from there they went forth and were passing through the Galil, and Rebbe, Melech HaMoshiach did not want anyone to have daas.
31 For Rebbe, Melech HaMoshiach was teaching his talmidim and was saying to them, The Bar Enosh is to be betrayed into the hands of Bnei Adam, and MOSHIACH YIKARET *(Moshiach will be violently killed)*, and when he has been killed and has his histalkus *(passing)*, he will rise in his Techiyas HaMoshiach from HaMesim on Yom HaShelishi *(the Third Day)*.
32 But they did not have binah concerning this dvar, and they were afraid to inquire further.
33 And they came to K'far-Nachum. And when Rebbe, Melech HaMoshiach was in the bais, he began questioning them, What were you arguing about baderech *(on the road)*?

34 But they were keeping silent, for baderech they were discussing with one another which of the talmidim was hagadol.

ל און זיי זענען פון דארטן אוועק , און זענען געגאנגען דורך
durch gegangen zenen un avek dorten fun zenen zei un
through go did and go away there from did they and

גליל; און ער האט נישט געוואלט, אז עמיצער זאל עס וויסן.
visen es zol emitser az gevolt nisht hot er un Galil
know it shall anyone that want not did he and Galil

לא ווארום ער האט געלערנט זיינע תלמידים, און צו זיי געזאגט:
gezogt zei tsu un talmidim zaine gelernt hot er vorem
said them to and disciples his taught had he because

דער בר אנש וועט איבערגעגעבן ווערן אין די הענט פון מענטשן,
mentshn fun hent di in veren ibergegeben vet Enosh Bar der
men of hands the into to be handed over will of Man Son the

און זיי וועלן אים טייטן; און זייענדיק געטייט, וועט ער אין דריי
drei in er vet geteit zeiendik un teiten im velen zei un
three in he will killed being and kill him will they and

טעג ארום ווידער אויפשטיין.
oifshtein vider arum teg
stand up again around days

לב זיי אבער האבן נישט פארשטאנען דאס ווארט, און האבן
hoben un vort dos farshtanen nisht hoben ober zei
were and word that understood not did however they

זיך געפארכטן אים צו פרעגן. לג און די זענען געקומען קיין
kein gekumen zenen di un fregen tsu im geforchten zich
to come did they and ask to him afraid self

כפר-נחום ; און זייענדיק אינם הויז , האט ער זיי געפרעגט:
gefregt zei er hot hoiz inem zeiendik un K'far-Nachum
ask them he did house in the being and K'far-Nachum

וועגן וואס האט איר זיך מתווכח געווען אויפן וועג?
veg oifen geven mtvchch zich ir hot vos vegen
way on the was dispute self you was what about

לד זיי אבער האבן געשוויגן; ווייל אונטערוועגנס האבן זיי
zei hoben untervegns vail geshvign hoben ober zei
they did on the way because silent were however they

געהאלטן א וויכוח איינער מיטן אנדערן, ווער עס איז דער
der iz es ver andern miten einer vichuch a gehalten
the is it who other with the one dispute a hold

גרעסטער.
grester
greatest

35 And sitting down, Rebbe, Melech HaMoshiach called the Shneym Asar and says to them, If anyone wishes to be Rishon *(First)*, he shall be Acharon *(Last)*, and mesharet *(minister, servant)* of all.

לה און ער האט זיך אנידערגעזעצט, און האט גערופן די צוועלף;
tsvelf di gerufen hot un anidergezetst zich hot er un
twelve the call did and sit down self has he and

און זאגט צו זיי : אויב איינער וויל זיין דער ערשטער, זאל ער
er zol ershter der zain vil einer oib zei tsu zogt un
he shall first the his wants one if them to says and

זיין דער לעצטער פון אלע, און אלעמענס משרת .
meshores alemens un ale fun letster der zain
servant everyone's and all of last the be

36 And having taken a yeled, Rebbe, Melech HaMoshiach set him in [the] center of them, and, having taken the yeled into his arms, he said to them,

לו און האט גענומען א קינד, און עס אנידערגעשטעלט אין זייער
zeier in anidergeshtelt es un kind a genumen hot un
their in set down it and child a take did and

מיט ; און ער האט עס גענומען אויף זיינע ארעמס, און צו זיי
zei tsu un orems zaine oif genumen es hot er un mit
them to and arms his in take it did he and midst

געזאגט:
gezogt
said

37 Whoever receives one yeled such as this biShmi *(in my Name)* receives me, and whoever receives me, receives not only me but the One who sent me.

לז ווער עס וועט אויפנעמען איינס פון אזעלכע קינדער אין מיין
main in kinder azelche fun eins oifnemen vet es ver
My in children such of one receive will it who

נאמען, דער נעמט מיך אויף; און ווער עס נעמט מיך אויף, דער
der oif mich nemt es ver un oif mich nemt der nomen
that on Me takes it who and on Me takes that Name

נעמט נישט אויף מיך, נאר דעם , וואס האט מיך געשיקט.
geshikt mich hot vos dem nor mich oif nisht nemt
send Me did who the One but Me on not welcomes

38 Yochanan said to him, Rebbe, we saw someone performing a gerush shedim in your Name, and we were trying to stop him, because he was not one of your chasidim.

לח יוחנן האט צו אים געזאגט; רבי , מיר האבן געזען איינעם
einem gezen hoben mir Rebbe gezogt im tsu hot Yochanan
one see did we Rebbe say him to did Yochanan

ארויסטרייבן בייזע גייסטער אין דיין נאמען; און מיר האבן עס אים
im es hoben mir un nomen dain in geister beize aroistraiben
him this have we and Name your in spirits evil casting out

פארווערט, ווייל ער פאלגט אונדז נישט נאך.
noch nisht undz folgt er vail farvert
after not us follows he because forbid

39 But Rebbe, Melech HaMoshiach said, Do not stop him, for no one who

לט יהושע / ישוע* אבער האט געזאגט: איר זאלט אים נישט
nisht im zolt ir gezogt hot ober Yeshua Yehoshua*
not him shall you say did however Yeshua Yehoshua

פארווערן! ווייל עס איז נישט פאראן קיין מענטש, וועלכער וועט
vet velcher mentsh kein faran nisht iz es vail farvern
will who man any there not is there because forbid

will accomplish niflaot *(wonders)* biShmi *(in my Name)* will be able soon afterward to speak lashon hora about me.

40 For the one who is not our mitnagged is for us.

41 For whoever gives you to drink a kos of mayim *(cup of water)* biShmi *(in my Name)* because you are talmidim of Rebbe, Melech HaMoshiach, omein, I say to you, he shall not lose his sachar *(reward).*

42 And whoever causes a michshol *(stumbling block)* for one of these little ones, the maaminim b'Moshiach who have emunah in me, it would be better for him if a heavy millstone, one turned by a donkey, were hung around his neck and he were cast into the sea.

43 And if your yad causes you a michshol, cut off your yad; for it is better for you if you enter Chayyei Olam as an amputee, than, having both yadayim, you go away into Gehinnom, into the EISH LO TIKHBEH *(fire not [ever] extinguished)*, [44 Where their TOLAAT LO TAMUT *(worm does not die)*

טאן א וואונדער אין מיין נאמען, און וואס וועט גיך קענען
kenen gich vet vos un nomen main in vunder a ton
be able to quickly will who and Name My in miracle a do

רעדן שלעכטס אויף מיר.
mir oif shlechts reden
Me on evil speak

מ ווארום ווער עס איז נישט קעגן אונדז, דער איז פאר אונדז.
undz far iz der undz kegen nisht iz es ver vorem
us for is that us against not is it who because

מא ווארום ווער עס וועט אייך געבן צו טרינקען א טעפעלע וואסער,
vaser tefele a trinken tsu geben aich vet es ver vorem
water small cup a drink to give you will it who because

פון מיינעטוועגן, ווייל איר געהערט צום משיח , באמת זאג
zog be'emes Moshiach tsum gehert ir vail meinetvegn fun
tell in truth Moshiach to the belong you because my sake for

איך אייך, דער וועט בשום אופן נישט פארלירן זיין שכר . מב און
un sachar zain farliren nisht oifen beshum vet der aich ich
and reward his to lose not way never will that you I

ווער עס וועט פארפירן צום שטרויכלען איינעם פון די דאזיקע
dozike di fun einem shtroichlen tsum farfiren vet es ver
these the of one stumbling to the mislead will it who

קליינע , וואס גלויבן וואלט עס געווען פיל בעסער פאר אים אויב
oib im far beser fil geven es volt gloiben vos kleine
if him for better much be it would believe who small ones

א גרויסער מילשטיין וואלט געלייגט געווארן אויף זיין האלדז, און ער
er un haldz zain oif gevoren geleigt volt milshtein groiser a
he and neck his on become placed would millstone large a

וואלט געווארפן געווארן אין ים אריין.
arain yam in gevoren gevorfen volt
into sea in become thrown would

מג און אויב דיין האנט פארפירט דיך צום שטרויכלען, האק זי אפ!
op zi hak shtroichlen tsum dich farfirt hant dain oib un
off it cut stumbling to the you misleads hand your if and

עס איז בעסער פאר דיר אריינצוגיין אין לעבן אריין א קאליקע, ווי
vi kalike a arain leben in araintsugein dir far beser iz es
than cripple a into life into to enter you for better is it

צו האבן דיינע ביידע הענט און צו גיין אין גיהנום אריין—אין
in arain Gehinnom in gein tsu un hent beide daine hoben tsu
in into Gehinnom in go to and hands both your have to

דעם פייער, וואס לעשט זיך נישט אויס, וואו זייער ווארעם
varem zeier vu ois nisht zich lesht vos feier dem
worm their where out not itself extinquished which fire the

and EISH LO TIKHBEH *(the fire not [ever] extinguished).*]

שטארבט נישט, און דאס פייער ווערט נישט פארלאשן . (ישעיהו
Yeshayah farloshen nisht vert feier dos un nisht shtarbt
Yeshayah extinquished not is fire the and not dies

סו, כד.)
chd su
24 66

45 And if your regel *(foot)* causes you a michshol, cut off your regel; it is better for you to enter Chayyei Olam lame, than, having both raglayim, to be cast into Gehinnom, [46 Where their TOLAAT LO TAMUT *(worm does not die)* and EISH LO TIKHBEH *(the fire not [ever] extinguished).*]

מה און אויב דיין פוס פארפירט דיך צום שטרויכלען, האק אים
im hak shtroichlen tsum dich farfirt fus dain oib un
it chop stumbling towards you misleads foot your if and

אפ! עס איז בעסער פאר דיר אריינצוגיין אין לעבן *לאם, ווי צו
*tsu vi *lam leben in araintsugein dir far beser iz es op*
to than lame life into to enter you for better is it off

האבן דיינע ביידע פיס און אריינגעווארפן צו ווערן אין גיהנום ,
Gehinnom in veren tsu araingevorfen un fis beide daine hoben
Gehinnom in to be to thrown and feet both your have

וואו זייער ווארעם שטארבט נישט, און דאס פייער ווערט נישט
nisht vert feier dos un nisht shtarbt varem zeier vu
not is fire the and not dies worm their where

פארלאשן .
farloshen
extinquished

47 And if your ayin *(eye)* causes you a michshol, take it out; for it is better for you to enter the Malchut Hashem one-eyed, than, having both eynayim, to be cast into Gehinnom,

מז און אויב דיין אויג פארפירט דיך צום שטרויכלען, נעם עס
es nem shtroichlen tsum dich farfirt oig dain oib un
it take stumbling to the you misleads eye your if and

ארויס! עס איז בעסער פאר דיר אריינצוגיין אין ה׳ס קעניגרייך
kenigreich h,s in araintsugein dir far beser iz es arois
kingdom Hashem's in to go in you for better is it out

מיט איין אויג, ווי צו האבן צוויי אויגן און געווארפן צו ווערן אין
in veren tsu gevorfen un oigen tsvei hoben tsu vi oig ein mit
into to be to thrown and eyes two have to than eye one with

גיהנום אריין,
arain Gehinnom
into Gehinnom

48 Where their TOLAAT LO TAMUT *(worm does not die)* and EISH LO TIKHBEH *(the fire not [ever] extinguished).*

מח וואו זייער ווארעם שטארבט נישט, און דאס פייער ווערט נישט
nisht vert feier dos un nisht shtarbt varem zeier vu
not is fire the and not dies worm their where

פארלאשן .
farloshen
extinquished

49 For everyone will have eish as his melach *(salt).*

מט ווארום יעדער איינער מוז געזאלצן ווערן מיט פייער.
feier mit veren gezaltsen muz einer yeder vorem
fire with to be salted must one every because

50 Melach is tov, but if the melach becomes unsalty, by what [means] will you make it salty again? Have melach in yourselves. And among yourselves let there be shalom.

10 And from there, having got up, Rebbe, Melech HaMoshiach comes into the region of Yehudah and on the other side of the Yarden, and again multitudes gather to him, and as was his minhag *(custom)*, once more he was teaching them torah.

2 And, having approached, the Perushim, testing him, were asking him, Is it mutar for a man to give a get *(divorce)* to his wife?

3 But in reply, Rebbe, Melech HaMoshiach said to them, What mitzvah *(commandment)* did Moshe give you?

4 And they said, Moshe Rabbeinu made it mutar *(permissible)* for a man to write SEFER KERITUT *(a get, bill of divorcement)* and to send her away *(dismiss her, divorce her)*.

נ דאס זאלץ איז גוט; אויב אבער דאס זאלץ ווערט אומגעזאלצן,
umgezaltsen vert zalts dos ober oib gut iz zalts dos
unsalty become salt the however if good is salt this

מיט וואס וועט איר עס ווירצן? האט זאלץ אין זיך , און לעבט
lebt un zich in zalts hot virtsn es ir vet vos mit
live and yourself in salt have season it you will what with

בשלום איינער מיט דעם אנדערן.
andern dem mit einer besholem
other the with one in peace

י און ער איז אויפגעשטאנען פון דארטן, און איז געקומען צו
tsu gekumen iz un dorten fun oifgeshtanen iz er un
to come is and there from stand up again is he and

די גרענעצן פון יהודה און פון עבר הירדן ; און ווידער
vider un HaYarden Ever fun un Yehude fun grenetsn di
again and Yarden Beyond of and Yehudah of borders the

האבן המונים מענטשן זיך פארזאמלט ביי אים; און ווי
vi un im bai farzamlt zich mentshn hamonim hoben
as and him by gathered themselves people crowds of have

געוויינטלעך, האט ער זיי ווידער געלערנט. ב און פרושים זענען
zenen Perushim un gelernt vider zei er hot geveintlech
are Pharisees and teach again them he did usual

צוגעקומען צו אים, און האבן אים געפרעגט, אויב א מאן מעג
meg man a oib gefregt im hoben un im tsu tsugekumen
permitted man a if asked him have and him to come over

זיך גטן מיטן ווייב; אויספרואוונדיק אים.
im oispruvendik vibe miten gten zich
him testing wife with the divorce self

ג ער אבער האט ענטפערנדיק געזאגט צו זיי : וואס האט אייך
aich hot vos zei tsu gezogt entferendik hot ober er
you did what them to said answering has however he

משה געבאטן ?
geboten Moshe
command Moses

ד און זיי האבן געזאגט: משה האט דערלויבט (איר) צו שרייבן
shraiben tsu ir derloibt hot Moshe gezogt hoben zei un
write to her permit did Moses said have they and

א ספר כריתות (גט) און זי אוועקצושיקן.
avektsushiken zi un get chritut seifer a
send away her and divorce certicate divorce book of a

(דברים כד, א.)
a chd Devarim
1 24 Deuteronomy

5 But Rebbe, Melech HaMoshiach said to them, Because of the hardness of your levavot, he wrote you this mitzvah.

ה יהושע / ישוע* אבער האט צו זיי געזאגט: צוליב
tsulib gezogt zei tsu hot ober Yeshua Yehoshua*
on account of say them to did however Yeshua Yehoshua

דער פארהארטעוועטקייט פון אייער הארץ האט ער אייך אנגעשריבן
angeshribn aich er hot harts eier fun farhartevetkeit der
write you he did heart your of hardness the

דאס דאזיקע געבאט ;
gebot dozike dos
command these the

6 But in the beginning of the Beriah *(Creation)* ZACHAR UNEKEVAH BARA OTAM *([Hashem] made them male and female).*

ו פון אנהויב פון דער באשאפונג אבער האט ה׳ זיי
zei Hashem hot ober bashafung der fun onhoib fun
them Hashem has however creation the of beginning from

באשאפן זכר און נקבה. (בראשית א, כז.)
chz a Bereshis nkbh un zachar bashafen
27 1 Genesis female and male created

7 AL KEN YAAZAV ISH ES AVIV V'ES IMMO V'DAVAK BISHTO *(Because of this, a man will leave his father and his mother and he will be joined to his isha [wife]),*
8 V'HAYU L'VASAR ECHAD, *(and the two will be one flesh).* For this reason, they are no longer Shnayim but Basar Echad.

ז דערפאר וועט א מענטש פארלאזן זיין פאטער און די מוטער, און
un muter di un foter zain farlozen mentsh a vet derfar
and mother the and father his leave man a will therefore

זיך באהעפטן מיט זיין ווייב,
vibe zain mit baheften zich
wife his with unite self

ח און די צוויי וועלן זיין איין פלייש; (בראשית ב, כד.) אזוי זענען
zenen azoi chd b Bereshis fleish ein zain velen tsvei di un
are thus 24 2 Genesis flesh one be will two the and

זיי מער נישט צוויי, נאר איין פלייש.
fleish ein nor tsvei nisht mer zei
flesh one but two not more they

9 Therefore, what Hashem has joined together, let no ben Adam separate.
10 And in the bais, the talmidim began to question Rebbe, Melech HaMoshiach about this again.

ט דעריבער וואס ה׳ האט מזווג געווען, דאס זאל קיין
kein zol dos geven mzvg hot Hashem vos deriber
no shall that was paired together has Hashem what therefore

מענטש נישט צעשיידן! י און אינם הויז האבן די תלמידים אים
im talmidim di hoben hoiz inem un tsesheidn nisht mentsh
him disciples the did house in the and separate not man

ווידער געפרעגט וועגן דער דאזיקער זאך.
zach doziker der vegen gefregt vider
thing this one the about ask again

11 And he says to them, Whoever gives a get to his

יא און ער האט צו זיי געזאגט: ווער עס גט זיך מיט זיין ווייב,
vibe zain mit zich get es ver gezogt zei tsu hot er un
wife his with self divorces it who say them to did he and

און האט חתונה מיט אן אנדערער, איז ער מזנה
mizane er iz anderer an mit chasuna hot un
committing adultery he is another an with wedding has and

קעגן איר;
ir kegen
her against

isha and marries another, commits niuf *(adultery)* against his isha.

12 And if she gets a get *(divorce)* from her baal *(husband)* and marries another, she commits niuf *(adultery)*.

יב און אויב זי גט זיך מיט איר מאן , און האט חתונה
chasuna hot un man ir mit zich get zi oib un
wedding has and husband her with self divorces she if and

מיט אן אנדערן, טוט זי זנות .
znus zi tut andern an mit
adultery she does other an with

13 And they brought to Rebbe, Melech HaMoshiach yeladim that he might lay his hands on them. But the talmidim rebuked them.

יג און מען האט צו אים געברענגט קליינע קינדער, כדי ער זאל
zol er k'de kinder kleine gebrengt im tsu hot men un
shall he so that children small bring him to did they and

זיי אנרירן; די תלמידים אבער האבן אנגעשריגן אויף זיי .
zei oif ongeshrigen hoben ober talmidim di onriren zei
them on rebuke did however disciples the touch them

14 And having seen this, he became displeased and indignant, and said to his talmidim, Permit the yeladim to come to me, and do not hinder them, for of such as these is the Malchut Hashem.

יד און ווי יהושע / ישוע* האט דאס געזען, האט עס אים
im es hot gezen dos hot Yeshua Yehoshua vi un*
him it did see this did Yeshua Yehoshua when and

פארדראסן, און ער האט צו זיי געזאגט: לאזט די קליינע קינדער
kinder kleine di lozt gezogt zei tsu hot er un fardrasn
children small the allow say them to did he and resent

קומען צו מיר; פארווערט עס זיי נישט; ווארום פאר זייערסגלייכן
zeiersgleichn far vorem nisht zei es farvert mir tsu kumen
their kind for because not them it forbid Me to to come

איז דאס קעניגרייך פון ה׳ !
Hashem fun kenigreich dos iz
Hashem of kingdom the is

15 Omein, I say to you, Whoever is not mekabel Malchut Hashem *(receives the Kingdom of G-d)* as a yeled would be mekabel Malchut Hashem, will by no means enter it.

טו באמת זאג איך אייך: ווער עס וועט נישט אויפנעמען דאס
dos oifnemen nisht vet es ver aich ich zog be'emes
the receive not will it who you I say in truth

קעניגרייך פון ה׳ ווי א קליין קינד, דער וועט בשום אופן נישט
nisht oifen beshum vet der kind klein a vi Hashem fun kenigreich
not way never will that child young a as Hashem of kingdom

אריינגיין דערין !
derin araingein
therein go in

16 And having taken the yeladim into his arms, Rebbe, Melech HaMoshiach laid his hands on them and made a bracha over them.

טז און האט זיי גענומען אויף זיינע ארעמס, און געבענטשט,
gebentsht un orems zaine oif genumen zei hot un
blessed and arms his on take them did and

ארויפלייגנדיק די הענט אויף זיי .
zei oif hent di aroifleigendik
they upon hands the placing

[17] And as Rebbe, Melech HaMoshiach was setting out to travel, one running and falling down before him, was asking him, Rabbi haTov, what mitzvah may I do that I might inherit Chayyei Olam?

יז און בעת ער איז ארויסגעגאנגען אויפן וועג, איז אים איינער
einer im iz veg oifen aroisgegangen iz er beis un
one him is way on the went out is he while and

אקייגנגעלאפן, און איז אנידערגעפאלן פאר אים אויף די קני , און
un kni di oif im far anidergefalen iz un akegengelafn
and knee the on him before fell down is and run forward

האט אים געפרעגט: רבי גוטער , וואס זאל איך טאן, כדי איך
ich k'de ton ich zol vos guter Rebbe gefregt im hot
I so that do I shall what good one Rebbe ask him did

זאל ירשענען אייביק לעבן?
leben eibik yarshenen zol
life eternal inherit shall

[18] And Rebbe, Melech HaMoshiach said to him, Why do you call me tov? No one tov except echad, Elohim, nu?

יח און יהושע / ישוע* האט צו אים געזאגט: וואס רופסטו מיך
mich rufstu vos gezogt im tsu hot Yeshua Yehoshua un*
Me call why say him to did Yeshua Yehoshua and

גוטער? קיינער איז נישט גוט , אחוץ ה׳ אליין!
alein Hashem achuts gut nisht iz keiner guter
alone Hashem except good not is no one good

[19] You have daas of the mitzvot, the Aseres HaDibros *(The Decalogue)*, LO TIRTZACH, LO TINAF, LO TIGNOV, LO TAANEH VREIACHA ED SHAKER, KABEID ES AVICHA VES IMMECHA *(Do not murder, do not commit adultery, do not steal, do not bear false witness (do not defraud), honor your father and mother.)*

יט די געבאטן קענסטו : דו זאלסט נישט מארדן! דו
du morden nisht zolst du kenstu geboten di
you murder not you shall you you know commandments the

זאלסט נישט נואפן ! דו זאלסט נישט גנבענען ! דו
du ganvenen nisht zolst du nuafn nisht zolst
you steal not you shall you commit adultery not you shall

זאלסט נישט פאלש עדות זאגן ! דו זאלסט נישט באטריגן!
batrign nisht zolst du zogen eides falsh nisht zolst
rob not you shall you say witness false not you shall

דו זאלסט אפגעבן כבוד דיין פאטער און דיין מוטער! (שמות
Shemot muter dain un foter dain koved opgeben zolst du
Exodus mother your and father your honor give you shall you

כ, יב-טז.)
yb-au ch
12-16 20

[20] And the man was saying to him, Rabbi, from kinder-yoren I have been frum and shomer mitzvot, keeping all these things.

כ און ער האט צו אים געזאגט: רבי , אלע די דאזיקע האב איך
ich hob dozike di ale Rebbe gezogt im tsu hot er un
I have these the all Rebbe say him to did he and

אפגעהיטן פון מיין יוגנט אָן .
on yugnt main fun opgehiten
without youth my from observed

21 And looking at him and having ahavah for his neshamah, Rebbe, Melech HaMoshiach said to him, One thing you lack: go and sell all your possessions and give to the aniyim, and you will have otzar *(treasure)* in Shomayim; and come, follow me.

כא און יהושע / ישוע* האט אויף אים א בליק געטאן און אים ליב
lib im un geton blik a im oif hot Yeshua Yehoshua un*
love him and do glance a him on did Yeshua Yehoshua and

געקריגן, און געזאגט צו אים: איין זאך פעלט דיר; גיי, פארקויף
farkoif gei dir felt zach ein im tsu gezogt un gekrign
sell go you lack thing one him to said and got

אלץ, וואס דו האסט , און גיב עס צו די ארומעלייט, און דו
du un oremelait di tsu es gib un host du vos alts
you and poor people the to it give and you have you what all

וועסט האבן אן אוצר אין הימל ; און קום , און פאלג מיר נאך!
noch mir folg un kum un himel in oitser an hoben vest
after Me follow and come and heaven in treasure an have you will

22 But at the dvar HaMoshiach, his face turned gloomy and he departed with agmat nefesh *(grief)*, for he had many possessions.

כב ער אבער איז אומעטיק געווארן איבער דעם ווארט, און איז
iz un vort dem iber gevoren umetik iz ober er
is and word the over become sad is however he

אוועקגעגאנגען א טרויעריקער, ווארום ער האט געהאט א גרויס
grois a gehat hot er vorem troieriker a avekgegangen
large a have did he because sad person a went away

פארמעגן.
farmegen
estate

23 And Rebbe, Melech HaMoshiach, looking around, says to his talmidim, How difficult it will be for the oisher to enter the Malchut Hashem!

כג און יהושע / ישוע* האט זיך ארומגעקוקט, און זאגט צו
tsu zogt un arumgekukt zich hot Yeshua Yehoshua un*
to says and look around self has Yeshua Yehoshua and

זיינע תלמידים: אָ, ווי שווער עס איז פאר די , וואס האבן עשירות
eshires hoben vos di far iz es shver vi o talmidim zaine
riches have who the for is it hard how o disciples his

אריינצוקומען אין דעם קעניגרייך פון ה׳ !
Hashem fun kenigreich dem in araintsukumen
Hashem of kingdom the into to enter

24 And the talmidim were amazed at his devarim. But again Rebbe, Melech HaMoshiach in reply, says to them, Yeladim, how difficult it is to enter into the Malchut Hashem.

כד און די תלמידים זענען דערשטוינט געווארן איבער זיינע ווערטער.
verter zaine iber gevoren dershtoint zenen talmidim di un
words his over become amazed are disciples the and

יהושע / ישוע* אבער ווידער ענטפערנדיק האט צו זיי
zei tsu hot entferendik vider ober Yeshua Yehoshua*
them to has answering again however Yeshua Yehoshua

געזאגט: קינדער, אָ, ווי שווער עס איז פאר די , וואס האבן
hoben vos di far iz es shver vi o kinder gezogt
have who the for is it difficult how o children said

בטחון אויף געלט , אריינצוגיין אין דעם קעניגרייך פון ה׳ !
Hashem fun kenigreich dem in araintsugein gelt oif bitochen
Hashem of kingdom the in to enter money in confidence

25 It is easier [for] a camel to go through the eye of a needle than for an oisher *(rich person)* to enter the Malchut Hashem.

כה עס איז לייכטער פאר א קעמל אדורכצוגיין דורך דעם לאך
loch dem durch adurchtsugein kemel a far laichter iz es
hole the through go camel a for easier is it

פון א נאדל, ווי פאר א רייכן מאן אריינצוקומען אין דעם
dem in araintsukumen man raichen a far vi nodel a fun
the into to enter man rich a for than needle a of

קעניגרייך פון ה׳ .
Hashem fun kenigreich
Hashem of kingdom

26 And they were even more amazed, saying to one another, Then who with the Yeshu'at Eloheinu is able to be saved?

כו און זיי זענען נאך מער דערשטוינט געווארן, און האבן צו
tsu hoben un gevoren dershtoint mer noch zenen zei un
among did and become astounded more even are they and

זיך גערעדט: און ווער זשע קען דערלייזט ווערן?
veren derleizt ken zhe ver un geredt zich
to be saved can then who and speak themselves

27 Having looked at them, Rebbe, Melech HaMoshiach says, With Bnei Adam [this is] impossible, but not with Hashem. For all things are possible with Hashem.

כז יהושע / ישוע* האט א קוק געטאן אויף זיי און זאגט: ביי
bai zogt un zei oif geton kuk a hot Yeshua Yehoshua*
with says and them on do look a did Yeshua Yehoshua

מענטשן איז עס אוממעגלעך, נאר נישט ביי ה׳ ; ווארום
vorem Hashem bai nisht nor ummeglech es iz mentshn
because Hashem with not but impossible it is people

אלץ איז מעגלעך ביי ה׳ .
Hashem bai meglech iz alts
Hashem with possible is everything

28 Shim'on Kefa began to say to Rebbe, Melech HaMoshiach, Hinei! We left everything and have followed you!

כח פעטרוס האט אנגעהויבן צו רעדן צו אים: זע , מיר האבן
hoben mir ze im tsu reden tsu ongehoiben hot Petros
have we look him to speak to begin did Petros

אלץ פארלאזן, און האבן דיר נאכגעפאלגט!
nochgefolgt dir hoben un farlozen alts
followed you have and left everything

29 Yehoshua said, Omein, I say to you, there is no one who left bais or achim or achayot or em or abba or banim or sadot *(fields)* for the sake of me and for the sake of the Besuras HaGeulah,

כט האט יהושע / ישוע* געזאגט: באמת זאג איך אייך: עס איז
iz es aich ich zog be'emes gezogt Yeshua Yehoshua hot*
is it you I say in truth said Yeshua Yehoshua has

נישט פאראן קיינער, וועלכער האט פארלאזט הויז , אדער ברידער,
brider oder hoiz farlozt hot velcher keiner faran nisht
brothers or house left has which no one there not

אדער שוועסטער, אדער מוטער, אדער פאטער, אדער קינדער,
kinder oder foter oder muter oder shvester oder
children or father or mother or sisters or

אדער פעלדער, צוליב מיר, און צוליב דער בשורה
bshurh der tsulib un mir tsulib felder oder
Bsoires the on account of and me on account of fields or

טובה,
toive
Good

30 But that he shall receive a hundredfold now in the Olam Hazeh, batim *(houses)* and achim and achayot and imahot and banim and sadot with redifot *(persecutions)*; and in Olam Habah, Chayyei Olam.

ל וועלכער וועט נישט באקומען הונדערט מאל אזויפיל איצט אין
in itst azoifil mol hundert bakumen nisht vet velcher
in now as much times hundred received not will who

דער דאזיקער צייט, הייזער, און ברידער, און שוועסטער, און
un shvester un brider un heizer tsait doziker der
and sisters and brothers and houses time this one the

מוטערס, און קינדער, און פעלדער, מיט פארפאלגונגען; און אין
in un farfolgungen mit felder un kinder un muters
in and persecutions with fields and children and mothers

דער קומענדיקער וועלט אייביק לעבן.
leben eibik velt kumendiker der
life eternal world coming the

31 And many Rishonim *(First Ones)* will be Acharonim *(Last Ones)*; and the Acharonim, will be Rishonim.

לא אבער א סך ערשטע וועלן זיין לעצטע; און די לעצטע
letste di un letste zain velen ershte sach a ober
last the and last be will first many a however

ערשטע.
ershte
first

32 And they were on the derech making aliyah leregel *(pilgrimage)* to Yerushalayim, and Rebbe, Melech HaMoshiach was leading out, walking ahead of them, and they were astounded, and the ones following were afraid. And again Rebbe, Melech HaMoshiach took the Shneym Asar aside for a yechidus and began to tell them what was to happen to him,

לב און זיי זענען געווען אויפן וועג, ארויפגייענדיק קיין
kein aroifgeiendik veg oifen geven zenen zei un
to going way on the was are they and

ירושלים ; און יהושע / ישוע* איז געגאנגען פארויס פאר
far forois gegangen iz Yeshua Yehoshua un Yerushalayim*
before ahead go is Yeshua Yehoshua and Yerushalayim

זיי ; און זיי האבן געשטוינט; און די , וואס האבן נאכגעפאלגט,
nochgefolgt hoben vos di un geshtoint hoben zei un zei
followed had who those and astounded were they and them

האבן זיך געפארכטן. און ער האט ווידער גענומען די צוועלף צו
tsu tsvelf di genumen vider hot er un geforchten zich hoben
to twelve the take again did he and fearful self have

זיך , און האט אנגעהויבן צו רעדן צו זיי וועגן די זאכן , וואס
vos zachn di vegen zei tsu reden tsu ongehoiben hot un zich
which things the about them to speak to begin did and self

וועלן קומען אויף אים:
im oif kumen velen
him on to come will

33 Saying, Hinei, we are making aliyah leregel to Yerushalayim, and the Bar Enosh will be betrayed to the Rashei Hakohanim and the Sofrim and they will condemn him with onesh mavet *(death penalty)* and will hand him over to the Goyim.

לג זע , גייען מיר ארויף קיין ירושלים , און דער בר אנש
Enosh Bar der un Yerushalayim kein aroif mir geien ze
of Man Son the and Yerushalayim to up we are going look

וועט איבערגעגעבן ווערן צו די הויפט כהנים און די סופרים; און
un soifrem di un kohanem hoipt di tsu veren ibergegeben vet
and scribes the and kohenim chief the to to be turned over will

זיי וועלן אים פארמשפטן צום טויט, און אים איבערגעבן צו די
di tsu ibergeben im un toit tsum farmishpeten im velen zei
the to give over him and death to the condemn him will they

גויים ;
Goyim
Gentiles

34 And they will mock him and spit on him and scourge him and will kill [him], and after his histalkus *(passing)*, on Yom HaShlishi, he in his Techiyas HaMoshiach from HaMesim will stand up alive again.

35 And Ya'akov and Yochanan, the banim of Zavdai, approached Rebbe, Melech HaMoshiach, saying to him, Rebbe, we wish that whatever bakosha we may ask you, you may do for us.

לד און זיי וועלן אפשפאטן פון אים, און שפייען אויף אים, און
un im oif shfeien un im fun opshpoten velen zei un
and him on spit and him of mock will they and

וועלן אים שמייסן, און טייטן; און אין דריי טעג ארום וועט ער
er vet arum teg drei in un teiten un shmeisn im velen
he will around days three in and kill and flog him will

ווידער אויפשטיין . לה און יעקב און יוחנן , זבדיס
Zavdai's Yochanan un Ya'akov un oifshtein vider
Zebedee's Yochanan and Yaakov and standing up again again

זין , זענען צוגעגאנגען צו אים, און האבן צו אים געזאגט: רבי ,
Rebbe gezogt im tsu hoben un im tsu tsugegangen zenen zin
Rebbe say him to did and him to went over are sons

מיר פארלאנגען, אז דו זאלסט פאר אונדז טאן, וואס מיר וועלן
velen mir vos ton undz far zolst du az farlangen mir
will we what do us for you shall you that request we

דיך בעטן!
beten dich
ask you

36 And Rebbe, Melech HaMoshiach said to them, What do you wish me to do for you?

לו און ער האט צו זיי געזאגט: וואס פארלאנגט איר, אז איך זאל
zol ich az ir farlangt vos gezogt zei tsu hot er un
shall I that you request what say them to did he and

טאן פאר אייערטוועגן?
eiertvegen far ton
for your sake for do

37 And they said to him, Grant to us that one may sit limin *(at the right hand)* of you and one lismol *(at the left hand)* in your kavod.

לז און זיי האבן צו אים געזאגט: גיב אונדז, אז מיר זאלן זיצן ,
zitsen zoln mir az undz gib gezogt im tsu hoben zei un
sit should we that us give said him to have they and

איינער אויף דיין רעכטער *זייט, און איינער אויף דיין לינקער זייט,
*zait linker dain oif einer un *zait rechter dain oif einer*
side left your on one and side right your on one

אין דיין הערלעכקייט!
herlechkeit dain in
glory your in

38 But he said to them, You do not have daas of what you ask. Are you able to drink the kos which I drink or to undergo my mikveh?

לח יהושע / ישוע* אבער האט צו זיי געזאגט: איר ווייסט
veist ir gezogt zei tsu hot ober Yeshua Yehoshua*
know you said them to has however Yeshua Yehoshua

נישט וואס איר בעט! צי קענט איר דען טרינקען דעם בעכער, וואס
vos becher dem trinken den ir kent tsi bet ir vos nisht
which goblet the drink then you can ask you what not

איך טרינק? אדער געטובלט ווערן מיט דער מקווה, מיט
mit mkvh der mit veren getoivelt oder trink ich
with mikveh the with to be mikveh immersed or drink I

וועלכער איך ווער געטובלט ?
getoivelt ver ich velcher
mikveh immersed am I which

39 And they said to him, We are able. And he said to them, The kos which I drink you shall drink; and you shall have the mikveh in which I am submerged.

לט און זיי האבן געזאגט צו אים: מיר קענען! יהושע / ישוע*
Yeshua Yehoshua kenen mir im tsu gezogt hoben zei un*
Yeshua Yehoshua can we him to said have they and

אבער האט צו זיי געזאגט: דעם בעכער, וואס איך טרינק,
trink ich vos becher dem gezogt zei tsu hot ober
drink I which goblet the said them to has however

וועט איר טרינקען; און מיט דער מקווה, מיט וועלכער איך ווער
ver ich velcher mit mkvh der mit un trinken ir vet
am I which with mikveh the with and drink you will

געטובלט , וועט איר געטובלט ווערן;
veren getoivelt ir vet getoivelt
to be mikveh immersed you will mikveh immersed

40 But to sit limin or lismol of me is not mine to grant, but for the ones for whom it has been prepared.

מ נאר צו זיצן אויף מיין רעכטער *זייט אדער לינקער זייט איז
*iz zait linker oder *zait rechter main oif zitsen tsu nor*
is side left or side right my on sit to but

נישט מיינס צו געבן , נאר (עס איז פאר די) פאר וועמען עס איז
iz es vemen far di far iz es nor geben tsu meins nisht
is it whom for the for is it but give to mine not

צוגעגרייט געווארן.
gevoren tsugegreit
been prepared

41 And hearing this, the Asarah *(Ten)* became indignant with Ya'akov and Yochanan.

מא און ווען די צען האבן עס געהערט, האבן זיי אנגעהויבן צו
tsu ongehoiben zei hoben gehert es hoben tsen di ven un
to begin they did hear this did ten the when and

ווערן אין כעס אויף יעקבן און יוחנן .
Yochanan un Ya'akovn oif ches in veren
Yochanan and Ya'akov on anger in to be

42 And having summoned them, Rebbe, Melech HaMoshiach says to them, You have daas that among the Goyim those whom they recognize as their moshlim *(rulers)* domineer them and their Gedolim exercise authority over them.

מב און יהושע / ישוע* האט זיי גערופן צו זיך, און זאגט צו
tsu zogt un zich tsu gerufen zei hot Yeshua Yehoshua un*
to says and self to call them did Yeshua Yehoshua and

זיי ; איר ווייסט, אז די , וואס גילטן צו הערשן איבער די
di iber hershn tsu giltn vos di az veist ir zei
the over rule to counted who those that know you them

פעלקער, אונטערדריאבן זיי ; און זייערע גדולים געוועלטיקן איבער
iber geveltikn gedoilem zeiere un zei unteriachn felker
over dominate great ones their and them oppress nations

זיי .
zei
them

43 However, it is not so among you. He who wishes to become gadol among you must be your mesharet.

מג ביי אייך אבער איז עס נישט אזוי; נאר ווער עס וועט וועלן
velen vet es ver nor azoi nisht es iz ober aich bai
want will it who but so not it is however you with

ווערן א גדול צווישן אייך, וועט ער זיין אייער משרת ;
meshores eier zain er vet aich tsvishen godl a veren
servant your be he will you among gadol a become

44 And whoever wishes to be first among you must be eved of all.

מד און ווער עס וועט וועלן זיין צווישן אייך דער ערשטער, וועט ער
er vet ershter der aich tsvishen zain velen vet es ver un
he will first the you among be want will it who and

זיין אלעמענס קנעכט.
knecht alemens zain
servant everyone's be

45 For even the Bar Enosh did not come to be served but to serve and to give his NEFESH as a kofer *(ransom, pedut)* LARABBIM *(for many, for the Geulah [Redemption] of many).*

מה ווארום אפילו דער בר אנש איז נישט געקומען באדינט צו
tsu badint gekumen nisht iz Enosh Bar der afile vorem
to served come not is of Man Son the even because

ווערן, נאר צו דינען, און צו געבן זיין לעבן ווי אן אויסלייז פאר
far oisleiz an vi leben zain geben tsu un dinen tsu nor veren
for ransom an as life his give to and serve to but to be

פילע.
file
many

46 And they come to Yericho. And as Rebbe, Melech HaMoshiach was going forth from Yericho with his talmidim and a great multitude, Bar-Timai,

מו און זיי קומען קיין יריחו . און ווען ער איז ארויסגעגאנגען
aroisgegangen iz er ven un Yericho kein kumen zei un
went out is he when and Yericho to to come they and

פון יריחו , מיט זיינע תלמידים און אן אנגעזעענעם המון
hamon ongezenem an un talmidim zaine mit Yericho fun
crowd visible an and disciples his with Yericho from

an ivver, a poor betler *(beggar)*, was sitting beside the road.

מענטשן, איז טימיס זון , בר-טימי , א בלינדער בעטלער, געזעסן
gezesen betler blinder a Bar-timi zun Timai's iz mentshn
sat beggar blind man a Bar-Timai Bar Timai is people

ביים וועג.
veg baim
way by the

47 And when he heard that it was Yehoshua from Natzeret coming, he began to cry out and to shout, Ben Dovid Yehoshua, chaneini!

מז און הערנדיק , אז עס איז יהושע / ישוע* פון נצרת ,
Natseret fun Yeshua Yehoshua iz es az herendik un*
Natseret of Yeshua Yehoshua is it that on hearing and

האט ער אנגעהויבן צו שרייען, און זאגן : בן דוד ,
Dovid ben zogen un shreien tsu ongehoiben er hot
Dovid Son of say and shout to begin he did

יהושע / ישוע* , האב רחמנות אויף מיר!
mir oif rachmones hob Yeshua Yehoshua*
me on mercy have Yeshua Yehoshua

48 And many were rebuking him that he should shekit, but he kept crying out all the more, Ben Dovid, chaneini!

מח און א סך האבן אנגעשריגן אויף אים, כדי ער זאל שווייגן ;
shvaign zol er k'de im oif ongeshrigen hoben sach a un
be silent shall he so that him on rebuke did many a and

ער אבער האט נאך פיל מער געשריגן : בן דוד , האב
hob Dovid ben geshrigen mer fil noch hot ober er
have Dovid Son of shout more much even did however he

רחמנות אויף מיר!
mir oif rachmones
me on mercy

49 Having stopped, Rebbe, Melech HaMoshiach said, Summon him here. And they called the ivver, saying to him, Chazak! Cheer up! He is calling you!

מט און יהושע / ישוע* האט זיך אפגעשטעלט, און געזאגט: רופט
ruft gezogt un opgeshtelt zich hot Yeshua Yehoshua un*
call said and stood still self has Yeshua Yehoshua and

אים. און זיי רופן דעם בלינדן , און זאגן צו אים: זיי געטרייסט;
getreist zei im tsu zogen un blinden dem rufen zei un im
comforted be him to say and blind man the call they and him

שטיי אויף, ער רופט דיך!
dich ruft er oif shtei
you calls he up stand

50 And having tossed aside his kaftan, and having jumped up, he came to Rebbe, Melech HaMoshiach.

נ און ער האט אוועקגעווארפן זיין מלבוש , און זיך אויפגעשטעלט
oifgeshtelt zich un malbesh zain avekgevorfen hot er un
stood up self and garment his thrown away has he and

אויף די פיס, און איז געקומען צו יהושען / ישוען* .
Yeshuan Yehoshuan tsu gekumen iz un fis di oif*
Yeshua Yehoshua to come is and feet the on

51 And in reply, Yehoshua said, What do you wish that I may do for you? And the ivver said to Rebbe, Melech HaMoshiach, Rabboni, that I may see.

נא און יהושע / ישוע* האט ענטפערנדיק צו אים געזאגט: וואס
vos gezogt im tsu entferendik hot Yeshua Yehoshua un*
what said him to answering has Yeshua Yehoshua and

ווילסטו , אז איך זאל דיר טאן? און דער בלינדער האט צו אים
im tsu hot blinder der un ton dir zol ich az vilstu
him to did blind man the and do you shall I that you want

געזאגט: רבוני , אז איך זאל זעענדיק ווערן !
veren zeendik zol ich az rbuni gezogt
become sighted shall I that teacher say

52 And Rebbe, Melech HaMoshiach said to him, Go. Your emunah has brought you tikkun *(restored you).* And ofen ort *(immediately)* he regained his sight and he began following Rebbe, Melech HaMoshiach baderech *(on the road).*

נב און יהושע / ישוע* האט צו אים געזאגט: גיי; דיין גלויבן האט
hot gloiben dain gei gezogt im tsu hot Yeshua Yehoshua un*
has faith your go say him to did Yeshua Yehoshua and

דיר געהאלפן! און תיכף איז ער זעענדיק געווארן, און האט
hot un gevoren zeendik er iz teikef un geholfen dir
did and become sighted he is immediately and helped you

אים נאכגעפאלגט אויפן וועג. (ישעיהו מב, ו-ז.)
u-z mb Yeshayah veg oifen nochgefolgt im
6,7 42 Yeshayah way on the follow him

11 And when they draw near to Yerushalayim at Beit-Pagey and Beit-Anyah near the Mount of Olives, Rebbe, Melech HaMoshiach sends two of his talmidim,

יא און ווען זיי דערנענטערן זיך צו ירושלים , צו
tsu Yerushalayim tsu zich dernentern zei ven un
to Yerushalayim to self got closer they when and

בית-פגי און בית-היני , ביים הר הזיתים,
hzitim hr baim Beit-Anyah un Beit-Pagey
Olives Mount of beside the Beit-Anyah and Beit-Pagey

שיקט ער צוויי פון זיינע תלמידים,
talmidim zaine fun tsvei er shikt
disciples his of two he sends

2 And says to them, Go into the shtetl ahead of you, and ofen ort *(immediately)* as you enter it, you will find an AYIR *(colt)* tied there, on which no one of Bnei Adam yet has ever sat; untie it and bring it here.

ב און זאגט צו זיי : גייט אין דעם *דארף אריין, וואס איז
*iz vos arain *dorf dem in geit zei tsu zogt un*
is which into village the in go them to says and

אנטקעגנאיבער אייך; און גלייך ווי איר וועט אריינקומען אהין,
ahin arainkumen vet ir vi glaich un aich antkegeniber
there come in will you as as soon and you opposite

וועט איר געפינען א יונג אייזעלע אנגעבונדן , אויף וועלכן
velchen oif ongebunden eizele yung a gefinen ir vet
which on tied up small donkey young a find you will

קיין מענטש איז נאך קיינמאל נישט געזעסן; בינדט עס אפ, און
un op es bindt gezesen nisht keinmol noch iz mentsh kein
and up it untie sat not never yet is man no

ברענגט עס.
es brengt
it bring

3 And if anyone says to you, Why are you doing this? You say, HaAdon has need of it and will send it here again.

ג און אויב עמיצער וועט צו אייך זאגן : פארוואס טוט איר דאס?
dos ir tut farvos zogen aich tsu vet emitser oib un
this you do why say you to will someone if and

זאלט איר זאגן : דער הער האט עס נייטיק, און שיקט עס באלד
bald es shikt un neitik es hot har der zogen ir zolt
soon it sends and need it has L-rd the say you shall

צוריק אהער.
aher tsurik
here back

4 And Rebbe, Melech HaMoshiach's talmidim left and found an AYIR *(colt)* tied at the shaar *(gate)* outside on the rekhov *(street)*. And they untied him.

ד און זיי זענען אוועקגעגאנגען, און האבן געפונען א יונג
yung a gefunen hoben un avekgegangen zenen zei un
young a found have and go away are they and

אייזעלע אנגעבונדן ביי א טיר אינדרויסן ביים שייד וועג; און
un veg sheid baim indroisen tir a bai ongebunden eizele
and road cross at the outside door a by tied up small donkey

זיי בינדן עס אפ.
op es binden zei
up it untie they

5 And some by-standers were saying to them, What are you doing untying the AYIR?

ה און אייניקע, וואס זענען דארטן געשטאנען, האבן צו זיי געזאגט:
gezogt zei tsu hoben geshtanen dorten zenen vos einike un
said them to have standing there are who some and

וואס טוט איר, אפבינדנדיק דאס אייזעלע ?
eizele dos opbindendik ir tut vos
small donkey this untying you do what

6 And the talmidim spoke to them just as Rebbe, Melech HaMoshiach had instructed them. And the by-standers permitted them.

ו און זיי האבן צו זיי געזאגט אזוי ווי יהושע / ישוע* האט
hot Yeshua Yehoshua vi azoi gezogt zei tsu hoben zei un*
has Yeshua Yehoshua as so say them to did they and

באפוילן ; און זיי האבן זיי געלאזט.
gelozt zei hoben zei un bafoilen
allowed them have they and commanded

7 And the talmidim brought the AYIR to Rebbe, Melech HaMoshiach, and they lay upon it their garments, and he sat upon it.

ז און זיי ברענגען דאס יונגע אייזעלע צו יהושען / ישוען* ,
Yeshuan Yehoshuan tsu eizele yunge dos brengen zei un*
Yeshua Yehoshua to small donkey young the bring they and

און לייגן ארויף דערויף זייערע מלבושים ; און ער האט זיך
zich hot er un malbushem zeiere deroif aroif leigen un
self has he and cloaks their thereon on place and

דערויף ארויפגעזעצט.
aroifgezetst deroif
sit on thereon

8 And many spread their garments on the derech, but others spread leafy branches they had cut from the sadot *(fields)*.

ח און א סך האבן אויסגעשפרייט זייערע מלבושים אויפן וועג;
veg oifen malbushem zeiere oisgeshpreit hoben sach a un
road on the garments their spread out have many a and

און אנדערע האבן אויסגעשפרייט צווייגן , וואס זיי האבן
hoben zei vos tsvaign oisgeshpreit hoben andere un
have they which branches spread out have others and

אפגעשניטן אויף די פעלדער.
felder di oif opgeshnitn
fields the on cut off

9 And the vanguard and rearguard of the procession were crying out, HOSHAN NAH! *(Save now)* BARUCH HABAH B'SHEM ADONOI!

ט און די , וואס זענען געגאנגען פאַרויס, און די , וואס זענען
zenen vos di un forois gegangen zenen vos di un
did who those and ahead walking are who those and

נאכגעגאנגען, האבן געשריגן : הושענא! געלויבט איז דער, וואס
vos der iz geloibt heshaine geshrigen hoben nochgegangen
who the is praised Hosanna shouted have follow

קומט אינם נאמען פון דעם האר! (ברוך הבא בשם
bshm haba bruch har dem fun nomen inem kumt
in Name which comes blessed L-rd the of Name in the comes

ה׳)
Hashem
Hashem

10 A bracha on the coming Malchut Dovid Avinu! Hoshan nah in the highest!

׳ געבענטשט איז דאס מלכות פון אונדזער פאטער דוד , וואס
vos Dovid foter undzer fun Malchus dos iz gebentsht
who Dovid father our of kingdom of this is blessed

קומט! הושענא במרומים ! (תהלים קיח, כו .)
chu kich Tehilim b'meromim heshaine kumt
26 118 Psalms in highest Hosanna comes

11 And Rebbe, Melech HaMoshiach entered into Yerushalayim into the Beis HaMikdash and, having looked around at everything, and, the hour now being late, he went out to Beit-Anyah with the Shneym Asar *(Twelve)*.

יא און ער איז אריינגעגאנגען קיין ירושלים אין בית המקדש
Hamikdash beis in Yerushalayim kein araingegangen iz er un
HaMikdash Beis in Yerushalayim to entered is he and

אריין; און נאך דעם ווי ער האט זיך אויף אלעם ארומגעקוקט,
arumgekukt alem oif zich hot er vi dem noch un arain
look around all on self has he as the after and into

ווייל עס איז שוין געווען א שפעטע אוונט שעה, איז ער
er iz sha'á ovent shfete a geven shoin iz es vail
he is hour evening late a was already is it because

ארויסגעגאנגען קיין בית-היני צוזאמען מיט די צוועלף.
tsvelf di mit tsuzamen Beit-Anyah kein aroisgegangen
twelve the with together Beit-Anyah to went out

12 And on the next day, when they came from

יב און צומארגנס , ווען זיי זענען ארויסגעגאנגען פון
fun aroisgegangen zenen zei ven tsumorgens un
from gone out are they when in the morning and

בית-היני , איז ער געווארן הונגעריק.
hungerik gevoren er iz Beit-Anyah
hungry become he is Beit-Anyah

Beit-Anyah, Rebbe, Melech HaMoshiach was hungry.

13 And having seen in the distance an etz te'enah *(fig tree)* in leaf, Rebbe, Melech HaMoshiach approached it to see whether he might find pri *(fruit)* on it. But when he came to it, he found nothing except leaves. For it was not the te'enim season.

יג און דערזעענדיק פונדערווייטנס א פייגנבוים, וואס האט געהאט
gehat hot vos faignboim a fundervaitns derzeendik un
had has which fig tree a from a distance seeing and

בלעטער, איז ער אהינגעגאנגען, אפשר וועט ער עפעס געפינען
gefinen epes er vet efshar ahingegangen er iz bleter
find something he will perhaps go there he is leaves

אויף אים; און ווען ער איז צוגעקומען צו אים, האט ער גארנישט
gornisht er hot im tsu tsugekumen iz er ven un im oif
nothing he has it to come over is he when and it on

געפונען אחוץ בלעטער; ווארום עס איז נישט געווען דער זמן פון
fun zmn der geven nisht iz es vorem bleter achuts gefunen
for season the was not is it because leaves except found

פייגן.
faign
figs

14 And in reply, Rebbe, Melech HaMoshiach said to it, May no one ever be nourished from pri from you again! And Rebbe, Melech HaMoshiach's talmidim were listening.

יד און ער האט ענטפערנדיק געזאגט צו אים: עס זאל מער
mer zol es im tsu gezogt entferendik hot er un
no longer shall it it to said answering has he and

ביז אויף אייביק קיינער נישט עסן פון דיר קיין פרי! און זיינע
zaine un peire kein dir fun esen nisht keiner eibik oif biz
his and fruit any you from to eat not anyone eternal on until

תלמידים האבן עס געהערט.
gehert es hoben talmidim
heard it have disciples

15 Then they came to Yerushalayim. And having entered the Beis HaMikdash, Rebbe, Melech HaMoshiach began to drive out the ones buying and selling in the Beis HaMikdash, and he overturned the shulchanot *(tables)* of the machalifei hakesafim *(money changers)* and the chairs of the ones selling the yonim *(doves)*.

טו און זיי קומען קיין ירושלים . און ער איז אריינגעגאנגען
araingegangen iz er un Yerushalayim kein kumen zei un
entered is he and Yerushalayim to to come they and

אין בית המקדש . און האט אנגעהויבן ארויסצוטרייבן די ,
di aroistsutraiben ongehoiben hot un Hamikdash beis in
those to cast out begun has and the Holy House in

וואס האבן פארקויפט און געקויפט אין בית המקדש , און
un Hamikdash beis in gekoift un farkoift hoben vos
and the Holy house in buy and sell have who

איבערגעקערט די טישן פון די געלט וועקסלער, און די בענק
benk di un veksler gelt di fun tishn di ibergekert
benches the and changers money the of tables the overturned

פון די פארקויפער פון טויבן.
toibn fun farkoifer di fun
doves of sellers the of

16 And he was not allowing anyone to carry things through the Beis HaMikdash.

טז און ער האט נישט דערלאזט, אז עמיצער זאל אדורכטראגן א
a adurchtrogen zol emitser az derlozt nisht hot er un
a carry shall anyone that allow not did he and

כלי דורך דעם בית המקדש .
Hamikdash beis dem durch keili
the Holy House the through vessel

17 And he was teaching torah and he was saying to them, Has it not been written, BEITI BEIT TEFILLAH YIKAREI LKHOL HAAMMIM *(My House shall be called a House of Prayer [for] all peoples)*, but you have made it a MEARAT PARITZIM *(den of robbers)*.

יז און ער האט זיי געלערנט, און האט צו זיי געזאגט: צי שטייט
shteit tsi gezogt zei tsu hot un gelernt zei hot er un
stands say them to did and teach them did he and

דען נישט געשריבן: מיין הויז זאל גערופן ווערן א בית תפילה
tefillah beis a veren gerufen zol hoiz main geshriben nisht den
prayer house a to be called shall house my written not then

פאר אלע פעלקער? (ישעיהו נו, ז.) איר אבער האט עס געמאכט
gemacht es hot ober ir z nu Yeshayah felker ale far
made it have however you 7 56 Yeshayah nations all for

פאר א רויבער הייל! (ירמיהו ז, יא.)
yo z Yirmeyah heil roiber a far
11 7 Yirmeyah den robbers a for

18 And the Rashei Hakohanim *(the Chief Priests)* and the Sofrim *(Scribes)* heard this, and they were seeking how they might destroy him, for they were afraid of him, for all the multitude were amazed at his torah *(teaching)*. 19 And when it became late, Rebbe, Melech HaMoshiach and his talmidim went out of the city.

יח און די הויפט כהנים און די סופרים האבן עס געהערט. און
un gehert es hoben soifrem di un kohanem hoipt di un
and heard this have scribes the and kohenim chief the and

זיי האבן געזוכט וויאזוי אים אומצוברענגען; ווארום זיי האבן
hoben zei vorem umtsubrengen im vi azoi gezucht hoben zei
did they because to destroy him how seek did they

מורא געהאט פאר אים, ווייל דער גאנצער המון מענטשן האט
hot mentshn hamon gantser der vail im far gehat moire
were people crowd whole the because him before have fear

געשטוינט איבער זיין לערנונג.
lernung zain iber geshtoint
teaching his over astounded

יט און ווען עס איז געווארן אוונט , איז ער ארויסגעגאנגען
aroisgegangen er iz ovent gevoren iz es ven un
went out he is evening become is it when and

20 And in the boker *(morning)*, early, as they passed by, they saw the etz teenah *(fig tree)* having been withered from [the] roots.

אויסער דער שטאט. כ און ווען זיי זענען פארבייגעגאנגען
farbaigegangen zenen zei ven un shtot der oiser
pass by did they when and city the outside

אינדערפרי , האבן זיי געזען דעם פייגנבוים פארטריקנט ביז
biz fartriknt faignboim dem gezen zei hoben inderfri
until wither fig tree the seen they have in the morning

צו די ווארצלען.
vartslen di tsu
roots the to

21 And, having remembered, Shim'on Kefa says to him, Rebbe, look, the etz teenah *(fig tree)* which you cursed has been withered.

כא און פעטרוס האט זיך דערמאנט און זאגט צו אים: רבי , זע ,
ze Rebbe im tsu zogt un dermont zich hot Petros un
look Rebbe him to says and remembered self has Petros and

דער פייגנבוים, וועלכן דו האסט פארפלוכט, איז פארדארט
fardart iz farflucht host du velchen faignboim der
withered is cursed you have you which fig tree the

געווארן!
gevoren
become

22 And in reply Rebbe, Melech HaMoshiach says to them, Have emunah in Hashem.

כב און יהושע / ישוע* האט ענטפערנדיק צו זיי געזאגט: האט
hot gezogt zei tsu entferendik hot Yeshua Yehoshua un*
have said them to answering has Yeshua Yehoshua and

אמונה אין ה׳ !
Hashem in emune
Hashem in faith

23 Omein, I say to you, whoever says to this mountain, be lifted up and be thrown into the sea, and does not waver in his lev *(heart)* but has emunah that what he says happens, so it will be for him.

כג באמת זאג איך אייך: ווער עס וועט זאגן צום דאזיקן בארג :
barg dozikn tsum zogen vet es ver aich ich zog be'emes
mountain this to the say will it who you I tell in truth

הויב דיך אויף און ווארף דיך אין ים אריין! און וועט נישט זיין
zain nisht vet un arain yam in dich varf un oif dich hoib
be not will and into sea in you throw and on you begin

מסופק אין זיין הארצן, נאר וועט גלויבן , אז וואס ער זאגט וועט
vet zogt er vos az gloiben vet nor hartsn zain in mesupek
will says he what that believe will but heart his in doubtful

געשען , וועט עס (אזוי) זיין פאר אים.
im far zain azoi es vet geshen
him for be thus it will happened

24 For this reason, I say to you, everything for which you daven *(pray)*, everything you request in tefillos *(prayers)*, have emunah *(faith)* that you have received it, and so it will be for you.

כד דערפאר זאג איך אייך: אלץ, אויף וואס איר וועט תפילה טאן און
un ton tefillah vet ir vos oif alts aich ich zog derfar
and do prayer will you which on all you I say therefore

בעטן, גלויבט, אז איר האט עס באקומען, און עס וועט (אזוי) זיין
zain azoi vet es un bakumen es hot ir az gloibt beten
be thus will it and received it have you that believe ask

צו אייך.
aich tsu
you to

25 And when you stand davening, grant selicha

כה און ווען איר האט זיך אוועקגעשטעלט און זענט מתפלל,
mispalel zent un avekgeshtelt zich hot ir ven un
praying are and standing self has you when and

זאלט איר מוחל זיין , אויב איר האט עפעס קעגן וועמען ;
vemen kegen epes hot ir oib zain moichl ir zolt
for whom against something have you if be forgive you shall

(forgiveness) if something you hold against someone, in order that your Avinu sh'ba'Shomayim may grant you selicha for your peyshaim *(transgressions)*. [
26 But if you do not give mechila *(forgiveness)*, neither will your chattaim receive selicha *(forgiveness)* from your Av sh'ba'Shomayim.]
27 And again they come into Yerushalayim. And in the Beis Hamikdash, [when] Rebbe, Melech HaMoshiach was walking about, the Rashei Hakohanim *(the Chief Priests)* and the Sofrim *(Scribes)* and the Zekenim come to him.
28 And they were saying to him, By what kind of samchut do you do these things? Or who gave to you this samchut that you may do these things?

29 But Rebbe, Melech HaMoshiach said to them, I will ask you one dvar, and you answer me and I will tell you by what kind of samchut I do these things:

כדי אויך אייער פאטער אין הימל זאל אייך מוחל זיין אייערע
eiere zain moichl aich zol himel in foter eier oich k'de
your his forgive you shall heaven in Father your also so that

עבירות .
aveires
transgressions

כו אויב אבער איר וועט נישט מוחל זיין, וועט אייער פאטער אין
in foter eier vet zain moichl nisht vet ir ober oib
in Father your will his forgive not will you however if

הימל אייך אויך נישט פארגעבן אייערע עבירות .
aveires eiere fargeben nisht oich aich himel
transgressions your forgiven not also you heaven

כז און זיי קומען ווידער קיין ירושלים . און בשעת ער איז
iz er beshas un Yerushalayim kein vider kumen zei un
is he while and Yerushalayim to again to come they and

ארומגעגאנגען אין בית המקדש , קומען צו אים די הויפט
hoipt di im tsu kumen Hamikdash beis in arumgegangen
chief the him to to come the Holy House in walking about

כהנים , און די סופרים, און די זקנים ;
zkeinem di un soifrem di un kohanem
elders the and scribes the and kohenim

כח און זאגן צו אים: מיט וואס פאר א רשות טוסטו די
di tustu rashut a far vos mit im tsu zogen un
the do you do authority a for what with him to say and

דאזיקע זאכן ? אדער ווער האט דיר געגעבן דעם דאזיקן רשות ,
rashut dozikn dem gegeben dir hot ver oder zachn dozike
authority this the given you has who or things these

כדי דו זאלסט טאן די דאזיקע זאכן ?
zachn dozike di ton zolst du k'de
things these the do you shall you so that

כט און יהושע / ישוע* האט צו זיי געזאגט: איך וועל אייך פרעגן
fregen aich vel ich gezogt zei tsu hot Yeshua Yehoshua un*
ask you will I said them to has Yeshua Yehoshua and

איין קשיא , און ענטפערט מיר, און איך וועל אייך זאגן , מיט
mit zogen aich vel ich un mir entfert un kashie ein
with say you will I and Me answer and question one

וועלכן רשות איך טו די דאזיקע זאכן .
zachn dozike di ah ich rashut velchen
things these the do I authority which

30 The tevilah [of teshuva] of Yochanan — was it from Shomayim or from Bnei Adam? Answer me!

ל צי איז די מקווה פון יוחנן געווען מן השמים , אדער
oder hashomaiem mn geven Yochanan fun mkvh di iz tsi
or heaven from was Yochanan of mikveh the is

פון מענטשן? ענטפערט מיר!
mir entfert mentshn fun
Me answer people from

31 And they were discussing among themselves, saying, If we say, from Shomayim, he will say, Why then did you not believe him?

לא און זיי האבן עס איבערגעלייגט צווישן זיך, אזוי צו זאגן :
zogen tsu azoi zich tsvishen ibergeleigt es hoben zei un
say to so self among reasoned it have they and

וועלן מיר זאגן : מן השמים , וועט ער זאגן : טא פארוואס
farvos ta zogen er vet hashomaiem mn zogen mir velen
why then say he will heaven from say we will

האט איר אים נישט געגלויבט?
gegloibt nisht im ir hot
believed not him you has

32 But [if we say] from Bnei Adam, they were afraid of the multitude, for everyone was considering Yochanan beemes *(in truth)* a navi.

לב וועלן מיר אבער זאגן : פון מענטשן?—האבן זיי מורא
moire zei hoben mentshn fun zogen ober mir velen
fear they have man from say however we will

געהאט פארן המון ; ווארום אלע האבן געהאלטן, אז יוחנן
Yochanan az gehalten hoben ale vorem hamon foren gehat
Yochanan that held have all because crowd before had

איז ווירקלעך געווען א נביא .
novi a geven virklech iz
prophet a was real is

33 And in reply to Rebbe, Melech HaMoshiach, they say, We do not have daas. And Rebbe, Melech HaMoshiach says to them, Neither will I tell you by what kind of samchut I do these things.

לג און ענטפערנדיק זאגן זיי צו יהושען / ישוען* : מיר ווייסן
veisn mir Yeshuan Yehoshuan tsu zei zogen entferendik un*
know we Yeshua Yehoshua to they say answering and

נישט! און יהושע / ישוע* זאגט צו זיי ; זאג איך אייך אויך
oich aich ich zog zei tsu zogt Yeshua Yehoshua un nisht*
also you I tell them to says Yeshua Yehoshua and not

נישט, מיט וואס פאר א רשות איך טו די דאזיקע זאכן !
zachn dozike di ah ich rashut a far vos mit nisht
things these the do I authority a for what with not

12 And Rebbe, Melech HaMoshiach began to speak to them in meshalim *(parables)*. A man, a Baal

יב און ער האט אנגעהויבן צו רעדן צו זיי אין משלים . א
a mesholem in zei tsu reden tsu ongehoiben hot er un
a parables in them to speak to begun has he and

מענטש האט געפלאנצט א ווייגארטן, און אים ארומגערינגלט
arumgeringlt im un vaingorten a geflantst hot mentsh
encircled it and vineyard a planted has man

Bayit, planted a kerem *(vineyard)*, and he put around [it] a fence and dug a pit for the yekev *(winepress)* and built a migdal *(tower)*, and he leased it to koremim *(vine keepers)* and then the man went on a journey.

מיט א פלויט, און האט געגראבן א קעלטער, און געבויט א טורעם;
turem a geboit un kelter a gegroben hot un floit a mit
tower a built and winepress a dug has and fence a with

און האט אים פארדונגען צו גערטנער , און איז אוועקגעפארן.
avekgeforen iz un gertner tsu fardungen im hot un
went away is and wine gardeners to lease it has and

2 And the Baal Bayit sent an eved to the tenants, the koremim, in the season [of katzir *(harvest)*] in order that from the koremim he might receive from the perot *(fruit)* of the kerem *(vineyard)*.

ב און צו דער רעכטער צייט האט ער געשיקט א קנעכט צו די
di tsu knecht a geshikt er hot tsait rechter der tsu un
the to servant a sent he has time right the to and

גערטנער , אז ער זאל באקומען פון די גערטנער פון
fun gertner di fun bakumen zol er az gertner
of wine gardeners the of received shall he that wine gardeners

דער פרוכט פונם וויינגארטן.
vaingorten funem frucht der
vineyard from the fruit the

3 But they seized the eved and they beat him and sent him away empty.

ג און זיי האבן אים גענומען, און האבן אים געשלאגן, און
un geshlogen im hoben un genumen im hoben zei un
and beat up him have and taken him have they and

אוועקגעשיקט מיט גארנישט.
gornisht mit avekgeshikt
nothing with sent away

4 And again the Baal Bayit sent to the tenants, the koremim, another eved; and that one they struck on the rosh and insulted.

ד און ער האט ווידער צו זיי געשיקט אן אנדערן קנעכט; און
un knecht andern an geshikt zei tsu vider hot er un
and servant other an sent them to again has he and

יענעם האבן זיי צעשלאגן דעם קאפ, און אנגעטאן חרפות.
chrfut ongeton un kop dem tseshlagn zei hoben yenem
shame dressed and head the beat up they have that one

5 And the Baal Bayit sent another; and that one they killed, and many others, some beating, and others killing.

ה נאך אן אנדערן האט ער געשיקט; און יענעם האבן זיי געטייט;
geteit zei hoben yenem un geshikt er hot andern an noch
killed they have that one and sent he has other an after

און א סך אנדערע; א טייל פון זיי האבן זיי געשלאגן, און א
a un geshlogen zei hoben zei fun teil a andere sach a un
a and beat up they have them of part a others many a and

טייל—געהרגעט.
geharget teil
killed part

6 Still he had one BEN AHUV. Lemaskana *(finally)*, the Baal Bayit sent him to them saying, They will respect BENI.

ו נאך איינעם האט ער געהאט, א געליבטן זון; אים האט ער געשיקט
geshikt er hot im zun gelibtn a gehat er hot einem noch
sent he has him son beloved a have he did one still

צו לעצט צו זיי , אזוי צו זאגן: זיי וועלן זיך שעמען פאר
far shemen zich velen zei zogen tsu azoi zei tsu letst tsu
before be ashamed self will they say to so them to last to

מיין זון!
zun main
son my

7 But those koremim said to themselves, This one is the Yoresh *(Heir)* the Bechor. Come, let us kill him, and the nachalah, the bechorah, will be ours.

ז יענע גערטנער אבער האבן צווישן זיך געזאגט:
gezogt zich tsvishen hoben ober gertner yene
said themselves among have however wine gardeners those

דאס איז דער יורש; קומט, לאמיר אים טייטן, און די ירושה
yerushe di un teiten im lomir kumt yursh der iz dos
inheritance the and kill him let us comes heir the is this

וועט זיין אונדזער!
undzer zain vet
ours be will

8 And having seized [him], they killed him and threw him out of the kerem.

ח און זיי האבן גענומען, און אים געטייט, און האבן אים
im hoben un geteit im un genumen hoben zei un
him have and killed him and taken have they and

ארויסגעווארפן פון וויינגארטן.
vaingorten fun aroisgevorfen
vineyard of thrown out

9 What then will the Baal Bayit of the kerem do? He will come and destroy the koremim and will give the kerem to others.

ט נו , וואס וועט דער האר פון דעם וויינגארטן טאן? ער וועט
vet er ton vaingorten dem fun har der vet vos nu
will he do vineyard the of L-rd the will what well

קומען און אומברענגען די גערטנער , און דעם וויינגארטן
vaingorten dem un gertner di umbrengen un kumen
vineyard the and wine gardeners the destroy and to come

וועט ער געבן צו אנדערע.
andere tsu geben er vet
others to give he will

10 Have you not read the Kitvei Hakodesh? EVEN MAASU HABONIM HAYTAH LEROSH PINAH *(The stone which the ones building rejected, this one has come to*

י צי האט איר דען נישט געלייענט דעם דאזיקן פסוק:
pasuk dozikn dem geleient nisht den ir hot tsi
verse this the read not then you have

דער שטיין, וועלכן די בוימייסטערס האבן פארווארפן,
farvarfen hoben boimeisters di velchen shtein der
rejected have builders the which stone the

דער איז געווארן צום הויפט פונם ווינקל;
vinkl funem hoipt tsum gevoren iz der
corner from the chief to the become is this one

be for [the] chief cornerstone).
11 MEIET HASHEM HAYTAH ZOT, HI NIFLAT BEINEINU *(From Adonoi this came to be and it is wonderful in our eyes).*

יא פונם האר (ה׳) איז דאס געשען ,
geshen dos iz Hashem har funem
happened this is Hashem L-rd from the

און עס איז א וואונדער אין אונדזערע אויגן?
oigen undzere in vunder a iz es un
eyes our in wonder a is it and

(תהלים קיח, כב , כג .)
chg chb kich Tehilim
23 22 118 Psalms

12 And they were seeking to seize him, and they were afraid of the multitude, for they knew that against them he told the mashal. And leaving him, they went away.

יב און זיי האבן געזוכט אים צו כאפן ; און האבן מורא געהאט
gehat moire hoben un chapen tsu im gezucht hoben zei un
had fear have and arrest to him sought have they and

פאר דעם המון מענטשן; ווארום מען האט געוואוסט, אז ער
er az gevust hot men vorem mentshn hamon dem far
he that known was it because people crowd the before

האט געזאגט דאס משל אויף זיי ; און זיי האבן אים פארלאזט,
farlozt im hoben zei un zei oif mashal dos gezogt hot
left him have they and them on parable the said has

און זענען אוועקגעגאנגען.
avekgegangen zenen un
went away are and

13 And they send to him some of the Perushim *(Pharisees)* and the Herodians in order that they might catch him in a dvar.
14 And having come, they say to him: Rabbi, we have daas that you are an ish Emes and you do not show deference toward anyone. Ki ein masso panim *(For there is no partiality)* with you but rather on the Derech Hashem you give Divrei Torah in Emes. Is it

יג און זיי שיקן צו אים איניקע פון די פרושים און פון
fun un Perushim di fun einike im tsu shiken zei un
of and Pharisees the of some him to send they and

הורדוס לייט , כדי זיי זאלן אים פאנגען מיט אווארט.
vort a mit fangen im zoln zei k'de lait Hordos
word a with trap him should they so that people Herod's

יד און ווען זיי זענען געקומען, זאגן זיי צו אים: רבי , מיר
mir Rebbe im tsu zei zogen gekumen zenen zei ven un
we Rebbe him to they say come are they when and

ווייסן, אז דו ביסט ווארהאפטיק, און פרעגסט נישט אויף
oif nisht fregst un varhaftik bist du az veisn
on not show deference and truthful are you that know

קיינעם; ווארום דו קוקסט נישט אויפן פנים פון מענטשן, נאר
nor mentshn fun ponem oifen nisht kukst du vorem keinem
but people of face on the not look you because anyone

אויף אן אמת לערנסטו דעם וועג פון ה׳ . צי מעג מען
men meg tsi Hashem fun veg dem lernstu emes an oif
one permitted Hashem of derech the teach truth an on

mutar to give a poll tax to Caesar or not? Should we give or should we not give?

געבן מס צום קיסר , אדער נישט? זאלן מיר געבן אדער נישט
nisht oder geben mir zoln nisht oder Caesar tsum mas geben
not or give we should not or emperor to the tax give

געבן ?
geben
give

15 But Rebbe, Melech HaMoshiach, having seen their tzeviut *(hypocrisy)*, said to them, Why are you testing me? Bring me a denarius that I may look [at it].

טו ער האט אבער געוואוסט פון זייער צביעות , און האט צו זיי
zei tsu hot un tsbieut zeier fun gevust ober hot er
them to has and hypocrisy their of known however has he

געזאגט: וואס פרואווט איר מיך אויס? ברענגט מיר א דינר ,
dinar a mir brengt ois mich ir pruvt vos gezogt
denarius a Me bring out Me you putting to test why said

כדי איך זאל אים באקוקן.
bakuken im zol ich k'de
see it shall I so that

16 And they brought [one]. And Rebbe, Melech HaMoshiach says to them, Whose demut is this and whose inscription? And they said to him, Caesar's.

טז און זיי האבן געברענגט. און ער זאגט צו זיי : וועמעס איז דאס
dos iz vemes zei tsu zogt er un gebrengt hoben zei un
this is whose them to says he and brought have they and

דאזיקע בילד און די אויפשריפט? און זיי האבן צו אים געזאגט:
gezogt im tsu hoben zei un oifshrift di un bild dozike
said him to have they and title the and image very

דעם קיסרס !
Caesar's dem
Caesar's the

17 And he said to them, The things of Caesar, give to Caesar, and the things of Hashem [give] to Hashem. And they were amazed at Rebbe, Melech HaMoshiach.

יז און יהושע / ישוע* האט צו זיי געזאגט: גיט זשע אפ דעם
dem op zhe git gezogt zei tsu hot Yeshua Yehoshua un*
the up then give said them to has Yeshua Yehoshua and

קיסר דאס, וואס איז דעם קיסרס, און צו ה׳ דאס, וואס איז
iz vos dos Hashem tsu un Caesar's dem iz vos dos Caesar
is what the Hashem to and Caesar's the is which the Caesar

ה׳ס ! און זיי האבן זיך געוואונדערט אויף אים.
im oif gevaundert zich hoben zei un h,s
him on astonished self have they and Hashem's

18 And [the] Tzedukim come to Rebbe, Melech HaMoshiach, the ones who say that there is not to be a Techiyas HaMesim, and they were questioning him, saying,

יח און עס קומען צו אים צדוקים , וועלכע זאגן , אז עס
es az zogen velche Tsedukim im tsu kumen es un
it that say which Sadducees him to to come it and

איז נישטא קיין תחית המתים ; און האבן אים
im hoben un hameisem tchiyes kein nishto iz
him have and the dead ones resurrection of any there is not is

געפרעגט, אזוי צו זאגן :
zogen tsu azoi gefregt
say to so asked

19 Rabbi, Moshe *(Rabbeinu)* wrote to us that if an ACH of someone should die and leave behind an isha UVEN EIN LO *(and there is no son to him)* YEVAMAH YAVO ALEIHA ULEKAKHAH LO LISHA VHAYAH HABECHOR ASHER TELED YAKUM AL SHEM ACHIV HAMET *(the brother of her husband must come to her and he must take her to him as wife and the Bechor she bears shall raise up the name of the dead brother).*

יט רבי , משה האט אונדז געשריבן, אז אויב עמיצנס ברודער
bruder emitsns oib az geshriben undz hot Moshe Rebbe
brother anyone's if that written us has Moses Rebbe

וועט שטארבן, און איבערלאזן א ווייב, און נישט איבערלאזן קיין
kein iberlozen nisht un vibe a iberlozen un shtarben vet
any leave not and wife a leave and die will

קינד, אזוי זאל זיין ברודער נעמען די פרוי , און אויפשטעלן
oifshtelen un froi di nemen bruder zain zol azoi kind
raise up and woman the take brother his shall so child

זאמען צו זיין ברודער. (דברים כה, ה.)
h chh Devarim bruder zain tsu zamen
5 25 Deuteronomy brother his to seeds

20 Now there were shiva achim. And the first took a wife and, dying, did not leave a descendant.

כ עס זענען געווען זיבן ברידער. און דער ערשטער האט גענומען א
a genumen hot ershter der un brider ziben geven zenen es
a taken has first the and brothers seven was are it

ווייב, און איז געשטארבן און האט נישט איבערגעלאזט קיין זאמען;
zamen kein ibergelozt nisht hot un geshtorben iz un vibe
seeds any left not has and died is and wife

21 And the second took her and he died, not having left behind a descendant. And the third likewise.

כא און דער צווייטער האט זי גענומען , און איז געשטארבן, נישט
nisht geshtorben iz un genumen zi hot tsveiter der un
not died is and taken her has second the and

איבערלאזנדיק קיין זאמען; און דער דריטער אויך אזוי;
azoi oich driter der un zamen kein iberlozendik
thus also third the and seeds any leaving

22 And the seven did not leave a descendant.

כב און די זיבן האבן נישט איבערגעלאזט קיין זאמען. צו לעצט
letst tsu zamen kein ibergelozt nisht hoben ziben di un
last to seeds any left not have seven the and

נאך אלע איז אויך די פרוי געשטארבן.
geshtorben froi di oich iz ale noch
died woman the also is all after

23 In the Techiyas HaMesim, when they are made to stand up alive, of which of them will she be [the] isha? For seven had her as wife.

כג אין דער תחית המתים , ווען זיי וועלן
velen zei ven hameisem tchiyes der in
will they when the dead ones resurrection of the in

אויפשטיין , וועמעס ווייב פון זיי וועט זי זיין? ווארום
vorem zain zi vet zei fun vibe vemes oifshtein
because be she will them of wife whose standing up again

אלע זיבן האבן זי דאך געהאט פאר א ווייב. כד האט
hot vibe a far gehat doch zi hoben ziben ale
did wife a for had after all her have seven all

24 Rebbe, Melech HaMoshiach, said to them, Is not this the reason you are in error, having daas neither of the Kitvei Hakodesh nor of the gevurat Hashem?

יהושע / ישוע* צו זיי געזאגט: צי בלאנדזשעט איר דען
den ir blondzshet tsi gezogt zei tsu Yeshua Yehoshua*
then you wandering around say them to Yeshua Yehoshua

נישט דערפאר, ווייל איר קענט נישט די כתבי (הקודש),
Hakoidesh Kitvei di nisht kent ir vail derfar nisht
the Holy scriptures the not know you because therefore not

און אויך נישט די קראפט פון ה׳ ?
Hashem fun kraft di nisht oich un
Hashem of power the not also and

25 But concerning the Mesim that are made to stand up alive, they do not marry nor are they given in nisuim, but are like the malachim in Shomayim.

כה ווארום ווען זיי וועלן אויפשטיין פון די טויטע, וועלן
velen toite di fun oifshtein velen zei ven vorem
will dead the of standing up again will they when because

זיי נישט חתונה האבן, נישט מען וועט זיי חתונה מאכן ;
machen chasuna zei vet men nisht hoben chasuna nisht zei
make wedding them will they not have wedding not they

נאר זיי זענען ווי די מלאכים אין הימל .
himel in malochem di vi zenen zei nor
heaven in angels the as are they but

26 But concerning the Mesim, that they are made to stand up alive, have you not read in the sefer Moshe at the bush, how Hashem spoke to him, saying, ANOCHI ELOHEI AVRAHAM ELOHEI YITZCHAK VELOHEI Ya'akov, (Ex 3:6).

כו און וואס שייך די טויטע, אז זיי וועלן אויפשטיין ,
oifshtein velen zei az toite di shayech vos un
standing up again will they that dead the concerning who and

צי האט איר דען נישט געלייענט אין דעם ספר (תורת) משה ,
Moshe torat seifer dem in geleient nisht den ir hot tsi
Moses law of book of the in read not then you have

ביים סנה, ווי ה׳ האט צו אים גערעדט, אזוי צו זאגן : איך
ich zogen tsu azoi geredt im tsu hot Hashem vi snh baim
I say to so spoken him to has Hashem as bush by the

בין דער ג-ט פון אברהם, און דער ג-ט פון יצחק , און
un Yitschak fun Hashem der un Avraham fun Hashem der bin
and Yitschak of G-d the and Avraham of G-d the am

דער ג-ט פון יעקב ? (שמות ג, ז.)
z g Shemot Ya'akov fun Hashem der
7 3 Exodus Yaakov of G-d the

27 Hashem is not the G-d of the Mesim *(Dead ones)* but of the Chayyim *(Living ones).* You are greatly mistaken.

28 And one of the Sofrim approached and heard them

כז ער איז נישט דער ג-ט פון די טויטע, נאר פון די לעבעדיקע :
lebedike di fun nor toite di fun Hashem der nisht iz er
the living ones the of but dead the of G-d the not is he

איר בלאנדזשעט זייער פיל . כח און עס איז צוגעקומען איינער
einer tsugekumen iz es un fil zeier blondzshet ir
one come over is it and much very wandering around you

פון די סופרים, האבנדיק זיך צוגעהערט צו זייער וויכוח , ווייל
vail vichuch zeier tsu tsugehert zich hobendik soifrem di fun
because debate their to listened self having scribes the of

debating, and seeing that Rebbe, Melech HaMoshiach answered them well, asked him, Which mitzvah is rishonah of all the mitzvot?

ער האט געוואוסט, אז ער האט זיי וואויל געענטפערט, האט ער
er hot geentfert voil zei hot er az gevust hot er
he has answered well them has he that known has he

אים געפרעגט! וועלכעס איז דאס ערשטע געבאט פון אלע?
ale fun gebot ershte dos iz velches gefregt im
all of commandment first the is what asked him

29 Rebbe, Melech HaMoshiach answered, SHEMA YISROEL ADONOI ELOHEINU ADONOI ECHAD is harishonah.

כט יהושע / ישוע* האט געענטפערט: דאס ערשטע איז: שמע
shme iz ershte dos geentfert hot Yeshua Yehoshua*
Hear is first the answered has Yeshua Yehoshua

ישראל ה׳ אלהינו ה׳ אחד;
echad Hashem Elokeinu Hashem Yisroel
echad Hashem our G-d Hashem Israel

30 V'AHAVTA ES ADONOI ELOHEICHA B'CHOL LEVAVCHA UVECHOL NAFSHECHA UVECHOL MODECHA.

ל און דו זאלסט ליב האבן דעם האר דיין ג-ט מיט דיין
dain mit Hashem dain har dem hoben lib zolst du un
your with G-d your L-rd the have love you shall you and

גאנץ הארץ, און מיט דיין גאנץ נפש , און מיט דיין גאנצן
gantsn dain mit un nefesh gants dain mit un harts gants
whole your with and soul whole your with and heart whole

פארשטאנד , און מיט דיין גאנצער קראפט. (דברים ו,
u Devarim kraft gantser dain mit un farshtand
6 Deuteronomy power whole your with and understanding

ד-ה.)
d-h
4-5

31 And the shneyah is this, VAHAVTA LREACHA KAMOCHA. There is not another mitzvah greater than these.

לא דאס צווייטע (געבאט) איז: דו זאלסט ליב האבן דיין
dain hoben lib zolst du iz gebot tsveite dos
your have love you shall you is command second the

חבר ווי דיך אליין. (ויקרא יט, יח .) קיין אנדער
ander kein yod chet yt Vayikra alein dich vi chaver
another any 18 19 Leviticus alone you as neighbor

געבאט גרעסער ווי די דאזיקע איז נישט פאראן.
faran nisht iz dozike di vi greser gebot
there not is these the than greater command

32 And the Baal Torah said to him, Well spoken, Rabbi, beemes you have said that Hashem is ECHAD *(one)*, and EIN OD and there is no other except him.

לב און דער סופר האט צו אים געזאגט: וואויל, רבי ! דו האסט
host du Rebbe voil gezogt im tsu hot sofer der un
you have you Rebbe good said him to has scribe the and

ווארהאפטיק געזאגט, אז ה׳ איז איינער; און עס איז נישט
nisht iz es un einer iz Hashem az gezogt varhaftik
not is it and one is Hashem that spoken truthfully

פאראן קיין אנדערער אחוץ אים;
im achuts anderer kein faran
him except another any there

33 and to have ahavah for him B'CHOL LEVAVCHA *(with all your heart)* and with all your binah UVECHOL MODECHA *(with all your strength)* and L'REACHA KAMOCHA *(your neighbor as yourself)* is greater [than] all of the burnt offerings and sacrifices.

[לג] און אים ליב צו האבן מיטן גאנצן הארצן, און מיטן גאנצן
gantsn miten un hartsn gantsn miten hoben tsu lib im un
whole with the and heart whole with the have to love him and

פארשטאנד , און מיט דער גאנצער קראפט, און ליב צו האבן
hoben tsu lib un kraft gantser der mit un farshtand
have to love and power whole the with and understanding

דעם חבר ווי זיך אליין, איז א סך מער ווי אלע עולות
eulut ale vi mer sach a iz alein zich vi chaver dem
burnt offerings all as more many a is alone self as neighbor the

און זבחים .
zbchim un
sacrifices and

34 And Rebbe, Melech HaMoshiach, when he saw that this torah teacher answered with chochmah *(wisdom)*, said to him, You are not far from the Malchut Hashem. And no one was daring to put a she'elah *(question)* in front of Rebbe, Melech HaMoshiach again.

[לד] און יהושע / ישוע* האט געזען, אז ער האט שכלדיק
shchldik hot er az gezen hot Yeshua Yehoshua un*
has he that see did Yeshua Yehoshua and

געענטפערט, האט ער צו אים געזאגט: דו ביסט נישט ווייט
vait nisht bist du gezogt im tsu er hot geentfert
distant not are you say him to he did answered

פון דעם קעניגרייך פון ה׳ ! און קיינער האט מער נישט זיך
zich nisht mer hot keiner un Hashem fun kenigreich dem fun
self not more has no one and Hashem of kingdom the from

אונטערגעשטעלט אים צו שטעלן קשיות .
kashies shtelen tsu im untergeshtelt
questions pose to him dare to

35 While Rebbe, Melech HaMoshiach was saying shiurim *(Torah talks)* in the Beis Hamikdash, he was saying: How is it that the Sofrim say that Moshiach is [merely] ben Dovid?

[לה] און יהושע / ישוע* האט ענטפערנדיק געזאגט, בשעת ער
er beshas gezogt entferendik hot Yeshua Yehoshua un*
he while said answering has Yeshua Yehoshua and

האט געלערנט אינם בית המקדש : וויאזוי זאגן די סופרים,
soifrem di zogen vi azoi Hamikdash beis inem gelernt hot
scribes the say how the Holy House in the taught has

אז דער משיח איז דודס זון ?
zun Dovid's iz Moshiach der az
son Dovid's is Moshiach the that

36 Dovid himself said by the Ruach Hakodesh, NEUM HASHEM LADONI: SHEV LIMINI, AD ASHIT OYVECHA HADOM LRAGLECHA.
37 Dovid himself calls

[לו] דוד (המלך) אליין האט דאך געזאגט דורך דעם רוח
ruach dem durch gezogt doch hot alein hameilech Dovid
Spirit the through said after all has alone the king Dovid

הקודש :
Hakoidesh
the Holy

דער האר האט געזאגט צו מיין האר:
har main tsu gezogt hot har der
L-rd my to said has L-rd the

Moshiach Adon; how then is Moshiach [merely] ben Dovid? And the large multitude found it a huge oneg *(pleasure)* to listen to him.

זעץ דיך אויף מיין רעכטער *זייט,
**zait rechter main oif dich zets*
side right my on you sit

ביז איך וועל לייגן דיינע פיינט ווי א פוסבענקעלע
fusbenkele a vi faint daine leigen vel ich biz
footstool a as enemies your put will I until

פאר דיינע פיס! (תהלים קי , א.)
a ki Tehilim fis daine far
1 110 Psalms feet your for

ל״ז דוד אליין רופט אים האר, און פונוואנען איז ער זיין זון ? און
un zun zain er iz funvanen un har im ruft alein Dovid
and son his he is from where and L-rd him calls himself Dovid

דער גרויסער עולם מענטשן האט זיך גערן צוגעהערט צו אים.
im tsu tsugehert gern zich hot mentshn oilem groiser der
him to to listen eagerly self did people crowd great the

38 And in his torah, Rebbe, Melech HaMoshiach was saying, Beware of the Sofrim *(Scribes, Torah teachers, rabbonim)*, the ones enamored of strutting about in extremely long kaftans and with equally lengthy Birkat Shalom greetings in the marketplaces,

ל״ח און אין זיין לערנונג האט ער געזאגט: היט זיך פאר די
di far zich hit gezogt er hot lernung zain in un
the before self beware said he has teaching his in and

סופרים, וואס האבן ליב ארומצוגיין אין טליתים , און אז מען
men az un tlitim in arumtsugein lib hoben vos soifrem
they that and prayer shawls in to go aroune love have who scribes

זאל זיי אפגעבן שלום אויף די מערקפלעצער,
merkfletser di oif sholem opgeben zei zol
marketplaces the on peace give they shall

39 And places of honor in the shuls and places of honor at the seudot *(banquet dinners)*.

ל״ט און די הויפט זיץ-ערטער אין די שולן , און ערטער
erter un shuln di in zits-erter hoipt di un
places and synagogues the in first seats prominent the and

אויבנאן אויף די סעודות;
sudes di oif oibnon
feasts the on at the head

40 Beware particularly of the ones devouring the batim *(houses)* of the almanot *(widows)* and making a grand show of davening long tefillos. Mishpat *(Judgment)* will fall more heavily on these.

מ זיי וואס שלינגען איין די הייזער פון אלמנות, און דאווענען
davenen un almones fun heizer di ein shlingen vos zei
pray and widows of houses the one swallow who they

כלומרשט לאנג: זיי וועלן באקומען א גרעסער משפט .
mishpot greser a bakumen velen zei lang chlumrsht
judgment greater a received will they long pretentiously

41 And having sat [down] opposite the Beis Hamikdash Otzar *(Treasury)*, Rebbe, Melech HaMoshiach was observing how the multitude throws copper [coins] into the Otzar. And many ashirim *(rich people)* were throwing [in] much.

מא און ער האט זיך אנידערגעזעצט אנטקעגנאיבער דעם אוצר
oitser dem antkegeniber anidergezetst zich hot er un
treasure the opposite sit down self did he and

קאסטן, און זיך צוגעקוקט ווי דער המון מענטשן ווארפט אריין
arain varft mentshn hamon der vi tsugekukt zich un kastn
into throw people crowd the as observed self and box

געלט אין דעם אוצר קאסטן אריין; און א סך רייכע לייט
lait raiche sach a un arain kastn oitser dem in gelt
people rich many a and into boxes treasure the in money

האבן אריינגעווארפן פיל .
fil araingevorfen hoben
much thrown have

42 And a poor almanah *(widow)* came and threw [in] two leptas, which is a kodrantes.

מב און עס איז געקומען אן ארומע אלמנה, און האט אריינגעווארפן
araingevorfen hot un almone arume an gekumen iz es un
put in did and widow poor a come is it and

צוויי פרוטות , דאס איז איין קוואדראנס, (די קלענסטע רוימישע
Roymishe klenste di kvadrans ein iz dos frutut tsvei
roman smallest the quadrans one is this small coins two

מטבע .)
matbeie
coin

43 And having summoned his talmidim, Rebbe, Melech HaMoshiach said to them: Omein, I say to you that this poor almanah has put in more tzedakah *(charity contribution)* than all those contributing to the Otzar,

מג און ער האט צוגערופן זיינע תלמידים, און צו זיי געזאגט:
gezogt zei tsu un talmidim zaine tsugerufen hot er un
said them to and disciples his call over did he and

באמת זאג איך אייך: די דאזיקע ארומע אלמנה האט מער
mer hot almone arume dozike di aich ich zog be'emes
more did widow poor this the you I say in truth

אריינגעווארפן ווי אלע, וואס האבן אריינגעווארפן אין דעם אוצר
oitser dem in araingevorfen hoben vos ale vi araingevorfen
treasure the in throw in did who all than thrown in

קאסטן אריין;
arain kastn
into box

44 For everyone threw in from their abundance, but this almanah from her need has put in everything she had, all her michyah *(subsistence)*.

מד ווארום אלע האבן אריינגעווארפן פון זייער שפע ; זי
zi shafá zeier fun araingevorfen hoben ale vorem
she abundance their from throw in had all because

אבער האט פון איר נויט אריינגעווארפן אלץ, וואס זי האט
hot zi vos alts araingevorfen noit ir fun hot ober
has she which all throw in need her from did however

געהאט—איר גאנצע חיונה .
chiunh gantse ir gehat
livlihood; source of support whole you had

13 And as Rebbe, Melech HaMoshiach was going out from the Beis HaMikdash, one of his talmidim says to him, Hinei! Rebbe, what large stones and impressive binyanim *(buildings)*!

יג און ווען ער איז ארויסגעגאנגען פונם בית המקדש ,
Hamikdash beis funem aroisgegangen iz er ven un
the Holy House from the went out is he when and
זאגט איינער פון זיינע תלמידים צו אים: רבי , זע , וואס
vos ze Rebbe im tsu talmidim zaine fun einer zogt
what look Rebbe him to disciples his of one says
פאר א שטיינער און וואסערע בנינים !
binyonim vasere un shteiner a far
buildings kind of and stones a for

2 And Rebbe, Melech HaMoshiach said to him, Do you see these great binyanim? Not one even *(stone)* will be left resting on another even *(stone)*. All will be thrown down!

ב און יהושע / ישוע* האט צו אים געזאגט: דו זעסט די
di zest du gezogt im tsu hot Yeshua Yehoshua un*
the you see you said him to has Yeshua Yehoshua and
דאזיקע געוואלדיקע בנינים ? עס וועט נישט איבערגעלאזט ווערן
veren ibergelozt nisht vet es binyonim gevaldike dozike
to be left not will it buildings great these
קיין שטיין אויף א שטיין, וואס וועט נישט צעבראכן ווערן !
veren tsebrachen nisht vet vos shtein a oif shtein kein
become broken not will which stone a upon stone any

3 And Rebbe, Melech HaMoshiach was sitting on the Mount of Olives opposite the Beis HaMikdash having a yechidus *(private meeting)* with Kefa and Ya'akov and Yochanan and Andrew.

ג און בעת ער איז געזעסן אויפן הר הזיתים, אנטקעגנאיבער
antkegeniber hzitim hr oifen gezesen iz er beis un
opposite Olives Mount of on the sat is he while and
דעם בית המקדש , האבן פעטרוס און יעקב און יוחנן
Yochanan un Ya'akov un Petros hoben Hamikdash beis dem
Yochanan and Yaakov and Petros did the Holy House the
און אנדריי אים געפרעגט, ווען זיי זענען געווען אליין:
alein geven zenen zei ven gefregt im Andrey un
alone was are they when ask him Andrei and

4 Tell us when these things will be and what [will be] the ot *(sign)* when all these things are about to be consummated?

ד זאג אונדז, ווען וועט דאס זיין? און וואס איז דאס צייכן , ווען
ven tseichen dos iz vos un zain dos vet ven undz zog
when sign the is what and be that will when us tell
דאס אלץ דארף דערפילט ווערן ?
veren derfilt dorf alts dos
become fulfilled must all this

5 And Rebbe, Melech HaMoshiach began to say to them, Beware lest anyone deceive you.

ה און יהושע / ישוע* האט אנגעהויבן זאגן צו זיי : גיט
git zei tsu zogen ongehoiben hot Yeshua Yehoshua un*
give them to say begin did Yeshua Yehoshua and
אכטונג , אז קיינער זאל אייך נישט פארפירן.
farfiren nisht aich zol keiner az achtung
mislead not you shall no one that attention

6 For many will come in my name saying I am [here]. And they will deceive many.

ו א סך וועלן קומען אין מיין נאמען, און זאגן : איך בין עס, און
un es bin ich zogen un nomen main in kumen velen sach a
and he am I say and Name my in to come will many a
וועלן א סך פארפירן.
farfiren sach a velen
mislead many a will

7 But when you hear of wars and rumors of wars, do not be troubled. It is necessary for these things to occur, but it is not yet HaKetz *(the End).*

ז און ווען איר וועט הערן וועגן מלחמות און שמועות פון
fun shmues un milchomes vegen heren vet ir ven un
of talks and wars about hear will you when and

מלחמות , זאלט איר זיך נישט דערשרעקן; דאס מוז געשען ;
geshen muz dos dershreken nisht zich ir zolt milchomes
to happen must this be alarmed not self you shall wars

נאר עס איז נאך נישט דער סוף.
sof der nisht noch iz es nor
end the not yet is it but

8 For there will be an intifada of ethnic group against ethnic group and malchut against malchut, there will be earthquakes in place after place, [and] there will be famines. These things are but the beginning of the Chevlei.

ח ווארום א פאלק וועט אויפשטיין קעגן א פאלק, און מלוכה
meluche un folk a kegen oifshtein vet folk a vorem
kingdom and nation a against will rise will nation a because

קעגן מלוכה ; עס וועלן זיין ערדציטערנישן דא און דארטן;
dorten un do erdtsiternishn zain velen es meluche kegen
there and here earthquakes be will there kingdom against

עס וועלן זיין הונגערנויטן; די דאזיקע זענען דער אנהויב פון
fun onhoib der zenen dozike di hungernoitn zain velen es
of beginning the are these the famines be will there

די ווייען.
veien di
woes the

9 But as for yourselves, take heed and be careful. For they will hand you over to the sanhedrin and in the shuls you will be beaten and before moshlim *(governors)* and melachim *(kings)* you will take your stand for the sake of me as a solemn edut *(testimony)* to them.

ט איר אבער גיט אכטונג אויף זיך אליין! מען וועט אייך
aich vet men alein zich oif achtung git ober ir
you will one alone self on attention give however you

איבערגעבן צום סנהדרין ; און מען וועט אייך געבן מלקות אין די
di in mlkut geben aich vet men un Sanhedrin tsum ibergeben
the in lashes give you will one and Sanhedrin to the give over

שולן ; און איר וועט געשטעלט ווערן פאר גובערנאטארן און
un gubernatorn far veren geshtelt vet ir un shuln
and governors before to be placed will you and synagogues

מלכים צוליב מיר, פאר אן עדות צו זיי .
zei tsu eides an far mir tsulib Melakhim
them to witness a for me on account of kings

10 And it is necessary that the Besuras HaGeulah first be proclaimed to all nations.

י און צווישן אלע פעלקער מוז צום ערשט די גוטע בשורה
bshurh gute di ersht tsum muz felker ale tsvishen un
Bsoires good the first to the must nations all among and

אנגעזאגט ווערן.
veren ongezogt
to be announced

11 And when they arraign you and hand you over for trial, do not be worried beforehand about what you might say; but whatever is given to you in that hour, this you shall say, for it is not you yourselves who are the ones speaking, but the Ruach Hakodesh.

יא אונ ווענ מענ וועט אייך פירן און איבערגעבן, זאלט איר זיך נישט
nisht zich ir zolt ibergeben un firen aich vet men ven un
not self you shall turn over and lead you will they when and

מאכן קיין זארגן פארויס , וואס איר זאלט רעדן, נאר וואס עס
es vos nor reden zolt ir vos forois zorgen kein machen
it who but speak shall you what beforehand worry any make

וועט אייך געגעבן ווערן אין יענער שעה, דאס רעדט. ווארום נישט
nisht vorem redt dos sha'á yener in veren gegeben aich vet
not because speaks that hour that in to be given you will

איר זענט עס, וואס רעדן , נאר דער רוח הקודש .
Hakoidesh ruach der nor reden vos es zent ir
the Holy Spirit the but speaks who it are you

12 And ach will hand over ach to mavet, and Av [his] own yeled, and yeladim will rise up against horim *(parents)* and cause them to be condemned with onesh mavet *(the death penalty).*

יב און א ברודער וועט איבערגעבן א ברודער צום טויט, און א
a un toit tsum bruder a ibergeben vet bruder a un
a and death to the brother a give over will brother a and

פאטער א קינד; און קינדער וועלן אויפשטיין קעגן עלטערן, און
un elteren kegen oifshtein velen kinder un kind a foter
and parents against rise up will children and child a father

וועלן זיי טייטן.
teiten zei velen
kill them will

13 And everyone will hate you with sinas chinom *(baseless hatred)* because of my Name. But the one having endured to HaKetz, this one will receive Yeshu'at Eloheinu.

יג און איר וועט זיין פארהאסט פון אלעמען צוליב מיין
main tsulib alemen fun farhast zain vet ir un
my on account of everyone by hated be will you and

נאמען; ווער אבער עס וועט אויסהאלטן ביז צום סוף, דער וועט
vet der sof tsum biz oishalten vet es ober ver nomen
will that end to the until endure will it however who Name

גערעטעוועט ווערן. יד און ווען איר וועט זען די אומווירדיקייט פון
fun umvirdikeit di zen vet ir ven un veren geratevet
of abomination the see will you when and to be saved

14 And when you see the SHIKUTS MESHOMEM *(the abomination of desolation, the abomination that causes desolation)* standing where it ought not — let the one reading this, take heed — then let the ones in Yehudah flee to the mountains.

דער פארוויסטונג שטיין וואו עס דארף נישט—זאל דער לייענער
leiener der zol nisht dorf es vu shtein farvistung der
reader the shall not must it where stone desolation the

פארשטיין (דניאל יב, יא)—דעמאלט זאלן די , וואס זענען אין
in zenen vos di zoln demolt yo yb Daniel farshtein
in are who the should then 11 12 Daniel understand

יהודה , אנטלויפן צו די בערג ;
berg di tsu antloifen Yehude
mountains the to flee Yehudah

15 And the one on the roof, let him not come down back inside, and let him not enter his bais to take anything away.

טו ווער עס איז אויפן דאך, דער זאל נישט אראפגיין, און נישט
nisht un aropgein nisht zol der doch oifen iz es ver
not and descend not shall the roof on the is it who

אריינגיין, עפעס נעמען פון זיין הויז ארויס;
arois hoiz zain fun nemen epes araingein
out house his of take something go in

16 And the one in the sadeh *(field)* let him not turn back to get his kaftan.

טז און ווער עס איז אין פעלד, זאל זיך נישט אומקערן צוריק צו
tsu tsurik umkeren nisht zich zol feld in iz es ver un
to back return not self shall field in is it who and

נעמען זיין מלבוש.
malbesh zain nemen
garment his take

17 And oy to the ones with child and the ones with nursing infants in those days.

יז אבער ווי איז צו די טראגעדיקע און אנזויגערינס אין יענע
yene in onzoigerins un tragedike di tsu iz vei ober
those in nursing ones and pregnant the to is woe however

טעג!
teg
days

18 But daven tefillos that it may not occur in khoref *(winter)*.

יח זייט אבער מתפלל, אז עס זאל נישט געשען אין ווינטער.
vinter in geshen nisht zol es az mispalel ober zait
winter in to happen not shall it that pray however be

19 For in those days will be Tzarah Gedolah *(Great Tribulation)* of such a kind as has not happened from [the] Reshit Yedei HaBriah *(Beginning of the Days of Creation)* which Hashem created until now, and never again will be.

יט ווארום יענע טעג וועלן זיין א צרה , אזא וואס
vos aza tsore a zain velen teg yene vorem
what such tribulation a be will days those because

אירסגלייכן איז נישט געשען זינט דעם אנהויב פון דער
der fun onhoib dem zint geshen nisht iz irsglaichen
the of beginning the since happened not is become the equal

באשאפונג, וואס ה' האט באשאפן, ביז אצונד , און
un atsund biz bashafen hot Hashem vos bashafung
and the present time until created has Hashem which creation

עס וועט מער נישט זיין.
zain nisht mer vet es
be not more will it

20 And unless Hashem makes those yamim shortened, no one would be delivered in the Yeshu'at Eloheinu. But for the sake of the Bechirim, whom Hashem chose, he shortened the yamim.

כ און אויב דער האר וואלט נישט פארקירצט די טעג, וואלט קיין
kein volt teg di farkirtst nisht volt har der oib un
no would days the shortened not would L-rd the if and

בשר (ודם) נישט געראטעוועט געווארן; נאר צוליב
tsulib nor gevoren geratevet nisht v'dam basar
on account of but become saved not and blood flesh

די אויסדערווײלטע, וועמען ער האט אויסדערווײלט, האט ער
er hot oisderveilt hot er vemen oisderveilte di
he has chosen has he whom elect ones the

פארקירצט די טעג. (דניאל יב, א.)
a yb Daniel teg di farkirtst
1 12 Daniel days the shortened

21 And, then, if someone says to you, Hinei! Here [is] the Rebbe, Melech HaMoshiach! Hinei! There! do not have emunah in what they say.

כא און אויב עמיצער וועט אייך דעמאלט זאגן : זע דא איז דער
der iz do ze zogen demolt aich vet emitser oib un
the is here look say then you will someone if and

משיח ! זע , דארטן! זאלט איר עס נישט גלויבן ;
gloiben nisht es ir zolt dorten ze Moshiach
believe not it you shall there look Moshiach

22 For meshichei sheker *(false moshiachs)* will arise, and neviei sheker *(false prophets)*, and they will perform otot and moftim so as to deceive and lead astray, if possible, the Bechirim.

כב ווארום עס וועלן אויפשטיין פאלשע משיחים און פאלשע
falshe un meshichem falshe oifshtein velen es vorem
false and Moshiachs false arise will it because

נביאים , און וועלן טאן נסים און וואונדער, כדי צו פארפירן,
farfiren tsu k'de vunder un nsim ton velen un neviim
mislead to so that wonders and signs do will and prophets

אויב מעגלעך, די אויסדערווײלטע.
oisderveilte di meglech oib
elect ones the possible if

23 But you beware. I have forewarned you concerning all things.

כג איר אבער גיט אכטונג ; זע , איך האב אייך אלץ פארויס
forois alts aich hob ich ze achtung git ober ir
ahead all you have I look attention give however you

24 But after the Tzarah of yamim hahem, the shemesh will be darkened, and the levanah will not give its ohr,

אנגעזאגט! כד נאר אין יענע טעג, נאך יענער צרה , וועט די
di vet tsore yener noch teg yene in nor ongezogt
the will tribulation that after days those in but foretold

זון פארפינסטערט ווערן, און די לבנה וועט נישט געבן איר ליכט,
licht ir geben nisht vet lbnh di un veren farfinstert zun
light you give not will moon the and to be darkened sun

(ישעיהו יג, י.)
y yg Yeshayah
10 13 Yeshayah

25 And the kokhavim *(stars)* will be falling out of Shomayim, and the kochot *(powers)*, the ones in Shomayim, will be shaken.

כה און די שטערן וועלן פאלן פון הימל , און די קרעפטן אין
in kreftn di un himel fun falen velen shtern di un
in powers the and heaven from fall will stars the and

הימל וועלן דערשיטערט ווערן . (ישעיהו לד, ד.)
d ld Yeshayah veren dershitert velen himel
4 34 Yeshayah become shaken will heaven

26 And then you will see the BAR ENOSH BA BAANANIM *(the Son of Man [Moshiach] coming in clouds)* with gevurah rabbah *(great power)* and kavod *(glory).*

כו און דעמאלט וועט מען זען דעם בר אנש קומען אין די
di in kumen Enosh Bar dem zen men vet demolt un
the in to come of Man Son the see one will then and

וואלקנס מיט גרויס מאכט און הערלעכקייט. (דניאל ז, יג-יד .)
yg-yad z Daniel herlechkeit un macht grois mit valkns
13-14 7 Daniel glory and make great with clouds

27 And then he will send the malachim and he will gather together his Bechirim from the four winds, from the ends *(extremities)* of haaretz to the ends *(extremities)* of Shomayim.

כז און דעמאלט וועט ער שיקן די מלאכים , און איינזאמלען זיינע
zaine ainzamlen un malochem di shiken er vet demolt un
his gather and angels the send he will then and

אויסדערוויילטע פון די פירווינטן, פון עק ערד ביז עק הימל .
himel ek biz erd ek fun vintn fir di fun oisderveilte
heaven end unto earth end from winds four the from elect ones

28 And from the etz teenah *(fig tree)* learn the mashal: when by that time its branch has become tender and it puts forth the leaves, you have daas that Kayitz is near;

כח און לערנט דאס משל פון דעם פייגנבוים; ווען זיין צווייג
tsvaig zain ven faignboim dem fun mashal dos lernt un
branch his when fig tree the of parable this learn and

איז שוין זאפטיק, און ברענגט ארויס די בלעטער, ווייסט איר,
ir veist bleter di arois brengt un zaftik shoin iz
you know leaves the forth brings and juicy already is

אז זומער איז נאענט.
nent iz zumer az
near is summer that

29 So also you, when you see these things happening, have daas that it is near, at the doors.

כט אזוי אויך איר, ווען איר וועט זען די דאזיקע זאכן געשען ,
geshen zachn dozike di zen vet ir ven ir oich azoi
happening things these the see will you when you also so

זאלט איר וויסן, אז עס איז נאענט ביי די טירן.
tirn di bai nent iz es az visen ir zolt
doors the with near is it that know you shall

30 Omein, I say to you that by no means HaDor HaZeh passes away until all these things take place.

ל באמת זאג איך אייך: דאס דאזיקע דור וועט נישט פארגיין ,
fargein nisht vet dor dozike dos aich ich zog be'emes
pass away not will generation these the you I tell in truth

ביז אלע די דאזיקע זאכן וועלן געשען .
geshen velen zachn dozike di ale biz
happened will things these the all until

31 Shomayim and haaretz will pass away, but the devarim of me will by no means pass away.

לא דער הימל און די ערד וועלן פארגיין , אבער מיינע ווערטער
verter maine ober fargein velen erd di un himel der
words my however pass away will earth the and heaven the

וועלן נישט פארגיין . לב נאר וועגן יענעם טאג אדער שעה ווייסט
veist sha'á oder tog yenem vegen nor fargein nisht velen
knows hour or day that about but pass away not will

32 But concerning HaYom HaHu or the shaah, no one has daas, neither the malachim in Shomayim nor HaBen, but only HaAv.

קיינער נישט, נישט אפילו די מלאכים אין הימל , נישט דער זון
zun der nisht himel in malochem di afile nisht nisht keiner
Son the not heaven in angels the even not not no one

(פון דער אויבערשטער), אחוץ דער פאטער.
foter der achuts Oibershter der fun
Father the only Most High the of

33 Beware, stay shomer *(on guard)*, for you do not have daas when the time is.

לג גיט אכטונג , שלאפט נישט און טוט תפילה! ווארום איר ווייסט
veist ir vorem tefillah tut un nisht shlaft achtung git
know you because prayer do and not sleep attention give

נישט ווען די צייט איז.
iz tsait di ven nisht
is time the when not

34 It is like a man, when departing on a journey and leaving his bais *(house)* and, having put his avadim *(servants)* in charge, each with his assigned avodah *(work)*, gives orders to the gatekeeper to be shomer.

לד ווי א מענטש, אוועקפארנדיק, האט פארלאזן זיין הויז , און
un hoiz zain farlozen hot avekforendik mentsh a vi
and house his leave did travelling man a as

געגעבן מאכט צו זיינע קנעכט, יעדן איינעם זיין ארבעט, און דעם
dem un arbet zain einem yedn knecht zaine tsu macht gegeben
the and work his one each servant his to power gave

טירוועכטער האט ער באפוילן, אז ער זאל וואכן.
vachn zol er az bafoilen er hot tirvechter
watch shall he that order he did doorkeeper

35 Therefore you be shomer, for you do not have daas when the Baal Bayit comes, either late in the yom or at chatzot halailah or at cockcrow or baboker,

לה דעריבער וואכט, ווארום איר ווייסט נישט ווען דער בעל
bel der ven nisht veist ir vorem vacht deriber
owner the when not know you because watch therefore

הבית קומט, צי אין אוונט , אדער אינמיטן דער נאכט, אדער
oder nacht der inmitn oder ovent in tsi kumt habeis
or night the middle of or evening in comes of the house

ווען דער האן קרייעט, אדער אין דער פרי ;
peire der in oder kreiet han der ven
morning the in or crows cock the when

36 Lest having come PITOM *(suddenly)* he finds you sleeping.

לו טאמער וועט ער פלוצלונג קומען , און אייך געפינען שלאפנדיקע.
shlafndike gefinen aich un kumen plutslung er vet tomer
sleeping find you and to come suddenly he will lest

37 And what I say to you, I say to all, be shomer.

לז און וואס איך זאג אייך, זאג איך אלעמען: וואכט!
vacht alemen ich zog aich zog ich vos un
watch everyone I say you tell I what and

14 Now it was two days before Pesach, the Chag HaMatzot. And the Rashei Hakohanim and the Sofrim were seeking how they might by ormah *(cunning)* do away with Rebbe, Melech HaMoshiach.

יד און אין צוויי טעג ארום איז געווען פסח און חג
Chag un Pesach geven iz arum teg tsvei in un
Feast of and Pesach was is around days two in and

המצות ; און די הויפט כהנים און סופרים האבן
hoben soifrem un kohanem hoipt di un hmtsut
were scribes and kohenim chief the and unleavened bread

געזוכט וויאזוי אים צו כאפן מיט כיטרעקייט,
chitrekeit mit chapen tsu im vi azoi gezucht
craftiness with arrest to him how seeking

2 For they were saying, Not at the Chag, for fear that a riot break out among the am haaretz.

ב און אים צו טייטן. ווארום זיי האבן געזאגט: נישט יום טוב,
tov yom nisht gezogt hoben zei vorem teiten tsu im un
good day not said have they for to kill to him and

טאמער וועט ווערן א מהומה צווישן פאלק!
folk tsvishen mhumh a veren vet tomer
people among riot ,uproar a become will lest

3 And he was in Beit-Anyah at the bais of Shim'on the leper, reclining at tish, and an isha *(woman)* came, having an alabaster flask of costly perfume, pure nard, and having broken open the alabaster flask, she poured [it on] the head of Rebbe, Melech HaMoshiach.

ג און בשעת ער איז געווען אין בית-היני אין דעם הויז פון
fun hoiz dem in Beit-Anyah in geven iz er beshas un
of house the in Beit-Anyah in was is he while and

שמעון דעם מצורע , זיצנדיק ביים טיש, איז געקומען א פרוי
froi a gekumen iz tish baim zitsndik metsoire dem Shim'on
woman a come is table at the sitting leper the Shim'on

מיט אן אלאבאסטער פלאש פול מיט עכטער קאסטבארער
kastbarer echter mit ful flash alabaster an mit
costly real with full bottle alabaster an with

נארד-זאלב; און זי האט צעבראכן די אלאבאסטער פלאש, און
un flash alabaster di tsebrachen hot zi un nard-zalb
and bottle alabaster the break did she and spike-nard

אויסגעגאסן אויף זיין קאפ.
kop zain oif oisgegasn
head his on pour out

4 Now some were there who in ka'as *(anger)* said to one another, For what reason has this waste of ointment taken place?

ד עס זענען אבער געווען אייניקע, וואס זענען געווארן צארנדיק
tsorendik gevoren zenen vos einike geven ober zenen es
furious become were who some were however are there

צווישן זיך , (אזוי צו זאגן :) צו וואס איז די דאזיקע
dozike di iz vos tsu zogen tsu azoi zich tsvishen
these the is what for say to so themselves among

פארשווענדונג פון דעם זאלבאייל געמאכט געווארן?
gevoren gemacht zalbeil dem fun farshvendung
become made ointment the of waste

5 For this was able to be sold for more than three hundred denarii and to be given to the aniyim. And they were reproaching her.

ה ווארום מען האט געקענט פארקויפן דעם דאזיקן זאלבאייל פאר
far zalbeil dozikn dem farkoifen gekent hot men vorem
for ointment this the sell be able to has one because

מער ווי דריי הונדערט דינרים, און עס געבן צו די ארומעלייט.
oremelait di tsu geben es un dinrim hundert drei vi mer
poor people the to give it and denarii hundred three than more

און זיי האבן זיך אנגעבייזערט אויף איר.
ir oif ongebeizert zich hoben zei un
her on scolded self have they and

6 But Rebbe, Melech HaMoshiach said, Leave her alone. Why are you bringing about difficulty for the isha? Has she not performed one of the Gemilut Chasadim on me?

ו יהושע / ישוע* אבער האט געזאגט: לאזט זי צורו! וואס
vos tsuru zi lozt gezogt hot ober Yeshua Yehoshua*
why alone she leave said has however Yeshua Yehoshua

פארשאפט איר זי עגמת נפש ? זי האט מיר געטאן א גוטע זאך .
zach gute a geton mir hot zi nefesh egmt zi ir farshaft
thing good a done Me has she soul grief she her cause

7 For always the aniyim you have with you, and when you wish you are able to do ma'asim tovim for them, but me you do not always have.

ז ווארום די ארומעלייט האט איר תמיד ביי זיך , און ווען
ven un zich bai tomed ir hot oremelait di vorem
when and yourselves with always you have poor people the because

איר ווילט, קענט איר זיי טאן גוטס; מיך אבער האט איר נישט
nisht ir hot ober mich guts ton zei ir kent vilt ir
not you have however Me good do they you can want you

תמיד .
tomed
always

8 With what she had she did all she could. She prepared ahead of time to anoint my basar for the kevurah *(burial).*

ח וואס זי האט געקענט , דאס האט זי געטאן; זי האט פארויס
forois hot zi geton zi hot dos gekent hot zi vos
beforehand has she do she did that be able to has she what

געזאלבט מיין גוף צו דער קבורה.
kvure der tsu guf main gezalbt
burial the to body my anointed

9 And, omein, I say to you, wherever the Besuras HaGeulah is proclaimed in kol haaretz, also what this isha did will be spoken in her memory.

ט און באמת זאג איך אייך: וואו נאר די גוטע בשורה וועט
vet bshurh gute di nor vu aich ich zog be'emes un
will Bsoires good the but where you I tell in truth and

אנגעזאגט ווערן אין דער גאנצער וועלט, וועט אויך דערציילט ווערן,
veren dertseilt oich vet velt gantser der in veren ongezogt
to be reported also will world whole the in to be announced

וואס זי האט געטאן, לזכר פון איר.
ir fun lezikor geton hot zi vos
her of in memory done has she who

10 And Yehudah from K'riot, one of the Shneym Asar, went to the Rashei Hakohanim in order that he might betray him to them.

י און יהודה איש-קריות , איינער פון די צוועלף, איז
iz tsvelf di fun einer Ish-K'riot Yehude un
is twelve the of one man from Kriot Yehudah and

אוועקגעגאנגען צו די הויפט כהנים , כדי אים איבערצוגעבן צו
tsu ibertsugeben im k'de kohanem hoipt di tsu avekgegangen
to to give over him so that kohenim chief the to went away

זיי .
zei
them

11 And there was chedvah *(joy, gaiety, rejoicing)* with the ones having heard and they gave the havtachah *(promise)* of a matnat kesef *(gift of money)* to Yehudah. And he was seeking how he might conveniently betray Rebbe, Melech HaMoshiach.

יא און ווען זיי האבן עס געהערט, האבן זיי זיך געפריידט, און
un gefreidt zich zei hoben gehert es hoben zei ven un
and rejoice self they did hear it did they when and

אים צוגעזאגט צו געבן געלט . און ער האט געזוכט א גינסטיקע
ginstike a gezucht hot er un gelt geben tsu tsugezogt im
convenient a seek did he and money give to promised him

געלעגנהייט, אים צו פארראטן.
farraten tsu im gelegenheit
betray to him opportunity

12 And at the rishon of the Chag HaMatzot, when it was customary to prepare the Pesach Korban for mo'ed zevach, his talmidim say to him, Where do you wish us to go and make the preparations for you to conduct the Seder?

יב און דעם ערשטן טאג פון חג המצות , ווען מען
men ven hmtsut Chag fun tog ershtn dem un
they when unleavened bread Feast of of day first the and

האט געשחטן דאס קרבן פסח , זאגן צו אים זיינע
zaine im tsu zogen Pesach korben dos geshchtn hot
his him to say Pesach sacrifice the ritually slaughtered has

תלמידים: וואו ווילסטו , זאלן מיר גיין און צוגרייטן , כדי דו
du k'de tsugreiten un gein mir zoln vilstu vu talmidim
you so that prepare and go we should you want where disciples

זאלסט עסן דאס קרבן פסח ?
Pesach korben dos esen zolst
Pesach sacrifice the to eat you shall

13 And Rebbe, Melech HaMoshiach sends two of his talmidim and he says to them, Go into the city, and you will meet a man carrying a jar of water; follow him;

יג און ער שיקט צוויי פון זיינע תלמידים, און זאגט צו זיי : גייט
geit zei tsu zogt un talmidim zaine fun tsvei shikt er un
go them to says and disciples his of two sends he and

אין דער שטאט אריין, און עס וועט אייך באגעגענען א מענטש,
mentsh a bagegenen aich vet es un arain shtot der in
man a meet you will it and into city the in

טראגנדיק א קרוג מיט וואסער; אים זאלט איר נאכפאלגן;
nochfolgen ir zolt im vaser mit krug a trogendik
follow you shall him water with pitcher a carrying

14 And wherever he enters, tell the Baal Bayit that the Rebbe says, Where is my mekom linah where I can conduct the Pesach Seder with my talmidim?

יד און וואו נאר ער וועט אריינגיין, זאלט איר זאגן צום בעל
bel tsum zogen ir zolt araingein vet er nor vu un
owner to the say you shall go in will he but where and

הבית : דער רבי זאגט: וואו איז מיין גאסט שטוב, אין
in shtub gast main iz vu zogt Rebbe der habeis
in room guest my is where says Rebbe the of the house

וועלכער איך זאל עסן דאס קרבן פסח מיט מיינע תלמידים?
talmidim maine mit Pesach korben dos esen zol ich velcher
disciples my with Pesach sacrifice this to eat shall I which

15 And he will show you a large aliyyah having been furnished and ready. And there prepare for us.

טו און ער וועט אייך ווייזן א גרויסע אויבערע שטוב, אויסגעשטאט
oisgeshtat shtub oibere groise a vaizen aich vet er un
furnished room upper large a to show you will he and

מיט הסבבעטן , פארטיק; און דארטן זאלט
zolt dorten un fartik hsbbetn mit
shall there and prepared with pillows for head of seder table with

איר צוגרייטן פאר אונדז.
undz far tsugreiten ir
us for prepare you

16 And the talmidim went out and they came into the city and found things just as Rebbe, Melech HaMoshiach told them, and they made preparations for Pesach.

טז און די תלמידים זענען ארויסגעגאנגען, און זענען געקומען אין
in gekumen zenen un aroisgegangen zenen talmidim di un
in come are and went out are disciples the and

דער שטאט אריין, און האבן געפונען אזוי ווי ער האט זיי געזאגט;
gezogt zei hot er vi azoi gefunen hoben un arain shtot der
told them has he as so found have and into city the

און זיי האבן צוגעגרייט דאס קרבן פסח .
Pesach korben dos tsugegreit hoben zei un
Pesach sacrifice the prepare did they and

17 And erev having come, Rebbe, Melech HaMoshiach arrives with the Shneym Asar.

יז און ווען עס איז געווארן אוונט , קומט ער מיט די צוועלף.
tsvelf di mit er kumt ovent gevoren iz es ven un
twelve the with he comes evening become is it when and

18 And while they were at tish in a yechidus, reclining and eating, Rebbe, Melech HaMoshiach said, Omein, I say to you, that one of you will betray me, OKHEL LACHEMI *(the one eating my bread).*

יח און בשעת זיי האבן זיך אנגעלענט און געגעסן, האט
hot gegesen un ongelent zich hoben zei beshas un
did eat and recline self have they while and

יהושע / ישוע* געזאגט: באמת זאג איך אייך: איינער פון אייך
aich fun einer aich ich zog be'emes gezogt Yeshua Yehoshua*
you of one you I say in truth say Yeshua Yehoshua

וועט מיך פארראטן, דער , וואס עסט מיט מיר! (תהלים מא, ט.)
t ma Tehilim mir mit est vos der farraten mich vet
9 41 Psalms Me with eats who the one betray Me will

19 They began to have agmat nefesh *(grief)*, and, one by one, to say to Rebbe, Melech HaMoshiach, Surely I am not the one?

יט האבן זיי אנגעהויבן טרויעריק צו ווערן , און צו זאגן צו
tsu zogen tsu un veren tsu troierik ongehoiben zei hoben
to say to and become to grieved begin they did

אים איינער נאכן אנדערן: דאך נישט איך?
ich nisht doch andern nochen einer im
I not yet other after one him

20 And Rebbe, Melech HaMoshiach said to them, It is one of the Shneym Asar, the one dipping with me into the bowl.

כ ער אבער האט צו זיי געזאגט: איינער פון די צוועלף, דער,
der tsvelf di fun einer gezogt zei tsu hot ober er
the twelve the of one say them to did however he

וואס טונקט איין מיט מיר אין דער קערה.
kaire der in mir mit ein tunkt vos
bowl the in Me with one dips who

21 For the Bar Enosh goes just as it has been written concerning him, but woe to that man through whom the Bar Enosh is betrayed. [It would have been] better for him if that man had not been born.

כא דער בר אנוש גייט טאקע לויט ווי עס שטייט געשריבן
geshriben shteit es vi loit take geit Enosh Bar der
written stands it as according to actually goes of Man Son the

וועגן אים; ווי איז אבער צו יענעם מענטשן, דורך וועמען
vemen durch mentshn yenem tsu ober iz vei im vegen
whom through man that one to however is woe him about

דער בר אנוש ווערט פארראטן! עס וואלט געווען גוט פאר
far gut geven volt es farraten vert Enosh Bar der
for good be would it betray becomes of Man Son the

יענעם מענטשן, אויב ער וואלט נישט געבוירן געווארן!
gevoren geboiren nisht volt er oib mentshn yenem
become born not would he if man that

22 And at Seudah, while they were eating, Rebbe, Melech HaMoshiach, having taken the matzah, having made the HaMotzi, broke the middle matzah, giving the afikoman to Moshiach's talmidim, and said, Take and eat, this is my BASAR.

כב און בשעת זיי האבן געגעסן, האט ער גענומען ברויט,
broit genumen er hot gegesen hoben zei beshas un
bread take he did eaten have they while and

געמאכט א ברכה , האט עס צעבראכן , און געגעבן צו זיי , און
un zei tsu gegeben un tsebrachen es hot broche a gemacht
and them to gave and break it did blessing a made

געזאגט: נעמט; דאס דאזיקע איז מיין גוף .
guf main iz dozike dos nemt gezogt
body my is these this takes said

23 And having taken the Cup of Redemption [and] having made the bracha, he gave it to Moshiach's talmidim, and everyone drank of it.

כג און ער האט גענומען א כוס , האט געמאכט א ברכה , און
un broche a gemacht hot kos a genumen hot er un
and blessing a make did goblet a taken has he and

געגעבן צו זיי ; און זיי האבן אלע געטרונקען דערפון.
derfun getrunken ale hoben zei un zei tsu gegeben
thereof drink all did they and them to gave

24 And Rebbe, Melech HaMoshiach said to them, HINEI DAHM HABRIT, the dahm of me, which is being poured out lama'an RABBIM *(for the sake of MANY)*.

כד און ער האט צו זיי געזאגט: דאס דאזיקע איז מיין בלוט פון
fun blut main iz dozike dos gezogt zei tsu hot er un
of blood my is these this say them to did he and
דעם נייעם בונד , וואס ווערט פארגאסן פאר פילע.
file far fargosen vert vos bund neiem dem
many for shed become which covenant new the

25 Omein, I say to you, that no longer will I by any means drink of the p'ri hagefen *(fruit of the vine)* until Yom HaHu when I drink it chadash *(new)* in the Malchut Hashem.

כה באמת זאג איך אייך: איך וועל נישט מער טרינקען פון דער
der fun trinken mer nisht vel ich aich ich zog be'emes
the of drink more not will I you I tell in truth
פרוכט פונם וויינשטאק, ביז צו יענעם טאג, ווען איך וועל עס
es vel ich ven tog yenem tsu biz veinshtak funem frucht
it will I when day that to until vine from the fruit
טרינקען ניי אין דעם קעניגרייך פון ה׳ .
Hashem fun kenigreich dem in nei trinken
Hashem of kingdom the in new drink

26 And having sung the Hallel, they went out to the Mount of Olives. 27 And Rebbe, Melech HaMoshiach says to them, All of you will fall away, for it has been written, I will strike down ES HAROEH UTEFUTEN HATZON *(the Shepherd and the sheep will be scattered)*.

כו און ווען זיי האבן אפגעזונגען הלל, זענען זיי
zei zenen hll opgezungen hoben zei ven un
they are Hallel finish singing did they when and
ארויסגעגאנגען צום הר הזיתים.
hzitim hr tsum aroisgegangen
Olives Mount of to the went out
כז און יהושע / ישוע* זאגט צו זיי : אלע וועט איר
ir vet ale zei tsu zogt Yeshua Yehoshua un*
you will all them to says Yeshua Yehoshua and
געשטרויכלט ווערן; וויל עס שטייט געשריבן: איך וועל שלאגן
shlogen vel ich geshriben shteit es vail veren geshtroichlt
strike will I written stands it because to be stumbled
דעם פאסטוך, און די שאף וועלן צעשפרייט ווערן. (זכריה יג,
yg Zecharyah veren tseshpreit velen shof di un fastuch dem
13 Zechariah to be scattered will sheep the and shepherd the
ז.)
z
7

28 But after I am made to stand up alive in the Techiyas HaMoshiach, I will go before you into the Galil.

כח נאר נאך מיין אויפשטיין , וועל איך אייך פארויסגיין קיין
kein faroisgein aich ich vel oifshtein main noch nor
to go ahead you I will standing up again my after but
גליל.
Galil
Galil

29 But Shim'on Kefa said to him, Even if everyone will fall away, yet I will not.

כט פעטרוס אבער האט צו אים געזאגט: אפילו אויב אלע וועלן
velen ale oib afile gezogt im tsu hot ober Petros
will all if even said him to has however Petros
געשטרויכלט ווערן, וועל איך דאך נישט.
nisht doch ich vel veren geshtroichlt
not yet I will to be stumbled

30 And he says to him, Omein, I say to you, that you today, balailah hazeh *(during this night)* before the tarnegol crows twice, you will make hakhchashah *(denial)* of me shalosh pe'amim *(three times).*

ל און יהושע / ישוע* זאגט צו אים: באמת זאג איך דיר: היינט,
haint dir ich zog be'emes im tsu zogt Yeshua Yehoshua un*
today you I tell in truth him to says Yeshua Yehoshua and
אין דער דאזיקער נאכט, איידער דער האן וועט צווײמאל קרייען,
kreien tsveimol vet han der eider nacht doziker der in
crow twice will cock the before night this very the in
וועסטו מיך דריימאל פארלייקענען!
farleikenen dreimal mich vestu
deny three times Me will you

31 But Kefa kept saying with vehemence, If it is necessary for me to die al kiddush ha-Shem for you, by no means will I make hakhchashah of you. And so also everyone declared.

לא ער אבער האט נאך אייפריקער גערעדט: אויב איך זאל מוזן
muzn zol ich oib geredt eifriker noch hot ober er
must shall I if speak zealously yet did however he
שטארבן צוזאמען מיט דיר, וועל איך דיך בשום אופן נישט
nisht oifen beshum dich ich vel dir mit tsuzamen shtarben
not way never you I will you with together die
פארלייקענען. און דעסגלייכן האבן אויך אלע געזאגט.
gezogt ale oich hoben desglaichen un farleikenen
said all also have likewise and deny

32 And they come to a place of which the name [was] Gat-Shmanim and Rebbe, Melech HaMoshiach says to his talmidim, Sit down here while I daven.

לב און זיי קומען צו א הויף, וואס האט געהייסן גת-שמני ;
Gat-Shmanim geheisen hot vos hoif a tsu kumen zei un
Gat-Shmanim called has which yard a to to come they and
און ער זאגט צו זיינע תלמידים: זעצט זיך דא אנידער, ביז איך
ich biz anider do zich zetst talmidim zaine tsu zogt er un
I until down here self sit disciples his to says he and
וועל האבן תפילה געטאן.
geton tefillah hoben vel
done prayer have will

33 And he takes Kefa and Ya'akov and Yochanan with him and he began to be distressed and to be troubled.

לג און ער נעמט פעטרוסן מיט זיך און יעקבן און יוחנן , און
un Yochanan un Ya'akovn un zich mit Petrosn nemt er un
and Yochanan and Ya'akov and self with Petros takes he and
האט אנגעהויבן צו ציטערן און פלאטערן.
flatern un tsiteren tsu ongehoiben hot
tremble and shake to begun has

34 And Rebbe, Melech HaMoshiach says to them, My agmat nefesh *(grief)* is great, even to the point of mavet *(death).* Remain here and stay awake and shomer *(on guard).*

לד און ער זאגט צו זיי : מיין נפש איז זייער באטריבט, ביז
biz batribt zeier iz nefesh main zei tsu zogt er un
unto grieved very is soul my them to says he and
צום טויט; בלייבט דא , און וואכט!
vacht un do blaibt toit tsum
watch and here remain death to the

35 And having gone forth a little, he was falling on the ground and was davening that, if it is possible, this shaah *(hour)* might pass from him.

לה און ער איז געגאנגען אביסל ווייטער, און איז אנידערגעפאלן אויף
oif anidergefalen iz un vaiter abisel gegangen iz er un
on fell down is and farther a little go is he and

דער ערד, און האט תפילה געטאן, אז , אויב מעגלעך, די שעה
sha'á di meglech oib az geton tefillah hot un erd der
hour the possible if that done prayer has and earth the

זאל אים פאראיבערגיין.
faribergein im zol
pass him shall

36 And Rebbe, Melech HaMoshiach was saying, Abba, Avi, all things [are] possible for you. Take away this KOS from me. But not what I will, but what you [will].

לו און האט געזאגט: אבא, פאטער, אלץ איז מעגלעך פאר דיר; נעם
nem dir far meglech iz alts foter Abba gezogt hot un
take you for possible is all Father Abba said has and

פון מיר אוועק דעם דאזיקן בעכער! דאך נישט וואס איך וויל, נאר
nor vil ich vos nisht doch becher dozikn dem avek mir fun
but will I what not yet goblet this the away Me from

וואס דו ווילסט.
vilst du vos
will you what

37 And he comes and finds them sleeping, and he says to Shim'on Kefa, Are you sleeping? Did you not have chozek *(strength)* to stay awake one hour?

לז און ער קומט, און געפינט זיי שלאפן, און זאגט צו פעטרוסן:
Petrosn tsu zogt un shlafen zei gefint un kumt er un
Petros to says and asleep them finds and comes he and

שמעון , דו שלאפסט? ביסט נישט אימשטאנד געווען איין שעה
sha'á ein geven imshtand nisht bist shlafst du Shim'on
hour one be able not are sleep you Shim'on

וואך צו בלייבן?
blaiben tsu vach
remain to watch

38 Stay shomer and daven that you may not enter into nisayon *(trial, temptation)*. Indeed the ruach ready but the basar [is] weak.

לח וואכט און טוט תפילה, כדי איר זאלט נישט קומען צו קיין
kein tsu kumen nisht zolt ir k'de tefillah tut un vacht
any to to come not shall you so that prayer do and watch

נסיון ; דער *גייסט איז טאקע וויליק, דאס פלייש איז אבער
*ober iz fleish dos vilik take iz *gaist der nesoien*
however is flesh this willing actually is spirit the temptation

שוואך!
shvach
weak

39 And again he went away and davened the same devarim *(words)* as before.

לט און ער איז ווידער אוועקגעגאנגען, און תפילה געטאן, זאגנדיק די
di zogendik geton tefillah un avekgegangen vider iz er un
the saying done prayer and went away again is he and

זעלביקע ווערטער.
verter zelbike
words same

40 And once again he came and found them sleeping, for their eyes were falling shut, and they did not have daas of what they might answer him.

מ און ווען ער איז צוריקגעקומען, האט ער זיי ווידער געפונען
gefunen vider zei er hot tsurikgekumen iz er ven un
found again them he has return is he when and

שלאפן, ווארום זייערע אויגן זענען געווען שווער; און זיי האבן
hoben zei un shver geven zenen oigen zeiere vorem shlafen
have they and heavy was are eyes their because asleep

נישט געוואוסט וואס אים צו ענטפערן.
entfern tsu im vos gevust nisht
to answer to him what known not

41 And he comes the shlishit *(third)* time and says to them, Sleep [for] the remainder and take your rest. It is enough. The shaah *(hour)* has come. Hinei, the Bar Enosh is betrayed into the hands of chote'im *(sinners)*.

מא און ער קומט צום דריטן מאל, און זאגט צו זיי : שלאפט
shlaft zei tsu zogt un mol dritn tsum kumt er un
sleep them to says and times third to the comes he and

ווייטער, און רוט זיך אויס! עס איז גענוג ; עס איז געקומען די
di gekumen iz es genug iz es ois zich rut un vaiter
the come is it enough is it up self rest and further

שעה; זע , דער בר אנש ווערט איבערגעגעבן צו חוטאים אין
in chatoem tsu ibergegeben vert Enosh Bar der ze sha'á
in sinners to handed over is being of Man Son the look hour

די הענט אריין.
arain hent di
into hands the

42 Get up, let us go. Hinei, the one betraying me has drawn near.

מב שטייט אויף, לאמיר גיין ; זע , מיין פאררעטער איז שוין
shoin iz farreter main ze gein lomir oif shteit
already is betrayer My look go let us up stand

נאענט!
nent
near

43 And, ofen ort, bishas maise *(at the same time)* Rebbe, Melech HaMoshiach is speaking, Yehudah arrives, one of the Shneym Asar, and with him a crowd with swords and clubs with Rashei Hakohanim and the Sofrim and the Zekenim.

מג און גלייך , בשעת ער האט נאך גערעדט, קומט יהודה ,
Yehude kumt geredt noch hot er beshas glaich un
Yehudah comes speaking still has he while immediately and

איינער פון די צוועלף, און מיט אים א המון מיט שווערדן און
un shverdn mit hamon a im mit un tsvelf di fun einer
and swords with crowd a him with and twelve the of one

שטאנגען, פון די הויפט כהנים און סופרים און זקנים .
zkeinem un soifrem un kohanem hoipt di fun shtangen
elders and scribes and kohenim chief the from clubs

44 Now the one betraying Rebbe, Melech HaMoshiach had given a signal to them, saying, Whomever I may give the neshikah *(kiss)*, he is [the one], chap *(seize)* him! And lead [him] away under guard.

מד און זיין פאררעטער האט זיי געגעבן א צייכן , אזוי צו
tsu azoi tseichen a gegeben zei hot farreter zain un
to so sign a give them did betrayer his and

זאגן : וועמען איך וועל א קוש טאן, דער איז עס; נעמט אים, און
un im nemt es iz der ton kush a vel ich vemen zogen
and him take it is that do kiss a will I whom say

פירט אים אפ זיכער.
zicher op im firt
secure up him lead

45 And when he came, he ofen ort approached Rebbe, Melech HaMoshiach and says, Rebbe. And he gave him the neshikah *(kiss)*.

מה און ווען ער איז געקומען, איז ער גלייך צוגעגאנגען צו
tsu tsugegangen glaich er iz gekumen iz er ven un
to went over immediately he did come did he when and

אים, און זאגט: רבי ! און האט אים געקושט.
gekusht im hot un Rebbe zogt un im
kiss him did and Rebbe says and him

46 And they laid their hands on Rebbe, Melech HaMoshiach and arrested him.

מו און זיי האבן ארויפגעלייגט די הענט אויף אים, און האבן אים
im hoben un im oif hent di aroifgeleigt hoben zei un
him did and him on hands the place did they and

געפאנגען גענומען .
genumen gefangen
take captive

47 But one of those standing by drew his cherev and struck the servant of the Kohen Gadol and cut off his ear.

מז איינער אבער פון די, וואס זענען געשטאנען דערביי האט
hot derbei geshtanen zenen vos di fun ober einer
did nearby standing were who the of however one

ארויסגעצויגן די שווערד, און געשלאגן דעם כהן גדולס קנעכט,
knecht gduls koien dem geshlogen un shverd di aroisgetsoign
servant gadol's kohen the struck and sword the drew out

און אים אפגעהאקט אן אויער.
oier an opgehakt im un
ear an chopped off him and

48 And Rebbe, Melech HaMoshiach answered and said to them, Do you come out with swords and clubs as against a shoded *(robber)* to arrest me?

מח און יהושע / ישוע* האט ענטפערנדיק צו זיי געזאגט: ווי
vi gezogt zei tsu entferendik hot Yeshua Yehoshua un*
as said them to answering has Yeshua Yehoshua and

קעגן א רויבער זענט איר ארויסגעקומען מיט שווערדן און שטאנגען
shtangen un shverdn mit aroisgekumen ir zent roiber a kegen
clubs and swords with come out you are robber a against

מיך צו כאפן .
chapen tsu mich
arrest to Me

49 Every day I was with you in the Beis HaMikdash teaching Torah and you did not arrest me; but let the Kitvei Hakodesh be fulfilled.

מט טאג אויס טאג איין בין איך געווען ביי אייך אינם בית
beis inem aich bai geven ich bin ein tog ois tog
House in the you with was I am in day out day

המקדש און געלערנט, און איר האט מיך נישט געפאנגען
gefangen nisht mich hot ir un gelernt un Hamikdash
captive not Me has you and taught and the Holy

גענומען; נאר (עס איז) כדי די כתבי (הקודש) זאלן
zoln Hakoidesh Kitvei di k'de iz es nor genumen
should the Holy scriptures the so that is it but taken

דערפילט ווערן.
veren derfilt
to be fulfilled

50 And, having left Rebbe, Melech HaMoshiach, everyone fled.

נ און אלע האבן אים פארלאזן, און זענען אנטלאפן.
antlofen zenen un farlozen im hoben ale un
run away are and forsaken him have all and

51 And a certain bocher was following along with Rebbe, Melech HaMoshiach, and the bocher was wearing nothing but a linen garment around his naked body, and they seized the bocher.

נא און א יינגל איז אים נאכגעגאנגען, איינגעהילט אין א ליילעך
leilech a in eingehilt nochgegangen im iz yingel a un
sheet a in wrapped follow him did boy a and

אויפן בלויזן לייב, און זיי כאפן אים;
im chapen zei un laib bloizn oifen
him caught they and body bare on the

52 But the bocher ran away naked, leaving the linen garment behind.

נב ער אבער האט איבערגעלאזט דאס ליילעך, און איז אנטלאפן א
a antlofen iz un leilech dos ibergelozt hot ober er
a run away is and sheet the left behind has however he

נאקעטער.
naketer
naked

53 And they led away Rebbe, Melech HaMoshiach to the Kohen Gadol. And all the Rashei Hakohanim and the Zekenim and the Sofrim were assembled.

נג און זיי האבן אוועקגעפירט יהושען / ישוען* צום כהן
koien tsum Yeshuan Yehoshuan avekgefirt hoben zei un*
kohen to the Yeshua Yehoshua led away have they and

גדול; און עס האבן זיך ביי אים פארזאמלט אלע הויפט כהנים
kohanem hoipt ale farzamlt im bai zich hoben es un godl
kohenim chief all gathered him with self have it and gadol

און די זקנים און די סופרים.
soifrem di un zkeinem di un
scribes the and elders the and

54 And Shim'on Kefa from a distance followed Rebbe, Melech HaMoshiach right into the courtyard of the Kohen Gadol. And Kefa was sitting together with the servants and warming himself near the ohr of the hadlakah *(bonfire)*.

נד און פעטרוס האט אים נאכגעפאלגט פונדערווייטנס, ביז
biz fundervaitns nochgefolgt im hot Petros un
until from a distance followed him has Petros and

אינעווייניק אריין אין דעם הויף פון דעם כהן גדול; און איז
iz un godl koien dem fun hoif dem in arain ineveinik
is and gadol kohen the of courtyard the in into inside

געזעסן מיט די משרתים און האט זיך געווארעמט ביים פייער.
feier baim gevaremt zich hot un meshoresim di mit gezesen
fire by the warm self has and servants the with sat

55 And the Rashei Hakohanim and [the] whole Sanhedrin were seeking edut against Rebbe, Melech HaMoshiach in order to have him under the onesh mavet, and they were not finding any.

נה און די הויפט כהנים און דאס גאנצע סנהדרין האבן געזוכט
gezucht hoben Sanhedrin gantse dos un kohanem hoipt di un
sought have Sanhedrin whole the and kohenim chief the and

אן עדות זאגן קעגן יהושען / ישוען* , כדי אים צו טייטן;
teiten tsu im k'de Yeshuan Yehoshuan kegen zogen eides an*
kill to him so that Yeshua Yehoshua against say witness an

און האבן נישט געפונען.
gefunen nisht hoben un
found not have and

56 For many gave edut sheker against Rebbe, Melech HaMoshiach, and the eduyot were not in agreement.

נו ווארום א סך האבן פאלש עדות געזאגט קעגן אים, און
un im kegen gezogt eides falsh hoben sach a vorem
and him against said witness false have many a because

זייערע עדות האבן נישט איבעראיינגעשטימט.
iberaingeshtimt nisht hoben eides zeiere
agree not have witness their

57 And some, taking the stand, were giving edut sheker *(false testimony)* against him:

נז און אייניקע זענען אויפגעשטאנען, און האבן פאלש עדות געזאגט
gezogt eides falsh hoben un oifgeshtanen zenen einike un
said witness false have and stand up are some and

קעגן אים, אזוי צו זאגן :
zogen tsu azoi im kegen
say to so him against

58 We heard him saying, I will bring churban to this Beis HaMikdash made with human hands, and, after shlosha yamim, another, not made with hands, I will build.

נח מיר האבן אים געהערט זאגן : איך וועל צעשטערן דעם דאזיקן
dozikn dem tseshteren vel ich zogen gehert im hoben mir
this the destroy will I say heard him have we

היכל , וואס איז מיט הענט געמאכט געווארן. און אין דריי טעג
teg drei in un gevoren gemacht hent mit iz vos Heichal
days three in and become made hands with is which Heikhal

וועל איך אויפבויען אן אנדערן, וואס איז נישט געמאכט מיט הענט.
hent mit gemacht nisht iz vos andern an oifboien ich vel
hands with made not is which other an build up I will

59 So their eduyot were not in agreement.

נט און אפילו אזוי האט זייער עדות זאגן נישט איבעראיינגעשטימט.
iberaingeshtimt nisht zogen eides zeier hot azoi afile un
agree not say witness their has so even and

60 And having stood up in their midst, the Kohen Gadol questioned Rebbe, Melech HaMoshiach, saying, Do you not answer anything to what these bear solemn edut *(testimony)* against you?

61 But Rebbe, Melech HaMoshiach was silent and did not answer anything. Again the Kohen Gadol was questioning him and says to him, Are you the Rebbe, Melech HaMoshiach, HaBen Hamevorakh?

62 And Rebbe, Melech HaMoshiach said, Ani hu, and you will see the BAR ENOSH YOSHEV LIMIN HaGevurah UVA IM ANENEI HASHOMAYIM *(the Bar Enosh [Moshiach] sitting at the right hand of power and coming with the clouds of heaven).*

63 And the Kohen Gadol, making the keriah *(ritual tearing)* of his tunic, says, What further need do we have of edim *(witnesses)*?

64 You heard him commit Chillul Hashem gidduf *(blasphemy)*. How does it seem to you? And they all

ס און דער כהן גדול האט זיך אויפגעשטעלט אין דער מיט ,
mit der in oifgeshtelt zich hot godl koien der un
midst the in stood up self has gadol kohen the and

און געפרעגט יהושען / ישוען* , אזוי צו זאגן : דו ענטפערסט
entferst du zogen tsu azoi Yeshuan Yehoshuan gefregt un*
answer you say to so Yeshua Yehoshua asked and

גארנישט אויף דעם, וואס די דאזיקע זאגן עדות קעגן דיר?
dir kegen eides zogen dozike di vos dem oif gornisht
you against witness say these the which the on nothing

סא און ער האט געשוויגן, און גארנישט געענטפערט. דער כהן
koien der geentfert gornisht un geshvign hot er un
kohen the answered nothing and silent was he and

גדול האט אים ווידער געפרעגט, און זאגט צו אים; ביסטו דער
der bistu im tsu zogt un gefregt vider im hot godl
the you are him to says and asked again him has gadol

משיח , דער זון פון הקדוש ברוך הוא?
hua bruch hakodesh fun zun der Moshiach
He blessed the Holy One of son the Moshiach

סב און יהושע / ישוע* האט געזאגט: איך בין; און איר וועט זען
zen vet ir un bin ich gezogt hot Yeshua Yehoshua un*
see will you and am I said has Yeshua Yehoshua and

דעם בר אנש זיצן אויף דער רעכטער *זייט פון דער גבורה, און
*un gevure der fun *zait rechter der oif zitsen Enosh Bar dem*
and power the of side right the on sit of Man Son the

קומען מיט די וואלקנס פון הימל . (תהלים קי, א; דניאל ז, יג.)
yg z Daniel a ki Tehilim himel fun valkns di mit kumen
13 7 Daniel a 110 Psalms heaven of clouds the with coming

סג און דער כהן גדול האט צעריסן זיינע קליידער, און זאגט: וואס
vos zogt un kleider zaine tserisn hot godl koien der un
what says and clothing his torn has gadol kohen the and

דארפן מיר נאך האבן עדות ?
eides hoben noch mir darfen
witness have more we need

סד איר האט דאך געהערט די לעסטערונג. וואס איז אייער
eier iz vos lesterung di gehert doch hot ir
your is what blasphemy the heard after all has you

מיינונג ? און אלע האבן אים פארמשפט, אז ער איז
iz er az farmishpet im hoben ale un meinung
is he that condemn him did all and mind

חייב מיתה.
mise HTML clipboard mise
death deserving

condemned Rebbe, Melech HaMoshiach to be deserving of mishpat mavet.

65 And some began to spit on him and to cover his face and to strike him and to say to him, Let's hear a dvar nevuah *(word of prophecy)*! And the shomrim *(guards)* took custody of him by slapping Rebbe, Melech HaMoshiach.

סה און איינִיקע האבן אנגעהויבן צו שפייען אויף אים, און צו
tsu un im oif shfeien tsu ongehoiben hoben einike un
to and him on spit to begin did some and

באדעקן אים דאס פנים , און צו שלאגן אים מיט די פויסטן, און
un foistn di mit im shlogen tsu un ponem dos im badekn
and fists the with him strike to and face the him cover

צו זאגן צו אים: זאג נבואה ! אויך די משרתים האבן אים
im hoben meshoresim di oich nevue zog im tsu zogen tsu
him did servants the also prophecy say him to say to

עמפאנגען מיט פעטש. (ישעיהו נ, ו.)
u n Yeshayah petsh mit emfangen
6 50 Yeshayah slap with catch

66 And Shim'on Kefa being below in the courtyard, one of the maids of the Kohen Gadol comes by.

סו און בשעת פעטרוס איז געווען אונטן אין הויף , קומט איינע
eine kumt hoif in untn geven iz Petros beshas un
one comes courtyard in below was is Petros while and

פון דעם כהן גדולס דינסטמוידן;
dinstmoidn gduls koien dem fun
servant-girls gadol's kohen the of

67 And having seen Kefa warming himself, having looked him over, she says, You also were with the one from Natzeret, Yehoshua!

סז און ווי זי האט דערזען פעטרוסן זיך ווארעמען, האט זי
zi hot varemen zich Petrosn derzen hot zi vi un
she did warming self Petros caught sight of has she as and

אויף אים א קוק געטאן, און זאגט: אויך דו ביסט געווען מיט דעם
dem mit geven bist du oich zogt un geton kuk a im oif
the with were are you also says and do look a him on

פון נצרת , דעם יהושע / ישוע* !
Yeshua Yehoshua dem Natseret fun*
Yeshua Yehoshua the Natseret of

68 But he denied [it], saying, I do not have daas *(knowledge)* or binah *(understanding)* of what you are saying. And he walked away and went outside into the entryway. And a tarnegol crowed.

סח ער אבער האט געלייקנט, אזוי צו זאגן : נישט איך ווייס ,
veis ich nisht zogen tsu azoi geleiknt hot ober er
know I not say to so deny has however he

נישט איך פארשטיי וואס דו זאגסט. און ער איז ארויסגעגאנגען
aroisgegangen iz er un zagst du vos farshtei ich nisht
went out is he and say you what understand I not

אינדרויסן צום פאדערהויז; און א האן האט געקרייט.
gekreit hot han a un foderhoiz tsum indroisen
crowed has cock a and forecourt to the outside

69 And the maid, having seen him, began again to say to the ones standing by, This is one of them!

סט און די דינסטמויד האט אים געזען, און האט ווידער אנגעהויבן
ongehoiben vider hot un gezen im hot dinstmoid di un
begun again has and seen him has servant-girl the and

צו זאגן צו די, וואס זענען דארט געשטאנען: דער דאזיקער איז
iz doziker der geshtanen dort zenen vos di tsu zogen tsu
is this one the standing there are who the to say to

איינער פון זיי !
zei fun einer
them of one

70 But again he made hakhchashah *(denial)*. And after a little [while], again the ones having stood by were saying to Kefa, You are one of them, for indeed you are a Gelili *(inhabitant of the Galil)*.

ע ער אבער האט נאכאמאל געלייקנט. און אביסל שפעטער האבן
hoben shpeter abisel un geleiknt nochamol hot ober er
have later a little and denied again has however he

די, וואס זענען דארט געשטאנען, ווידער געזאגט צו פעטרוסן: דו
du Petrosn tsu gezogt vider geshtanen dort zenen vos di
you Petros to said again standing there are which the

ביסט זיכער איינער פון זיי ; ווארום דו ביסט אויך א גלילי .
Galili a oich bist du vorem zei fun einer zicher bist
Galilean a also are you because them of one surely are

71 And Kefa began to speak a klalah *(curse)* and to swear, I do not have daas of this man I don't know the one of whom you speak!

עא און ער האט אנגעהויבן צו פלוכן, און צו שווערן: איך קען
ken ich shveren tsu un fluchn tsu ongehoiben hot er un
know I swear to and curse to begin did he and

נישט דעם דאזיקן מענטשן, פון וועמען איר רעדט!
redt ir vemen fun mentshn dozikn dem nisht
speak you whom of man this the not

72 And ofen ort for a second time, a tarnegol crowed. And then Kefa remembered the dvar that Rebbe, Melech HaMoshiach had spoken to him, Before a tarnegol crows twice, shalosh pe'amim *(three times)* you will make hakhchashah *(denial)* of me. And having broken down, Kefa was weeping.

עב און באלד האט א האן צום צווייטן מאל געקרייט. און
un gekreit mol tsveitn tsum han a hot bald un
and crow time second to the cock a did immediately and

פעטרוס האט זיך דערמאנט דאס ווארט, ווי יהושע / ישוע*
Yeshua Yehoshua vi vort dos dermont zich hot Petros*
Yeshua Yehoshua as word the remember self has Petros

האט צו אים געזאגט: איידער א האן וועט צווײמאל קרייען, וועסטו
vestu kreien tsveimol vet han a eider gezogt im tsu hot
will you crow twice will cock a before said him to has

מיך דריימאל פארלייקענען. און ער האט עס זיך גענומען צום
tsum genumen zich es hot er un farleikenen dreimal mich
to the taken self it has he and deny three times Me

הארצן, און זיך צעוויינט.
tseveint zich un hartsn
wept self and heart

15 And as soon as it was boker, the Rashei Hakohanim *(the Chief Priests)* with the Zekenim and Sofrim *(Scribes)* and [the] whole Sanhedrin, having performed the akedah *(binding)* of Rebbe, Melech HaMoshiach, led [him] away and handed [him] over to Pilate.

טו און באלד אינדערפרי האבן זיך די הויפט כהנים
kohanem hoipt di zich hoben inderfri bald un
kohenim chief the self have in the morning soon and

בּאראטן מיט די זקנים און סופרים, און דאס גאנצע
gantse dos un soifrem un zkeinem di mit baratn
whole the and scribes and elders the with confer

סנהדרין — האבן געבונדן יהושען / ישוען* , און אים
im un Yeshuan Yehoshuan gebunden hoben Sanhedrin*
him and Yeshua Yehoshua bind did Sanhedrin

אוועקגעפירט, און איבערגעגעבן צו פילאטוסן. (ישעיהו נג, ח.)
ch ng Yeshayah Pilatosn tsu ibergegeben un avekgefirt
8 53 Yeshayah Pilatus to handed over and led away

2 And Pilate questioned Rebbe, Melech HaMoshiach, Are you the Melech HaYehudim? And, in reply, he says, You say so.

ב און פילאטוס האט אים געפרעגט: צי ביסט דו דער קעניג פון די
di fun kenig der du bist tsi gefregt im hot Pilatos un
the of king the you are ask him did Pilatus and

יידן ? און ער האט ענטפערנדיק צו אים געזאגט: דו זאגסט
zagst du gezogt im tsu entferendik hot er un Yidn
you are saying you say him to answering did he and Jews

עס!
es
it

3 And the Rashei Hakohanim were accusing Rebbe, Melech HaMoshiach [of] many things.

ג און די הויפט כהנים האבן געברענגט א סך באשולדיקונגען
bashuldikungen sach a gebrengt hoben kohanem hoipt di un
charges many a bring did kohenim chief the and

קעגן אים.
im kegen
him against

4 And Pilate again questioned him, saying, Do you not answer anything? Look how many things they accuse you [of].

ד און פילאטוס האט אים ווידער געפרעגט, אזוי צו זאגן : דו
du zogen tsu azoi gefregt vider im hot Pilatos un
you say to so ask again him did Pilatus and

ענטפערסט גארנישט? זע , וויפל באשולדיקונגען זיי מאכן
machen zei bashuldikungen vifl ze gornisht entferst
make they charges how many look nothing answer

קעגן דיר!
dir kegen
you against

5 But Rebbe, Melech HaMoshiach no longer

ה יהושע / ישוע* אבער האט מער גארנישט געענטפערט; אזוי
azoi geentfert gornisht mer hot ober Yeshua Yehoshua*
so answer nothing more did however Yeshua Yehoshua

אז פילאטוס האט זיך געוואונדערט. (ישעיהו נג, ז.); ו און אויף
oif un z ng Yeshayah gevaundert zich hot Pilatos az
on and 7 53 Yeshayah wonder self had Pilatus that

answered anything, so Pilate was astounded.

יעדן יום טוב פלעגט ער זיי באפרייען איין געפאנגענעם, וועמען
vemen gefangenem ein bafraien zei er flegt tov yom yedn
whom prisoner one release them he used Tov Yom of every

זיי האבן באגערט.
bagert hoben zei
desire did they

6 Now [at] every Chag he was releasing to them one prisoner for whom they were making bakosha *(request).*

ז און עס איז געווען איינער, וואס מען האט אים גערופן בר-אבא,
Bar-Abba gerufen im hot men vos einer geven iz es un
Bar-Abba called him has one who one was is it and

געבונדן צוזאמען מיט די אויפשטענדער, וועלכע האבן אפגעטאן
opgeton hoben velche oifshtender di mit tsuzamen gebunden
do have which the with together bound

א רציחה בשעת אן אויפשטאנד.
oifshtand an beshas rtsichh a
insurrection an while murder a

7 Now there was the one being called Bar-Abba, who had been imprisoned with his fellow insurrectionists and who, at the time of the Mered *(Revolt, Uprising)*, had committed retzach *(murder).*

ח און דער המון איז ארויפגעגאנגען און האט אנגעהויבן צו
tsu ongehoiben hot un aroifgegangen iz hamon der un
to begun has and went up is crowd the and

פארלאנגען, אז ער זאל טאן, ווי געווענלעך פאר זיי.
zei far gevenlech vi ton zol er az farlangen
they for as do shall he that request

8 So the crowd came and began to ask Pilate to do for them just as in the past was his custom.

ט און פילאטוס האט זיי געענטפערט, אזוי צו זאגן: צי ווילט איר,
ir vilt tsi zogen tsu azoi geentfert zei hot Pilatos un
you want say to so answered they has Pilatus and

אז איך זאל אייך באפרייען דעם קעניג פון די יידן?
Yidn di fun kenig dem bafraien aich zol ich az
Jews the of king the release you shall I that

9 But Pilate answered them, saying, Do you wish [that] I should release to you the Melech HaYehudim?

י ווארום ער האט געוואוסט, אז די הויפט כהנים האבן אים
im hoben kohanem hoipt di az gevust hot er vorem
him have kohenim chief the that known has he because

איבערגעגעבן מחמת קנאה.
kine machmas ibergegeben
envy because handed over

10 For Pilate knew that because of kinah *(envy)* the Rashei Hakohanim had handed him over to him.

יא די הויפט כהנים אבער האבן אונטערגעהעצט דעם המון,
hamon dem untergehetst hoben ober kohanem hoipt di
crowd the stirred have however kohenim chief the

אז ער זאל זיי ליבער באפרייען בר-אבאן.
Bar-Abban bafraien liber zei zol er az
Bar-Abba release rather they shall he that

11 But the Rashei Hakohanim incited the crowd that Pilate should instead release Bar-Abba to them.

12 But Pilate, in reply again, was saying to them, What then do you wish [that] I should do with the one whom you call the Melech HaYehudim?

יב און פילאטוס האט ווידער ענטפערנדיק צו זיי געזאגט: וואס זשע
zhe vos gezogt zei tsu entferendik vider hot Pilatos un
then who said they to answering again has Pilatus and

זאל איך טאן מיט אים, וועמען איר רופט קעניג פון די יידן ?
Yidn di fun kenig ruft ir vemen im mit ton ich zol
Jews the of king calls you whom him with do I shall

13 And again they cried out, Let him be talui al HaEtz *(being hanged on the Tree)*!

יג און זיי האבן נאכאמאל א געשריי געטאן: אויפהענגען אים אויף
oif im oifhengen geton geshrei a nochamol hoben zei un
on him hanged up done shout a again have they and

דער בוים!
boim der
tree the

14 But Pilate was saying to them, Why? What ra'ah has he committed? But they all the more cried out, Let him be talui al HaEtz *(being hanged on the Tree)*!

יד און פילאטוס האט צו זיי געזאגט: וואס פאר א שלעכטס האט ער
er hot shlechts a far vos gezogt zei tsu hot Pilatos un
he has evil a for who said they to has Pilatus and

דען געטאן? זיי אבער האבן נאך מער געשריגן : אויפהענגען
oifhengen geshrigen mer noch hoben ober zei geton den
hanged up shouted more after have however they done then

אים אויף דער בוים!
boim der oif im
tree the on him

15 So Pilate, desiring to placate the crowd, released to them Bar-Abba, and handed over Rebbe, Melech HaMoshiach to be scourged and to be talui al HaEtz *(to be hanged on the Tree)*.

טו און ווייל פילאטוס האט געוואלט טאן די געפעליקייט דעם
dem gefelikeit di ton gevolt hot Pilatos vail un
the favor the do wanted has Pilatus because and

המון , האט ער פאר זיי באפרייט בר-אבאן , און האט
hot un Bar-Abban bafreit zei far er hot hamon
has and Bar-Abba set free them for he has crowd

איבערגעגעבן יהושען / ישוען* , נאך דעם ווי ער האט אים
im hot er vi dem noch Yeshuan Yehoshuan ibergegeben*
him has he as the after Yeshua Yehoshua handed over

געלאזט שמייסן, און אים איבערגעגעבן אויפהענגען אויף א בוים צו
tsu boim a oif oifhengen ibergegeben im un shmeisn gelozt
to tree a on hanged up handed over him and flog let

ווערן. (ישעיהו נג, ה.)
h ng Yeshayah veren
5 53 Yeshayah to be

16 And the chaiyalim *(soldiers)* led away Rebbe, Melech HaMoshiach into

טז און די זעלנער האבן אים אוועקגעפירט אינעווייניק אין הויף
hoif in ineveinik avekgefirt im hoben zelner di un
courtyard in inside led away him have soldiers the and

אריין, דאס איז דאס פרעטאריום ; און
un Pretorium dos iz dos arain
and Praetorium Governor's palace headquarters the is the into

רופן צונויף די גאנצע ראטע.
rate gantse di tsunoif rufen
cohort whole the together call

the courtyard, which is [the] Praetorium, the governor’s headquarters, and they called together [the] whole cohort.

[17] And they clothe him in [royal] purple and place upon him a keter *(crown)* of thorns that they had woven together.

יז און זיי קליידן אים אָן אין פורפור, און טאן אים אָן א
a on im ton un furfur in on im kleiden zei un
a without him do and purple in without him clothe they and

קרוין, וואס זיי האבן געפלאכטן פון דערנער;
derner fun geflachtn hoben zei vos kroin
thorns of braided have they which crown

[18] And they began to greet him, Hail, Melech HaYehudim!

יח און האבן אנגעהויבן אים צו באגריסן: שלום, קעניג פון די
di fun kenig sholem bagrisen tsu im ongehoiben hoben un
the of king peace greet to him begun have and

יידן!
Yidn
Jews

[19] And they were striking him [on] the rosh with a staff and they were spitting on him and bending their knees and bowing down before him.

יט און זיי האבן אים געשלאגן מיט א שטעקן איבערן קאפ, און
un kop ibern shtekn a mit geshlogen im hoben zei un
and head over stick a with struck him have they and

געשפיגן אויף אים, און האבן געבויגן די קניען און זיך געבוקט
gebukt zich un knien di geboign hoben un im oif geshfign
paid homage self and knees the bend have and him on spat

צו אים. (ישעיהו נ, ו.)
u n Yeshayah im tsu
6 50 Yeshayah him to

[20] After mocking him, they stripped him of [royal] purple and clothed him in his garments. And they lead him out that they might make him be talui al HaEtz *(being hanged on the Tree)*.

כ און נאך דעם ווי זיי האבן אפגעשפאט פון אים, האבן זיי אים
im zei hoben im fun opgeshpot hoben zei vi dem noch un
him they have him of mocked have they as that after and

אויסגעטאן דאס פורפור, און אים אנגעטאן זיינע מלבושים. און
un malbushem zaine ongeton im un furfur dos oisgetan
and clothing his dressed him and purple that stripped

זיי פירן אים ארויס, כדי אים צו אויפהענגען אויף דער בוים.
boim der oif oifhengen tsu im k'de arois im firen zei
tree the on hanged up to him so that out him lead they

[21] And a certain Shim'on from Cyrene was passing by, who was coming in from [the] countryside. He was

כא און זיי צווינגען א פארבייגייער, א געוויסן שמעון פון
fun Shim'on gevisen a farbaigeier a tsvingen zei un
of Shim'on certain a passer by a compel they and

קירניה, קומענדיק פון פעלד, דעם פאטער פון אלעקסאנדער און
un Aleksander fun foter dem feld fun kumendik kirnih
and Alexander of father the the field from coming Cyrene

רופוס, אז ער זאל טראגן זיין בוים.
boim zain trogen zol er az Rufus
tree his carry shall he that Rufus

the father of Alexander and Rufus. The chaiyalim *(soldiers)* requisition him in order that he carry Moshiach's Etz.

22 And they bring Rebbe, Melech HaMoshiach to a place called Gulgolta, which means, being translated, Place of the Skull.

כב און זיי ברענגען אים צו דעם ארט גלגלתא, וואס דער
der vos Gulgolta ort dem tsu im brengen zei un
the which Golgotha place of the to him bring they and

טייטש דערפון איז: דאס ארט פון א שארבן.
sharben a fun ort dos iz derfun taitsh
skull a of place of the is thereof meaning

23 And they were giving to him yayin having been mixed with myrrh, but this one did not take it.

כג און זיי האבן אים געגעבן וויין געמישט מיט מירע, וואס ער
er vos mire mit gemisht vain gegeben im hoben zei un
he which myrrh with mixed wine given him have they and

האט אבער נישט אנגענומען.
ongenumen nisht ober hot
take not however has

24 And they hanged Rebbe, Melech HaMoshiach on HaEtz and YICHALLEKU VEGADAI *(they divide the garments)* of Rebbe, Melech HaMoshiach, and VAPPILU GORAL *(they cast lots)* for them, to decide what each might take.

כד און זיי האבן אים אויפגעהאנגען אויף א בוים, און צעטיילן
tseteiln un boim a oif oifhangen im hoben zei un
distribute and tree a on hung up him have they and

צווישן זיך זיינע מלבושים, ווארפנדיק גורל אויף זיי,
zei oif gurl varfendik malbushem zaine zich tsvishen
them on lots casting clothing his themselves among

וואס ווער זאל נעמען.
nemen zol ver vos
take shall each what

25 Now it was [the] third hour when they nailed and hanged Rebbe, Melech HaMoshiach on HAETZ.

כה און עס איז געווען די דריטע שעה, און זיי האבן אים
im hoben zei un sha'á drite di geven iz es un
him have they and hour 9 A.M. third the was is it and

אויפגעהאנגען אויף א בוים. (תהלים כב, יד-טז, יח.)
yod chet yad-au chb Tehilim boim a oif oifhangen
18 14-15 22 Psalms tree a on hung up

26 And the inscription of the charge against him was inscribed above his rosh, melech hayehudim.

כו און דער כתב פון זיין באשולדיקונג איז געווען אויפגעשריבן:
oifgeshribn geven iz bashuldikung zain fun chtb der un
inscribe was is accusation his of inscription the and

דער קעניג פון די יידן.
Yidn di fun kenig der
Jews the of king the

27 And with him they also nailed, each to his own etz, shnei shodedim, one on [the] right, one on [the] left of him. [

כז און צוזאמען מיט אים זיי אויפהענגען אויף דער בוים צוויי
tsvei boim der oif oifhengen zei im mit tsuzamen un
two tree the on hanged up they him with together and

רויבער; איינעם אויף זיין רעכטער *זייט, און איינעם אויף זיין
*zain oif einem un *zait rechter zain oif einem roiber*
his on one and side right his on one robber

לינקער זייט.
zait linker
side left

28 And the Kitvei Hakodesh was fulfilled, VES POSHEIM NIMNAH *(and with lawless persons he was numbered)*.]

כח און עס איז מקוים געווארן דער פסוק, וואס זאגט:
zogt vos pasuk der gevoren mekuiem iz es un
says which verse the become fulfill is it and

און מיט פושעים איז ער פאררעכנט געווארן.
gevoren farrechnt er iz fusheim mit un
become reckoned he is lawless with and

(ישעיהו נג, יב.)
yb ng Yeshayah
12 53 Yeshayah

29 And the ones passing by were reviling him and shaking their heads and saying, Ha! The one bringing churban on the Beis HaMikdash and rebuilding [it] in shlosha yamim,

כט און די פארבייגייער האבן אים געלעסטערט, שאקלענדיק זייערע
zeiere shaklendik gelestert im hoben farbaigeier di un
their shaking blasphemed him have passers by the and

קעפ , און זאגנדיק: הא! דו , וואס צעשטערסט דעם היכל , און
un Heichal dem tseshterst vos du ha zogendik un kef
and Heikhal the destroys who you Ha! saying and heads

בויסט אים אויף אין דריי טעג,
teg drei in oif im boist
days three in up it builds

30 Save yourself! Come down from the etz!

ל ראטעווע דיך אליין, און קום אראפ פונם בוים!
boim funem arop kum un alein dich rateve
tree from the down come and alone you save

31 Likewise, also, the Rashei Hakohanim with the Sofrim were also mocking him, saying, He saved others, but himself he is not able to save.

לא אזוי האבן אויך די הויפט כהנים אפגעשפאט צווישן
tsvishen opgeshpot kohanem hoipt di oich hoben azoi
among mocked kohenim chief the also have so

זיך צוזאמען מיט די סופרים, און געזאגט: אנדערע האט ער
er hot andere gezogt un soifrem di mit tsuzamen zich
he did others said and scribes the with together themselves

געהאלפן, זיך אליין קען ער נישט העלפן.
helfen nisht er ken alein zich geholfen
help not he can alone self help

32 Let the Moshiach, let Rebbe Melech HaMoshiach of Yisroel, let [him] come down now from the etz, in order that we may see and have emunah! And the ones having been hanged on the etz on either side of him were reproaching him.

לב דער משיח , דער קעניג פון ישראל! זאל ער איצט אראפשטייגן
aropshtaigen itst er zol Yisroel fun kenig der Moshiach der
come down now he shall Israel of king the Moshiach the

פון בוים, כדי מיר זאלן זען און גלויבן ! אויך די , וואס זענען
zenen vos di oich gloiben un zen zoln mir k'de boim fun
are who the also believe and see shall we so that tree from

מיט אים אויפגעהאנגען אויף א בוים געווארן, האבן אים מבזה
mevaze im hoben gevoren boim a oif oifhangen im mit
degrade him have become tree a on hung up him with

געווען.
geven
were

33 And when the sixth hour came, it became choshech over kol haaretz until [the] ninth hour.

לג און ווען די זעקסטע שעה איז געקומען, איז געווארן א
a gevoren iz gekumen iz sha'á zekste di ven un
a become is come is hour sixth the when and

פינצטערניש איבערן גאנצן לאנד ביז דער ניינטער שעה.
sha'á neinter der biz land gantsn ibern fintsternish
hour ninth the until land entire over darkness

34 And at the ninth hour, he cried out in a kol gadol *(loud voice)*, Eloi, Eloi lamah sabachthani? — which means, being translated, ELI ELI LAMAH AZAVTANI? *(My G-d, my G-d, why have you forsaken me?)*

לד און אין דער ניינטער שעה האט יהושע / ישוע* א געשריי געטאן
geton geshrei a Yeshua Yehoshua hot sha'á neinter der in un*
done shout a Yeshua Yehoshua has hour ninth the in and

מיט א הויך קול : אלהי אלהי למה שבקתני ? פארטייטשט
fartaitsht shbktni lmh Elokei Elokei kol hoich a mit
translated sabachthani lema Eloi Eloi voice loud a with

הייסט עס: ג-ט מיינער, ג-ט מיינער, פארוואס האסטו מיך
mich hostu farvos meiner Hashem meiner Hashem es heist
Me you have why mine G-d mine G-d it means

פארלאזן? (תהלים כב, א.)
a chb Tehilim farlozen
1 22 Psalms forsaken

35 And some of the ones having been standing nearby and having heard, were saying, Hinei! He calls for Eliyahu HaNavi!

לה און אייניקע פון די , וואס זענען געשטאנען דערביי, האבן עס
es hoben derbei geshtanen zenen vos di fun einike un
it have nearby standing are who the of some and

געהערט, און האבן געזאגט: זע , ער רופט אליהון .
Eliyahun ruft er ze gezogt hoben un gehert
Eliyahu calls he look said have and heard

36 And someone having run and having filled a sponge

לו און איינער איז געלאפן, און האט אנגעפילט א שוואם מיט עסיק ,
esik mit shvom a ongefilt hot un gelafn iz einer un
vinegar with sponge a filled has and run is one and

און זי ארויפגעזעצט אויף א שטעקן, און אים געגעבן צו טרינקען,
trinken tsu gegeben im un shtekn a oif aroifgezetst zi un
drink to given him and stick a on put up it and

with CHOMETZ *(vinegar)*, and having placed it on a staff, gave a drink to him, saying, Leave him alone. Let us see if Eliyahu Hanavi comes to take him down.
37 And Rebbe, Melech HaMoshiach, having uttered a kol gadol *(loud voice)* and having breathed his last, expired.

38 And the Parochet in the Heikhal was torn in two from top to bottom.

39 And the centurion, having stood nearby opposite him, and having seen that he expired this way, said Beemes *(actually, in truth)*, this man was the Ben HaElohim!
40 And there were also nashim *(women)* looking on from a distance, among whom [were] Miryam from Magdala, and Miryam the Em of the younger Ya'akov and of Yosi, and Shlomit.

41 They were with Rebbe, Melech HaMoshiach in the Galil and they had

(תהלים סט, כב.) אזוי צו זאגן: לאזט; מיר וועלן זען אויב אליהו
Eliyahu oib zen velen mir lozt zogen tsu azoi chb st Tehilim
"Eliyahu" if see will we leave say to so 22 69 Psalms

וועט קומען, כדי אים אראפצונעמען!
aroptsunemen im k'de kumen vet
to take down him so that to come will

לז יהושע / ישוע* אבער האט ארויסגעלאזט א הויך געשריי,
geshrei hoich a aroisgelozt hot ober Yeshua Yehoshua*
shout loud a let out has however Yeshua Yehoshua

און אפגעגעבן דעם *גייסט.
**gaist dem opgegeben un*
spirit the gave up and

לח און דאס פרוכת פון היכל האט זיך צעריסן אין צווייען, פון
fun tsveien in tserisn zich hot Heichal fun frucht dos un
from two in tear apart self has Heikhal of Parochet the and

אויבן ביז אראפ.
arop biz oiben
bottom to top

לט און ווי דער אפיציר, וועלכער איז געשטאנען אנטקעגנאיבער אים,
im antkegeniber geshtanen iz velcher afitsir der vi un
him opposite standing is who officer the as and

האט געזען, אז ער האט אָט אזוי אפגעגעבן דעם גייסט, האט ער
er hot gaist dem opgegeben azoi ot hot er az gezen hot
he has Spirit the give up so just has he that seen has

געזאגט: דער דאזיקער מענטש איז באמת געווען ה׳ס זון!
zun h,s geven be'emes iz mentsh doziker der gezogt
son Hashem's was in truth is man this one the said

מ און עס זענען אויך געווען פרויען, וואס האבן זיך צוגעקוקט
tsugekukt zich hoben vos froien geven oich zenen es un
looking self have who women was also are there and

פונדערווייטנס, צווישן זיי מרים פון מגדלה, און מרים, די
di Miryam un Magdala fun Miryam zei tsvishen fundervaitns
the Miryam and Magdala of Miryam them among from a distance

מוטער פון יעקב הקטן און פון יוסי, און שלומית;
Shlomit un Yosi fun un hakatan Ya'akov fun muter
Shulamit and Yosi of and the small Yaakov of mother

מא וועלכע האבן אים נאכגעפאלגט, ווען ער איז נאך געווען אין
in geven noch iz er ven nochgefolgt im hoben velche
in was still is he when followed him have which

גליל, און האבן אים באדינט; און א סך אנדערע פרויען, וואס
vos froien andere sach a un badint im hoben un Galil
who women other many a and serve him did and Galil

זענען ארויפגעגאנגען מיט אים קיין ירושלים.
Yerushalayim kein im mit aroifgegangen zenen
Yerushalayim to him with go up are

been following him and serving him, and there were many other Jewish women who, with Rebbe Melech HaMoshiach, had made their aliyah leregel *(pilgrimage)* up to Yerushalayim.

42 And already, erev *(evening)* fast approaching, vibahlt *(since)* it was Preparation Day, which is the day before Shabbos,

מב און ווען עס איז שוין געווארן אוונט , ווייל עס איז
un ven es iz shoin gevoren ovent vail es iz
and when it is already become evening because it is

געווען ערב שבת , דאס הייסט א טאג פאר שבת ,
geven orev Shabbos dos heist a tog far Shabbos
was Erev Shabbos that means a day before Shabbos

43 Yosef of Ramatayim, a member of the Sanhedrin and a man of chashivut *(prominence)* there, a man who was also himself looking forward to the Malchut Hashem, had the bold chozek to go into Pilate and ask for the gufat Yehoshua.

מג איז געקומען יוסף הרמתי , אן אנגעזעענער יועץ , וואס
iz gekumen Yosef HaRamati an ongezener yuets vos
is come Yosef HaRamati an prominent counsellor who

האט אליין אויך געהאפט אויף ה׳ס קעניגרייך, און האט זיך
hot alein oich gehaft oif h,s kenigreich un hot zich
has himself also hoped on Hashem's kingdom and has self

אונטערגעשטעלט אריינצוגיין צו פילאטוסן, און געבעטן ישועס
untergeshtelt araintsugein tsu Pilatosn un gebeten Yeshua's
strengthen himself to enter to Pilatus and begged Yeshua

גוף .
guf
body

44 And Pilate was amazed that Rebbe, Melech HaMoshiach was already niftar *(deceased)*, and Pilate summoned the centurion to question him whether Yehoshua was niftar already.

מד פילאטוס אבער האט זיך געוואונדערט, אז ער איז שוין
Pilatos ober hot zich gevaundert az er iz shoin
Pilatus however has self amazed that he is already

געשטארבן; און האט גערופן צו זיך דעם אפיציר, און אים
geshtorben un hot gerufen tsu zich dem afitsir un im
died and has called to self the officer and him

געפרעגט, צי ער איז שוין לאנג טויט .
gefregt tsi er iz shoin lang toit
asked he is already long death

45 And having found out from the centurion, he gave the geviyah *(body)* to Yosef.

מה און דערוויסנדיק זיך פונם אפיציר, האט ער יוספן געשענקט
un dervisndik zich funem afitsir hot er Yosefn geshenkt
and he perceived self from the officer has he Yosef given

דעם גוף .
dem guf
the body

46 And having bought linen cloth tachrichim *(shrouds)* and having taken Rebbe, Melech HaMoshiach down, he wrapped him in the tachrichim *(shrouds)* and placed him in a kever which had been cut from rock, and he rolled a stone against the entrance of the kever.

מו און ער האט געקויפט א ליילעך, האט אים אראפגענומען, און אים
im un aropgenumen im hot leilech a gekoift hot er un
him and take down him did sheet a buy has he and

איינגעוויקלט אין דעם ליילעך, און אריינגעלייגט אין א קבר , וואס
vos keyver a in araingeleigt un leilech dem in eingeviklt
which tomb a in laid and sheet the in wrap

איז געווען אויסגעהאקט אין א פעלדזן; און האט ארויפגעקייקלט א
a aroifgekeiklt hot un feldzn a in oisgehakt geven iz
a roll has and rock a in hewn was is

שטיין אויף דעם ארייגאנג צום קבר . (ישעיהו נג, ט.)
t ng Yeshayah keyver tsum araingang dem oif shtein
9 53 Yeshayah tomb to the entrance the on stone

47 And Miryam of Magdala and Miryam the Em of Yosi were observing of where Rebbe, Melech HaMoshiach had been laid.

מז און מרים פון מגדלה און מרים , יוסיס מוטער, האבן געזען
gezen hoben muter Yosi's Miryam un Magdala fun Miryam un
see did mother Yosi's Miryam and Magdala of Miryam and

וואו ער איז געלייגט געווארן.
gevoren geleigt iz er vu
become laid is he where

16

16 And when Shabbos had ended, Miryam of Magdala and Miryam Em of Ya'akov, and Shlomit bought spices in order that they might go and anoint him.

טז און ווען עס איז געווארן אויס שבת , האבן מרים פון
fun Miryam hoben Shabbos ois gevoren iz es ven un
of Miryam have Shabbos out become is it when and

מגדלה , און מרים , די מוטער פון יעקב , און שלומית
Shlomit un Ya'akov fun muter di Miryam un Magdala
Shulamit and Yaakov of mother the Miryam and Magdala

געקויפט געווירצן, כדי זיי זאלן אהינגיין אים צו זאלבן .
zalben tsu im ahingein zoln zei k'de gevirtsn gekoift
anoint to him go shall they so that spices buy

2 And at Shachrit on Yom Rishon, the first day of the shavua *(week)*, the shemesh *(sun)* just coming up, they come to the kever.

ב און זייער פרי דעם ערשטן טאג פון דער *וואך, קומען זיי צום
tsum zei kumen voch der fun tog ershtn dem peire zeier un
to the they to come week the of day first the early very and

קבר , ווען די זון איז אויפגעגאנגען.
oifgegangen iz zun di ven keyver
go up is son the when tomb

3 And they were saying to themselves, Who will roll away the stone for us from the entrance of the kever?

ג און האבן געזאגט איינע צו דער אנדערער: ווער וועט
vet ver anderer der tsu eine gezogt hoben un
will who another the to one say did and

אראפקייקלען פאר אונדז דעם שטיין פון דעם ארייגאנג צום
tsum araingang dem fun shtein dem undz far aropkeiklen
to the entrance the from stone the us for remove by rolling

קבר ?
keyver
tomb

4 And having looked up they observe that the stone, which was extremely large, had already been rolled aside!

ד און ווי זיי האבן א בליק געטאן, האבן זיי געזען, אז דער
der az gezen zei hoben geton blik a hoben zei vi un
the that seen they have done glance a have they as and

שטיין איז אוועקגעקייקלט; ווארום ער איז געווען זייער גרויס.
grois zeier geven iz er vorem avekgekeiklt iz shtein
great very was is it because rolled away is stone

5 And having entered into the kever, they saw a young man enrobed in white, sitting on the right side, and they were shocked with astonishment.

ה און ווען זיי זענען אריינגעגאנגען אין קבר אריין, האבן זיי
zei hoben arain keyver in araingegangen zenen zei ven un
they have into tomb in enter are they when and

געזען א בחור זיצן אויף דער רעכטער *זייט, אנגעטאן אין א
*a in ongeton *zait rechter der oif zitsen bchur a gezen*
a in dressed side right the on sit young man a seen

*ווייס קלייד , און זיי האבן זיך שטארק דערשראקן.
*dershroken shtark zich hoben zei un kleid *veis*
terrified strong self have they and clothing white

6 But he says to them, Do not be alarmed. You seek Yehoshua/Yeshua from Natzeret, who has been made talui al HaEtz *(being hanged on the Tree)*. He has been made to stand up alive. He is not here. Hinei the place where they laid him.

ו און ער זאגט צו זיי : שרעקט זיך נישט! איר זוכט
zucht ir nisht zich shrekt zei tsu zogt er un
seek you not self fear them to says he and

יהושען / ישוען* פון נצרת , דעם וואס איז אויפגעהאנגען
oifhangen iz vos dem Natseret fun Yeshuan Yehoshuan*
hung up is who the one Natseret of Yeshua Yehoshua

אויף א בוים געווארן; ער איז אויפגעשטאנען; ער איז דא נישטא ;
nishto do iz er oifgeshtanen iz er gevoren boim a oif
there is not here is he stand up again is he become tree a on

אָט איז דאס ארט , וואו מען האט אים געלייגט! (תהלים טז,
au Tehilim geleigt im hot men vu ort dos iz ot
16 Psalms laid him has they where place of the is here

י.)
y
10

7 But go tell his talmidim and Kefa that he goes before you into the Galil. There you will see him, just as he told you.

ז נאר גייט, זאגט זיינע תלמידים און פעטרוסן, אז ער גייט פארויס
forois geit er az Petrosn un talmidim zaine zogt geit nor
ahead goes he that Petros and disciples his tell go but

פאר אייך קיין גליל; דארט וועט איר אים זען, לויט ווי ער
er vi loit zen im ir vet dort Galil kein aich far
he as according to see him you will there Galil to you before

האט אייך געזאגט.
gezogt aich hot
told you had

8 And having gone out, they fled from the kever, and trembling and amazement seized them. And they told no one anything, for they were afraid.

ח און זיי זענען ארויסגעגאנגען, און זענען אנטלאפן פון קבר ;
keyver fun antlofen zenen un aroisgegangen zenen zei un
tomb from run away are and went out are they and

ווארום עס האט זיי אנגעכאפט א ציטערניש און זיי זענען געווען
geven zenen zei un tsiterenish a ongechapt zei hot es vorem
was are they and trembling a seize them has it because

אויסער זיך ; און זיי האבן קיינעם גארנישט געזאגט; ווייל
vail gezogt gornisht keinem hoben zei un zich oiser
because said nothing anyone have they and themselves beside

זיי האבן מורא געהאט.
gehat moire hoben zei
had fear have they

9 And now after Rebbe, Melech HaMoshiach stood up alive early on Yom Rishon he appeared rishonah *(first)* to Miryam of Magdala, from whom he had cast out shiva shedim.

ט און ווען ער איז אויפגעשטאנען אינדערפרי דעם ערשטן טאג
tog ershtn dem inderfri oifgeshtanen iz er ven un
day first the in the morning stand up again is he when and

פון דער *וואך, האט ער זיך צום ערשט באוויזן צו מרים פון
fun Miryam tsu bavizen ersht tsum zich er hot voch der fun
of Miryam to appear first at himself he did week the of

מגדלה , פון וועמען ער האט ארויסגעטריבן זיבן בייזע גייסטער.
geister beize ziben aroisgetriben hot er vemen fun Magdala
spirits evil seven cast out had he whom from Magdala

10 She went out and announced to the ones who had been with Rebbe, Melech HaMoshiach while they were in avelut *(mourning)* and weeping.
11 And those who heard that Rebbe, Melech HaMoshiach lives and he was seen by her, refused to have emunah.
12 And after these things, Rebbe, Melech HaMoshiach appeared in another form to two of them walking along into the country.

י זי איז געגאנגען און האט עס דערציילט צו די , וואס זענען געווען
geven zenen vos di tsu dertseilt es hot un gegangen iz zi
was are who the to tell it did and go is she

מיט אים, וואס האבן געטרויערט און געוויינט.
geveint un getroiert hoben vos im mit
weep and mourn have who him with

יא און ווען זיי האבן געהערט, אז ער לעבט און איז פון איר
ir fun iz un lebt er az gehert hoben zei ven un
her of is and lives he that hear did they when and

געזען געווארן, האבן זיי עס נישט געגלויבט. יב נאך דעם האט ער
er hot dem noch gegloibt nisht es zei hoben gevoren gezen
he has that after believed not it they have become seen

זיך באוויזן אין אן אנדער געשטאלט צו צוויי פון זיי , בשעת
beshas zei fun tsvei tsu geshtalt ander an in bavizen zich
while them of two to form another an in revealed himself

זיי זענען געגאנגען אין פעלד אריין.
arain feld in gegangen zenen zei
into field in walking are they

13 And those went and reported to the rest, but the

יג און זיי זענען אוועקגעגאנגען און האבן עס דערציילט צו די
di tsu dertseilt es hoben un avekgegangen zenen zei un
the to tell it have and went away are they and

איבריקע; אבער אויך יענע האבן זיי נישט געגלויבט.
gegloibt nisht zei hoben yene oich ober ibrike
believed not them have those also however others

rest did not have emunah either.

14 But later Rebbe, Melech HaMoshiach appeared to the Achad Asar *(The Eleven)*, themselves reclining at tish, and Rebbe, Melech HaMoshiach reproached them for their lack of emunah and the KESHI *(stubbornness, hardness)* of their levavot *(hearts)*, because they had not believed those who saw Rebbe, Melech HaMoshiach after he had been made to stand up alive.

15 And Rebbe, Melech HaMoshiach said to them, Go into kol haOlam *(all the World)*, and proclaim the Besuras haGeulah to all HaBriah *(the Creation)*.

16 The one having had emunah *(faith)* and having submitted to a tevilah of teshuva *(immersion of repentance)* will be delivered in the Yeshu'at Eloheinu *(Salvation of our G-d)*, but the one not having emunah will come under the gezar din *(verdict)* of harshaah *(condemnation as guilty)*.

יד דערנאך האט ער זיך באוויזן צו די עלף אליין, בשעת
beshas alein elf di tsu bavizen zich er hot dernoch
while alone eleven the to reveal himself he did then

זיי זענען געזעסן ביים טיש, און האט זיי פארגעווארפן זייער
zeier fargevorfen zei hot un tish baim gezesen zenen zei
their upbraid them did and table at sit did they

אומגלויבן און הארטקייט פון הארצן, ווייל זיי האבן נישט
nisht hoben zei vail hartsn fun hartkeit un umgloiben
not have they because heart of hardness and unbelief

געגלויבט די , וואס האבן אים געזען אן אויפגעשטאנענעם.
oifgeshtanenem an gezen im hoben vos di gegloibt
risen up an seen him have who those believed

טו און ער האט צו זיי געזאגט: גייט אין דער גאנצער וועלט, זאגט
zogt velt gantser der in geit gezogt zei tsu hot er un
say world whole the in go say them to did he and

אָן די גוטע בשורה צו דער גאנצער באשאפונג.
bashafung gantser der tsu bshurh gute di on
creation whole the to Bsoires good the without

טז ווער עס גלויבט און לאזט זיך טובל זיין אין א מקווה, דער
der mkvh a in zain toivl zich lozt un gloibt es ver
that mikveh a in to be tovel self allows and believes it who

וועט געראטעוועט ווערן; ווער אבער עס וועט נישט גלויבן , דער
der gloiben nisht vet es ober ver veren geratevet vet
that believe not will it however who to be saved will

וועט פארמשפט ווערן .
veren farmishpet vet
become condemned will

17 And these otot *(signs)* will accompany those that have emunah. BiShmi *(In my Name)* they will cast out shedim *(demons)*; they will speak with leshonot chadashot *(new tongues)*;

יז און די דאזיקע צייכנס וועלן באגלייטן די , וואס גלויבן יא :
yo gloiben vos di bagleitn velen tseichens dozike di un
yes believe who the accompany will signs these the and

אין מיין נאמען וועלן זיי ארויסטרייבן בייזע גייסטער; זיי וועלן
velen zei geister beize aroistraiben zei velen nomen main in
will they spirits evil cast out they will Name my in

רעדן מיט נייע לשונות ;
leshoines neie mit reden
tongues new with speak

18 And with their hands they will pick up nechashim *(snakes)*; and, if any deadly poison they drink, it will in no way harm them; upon [the] cholim *(sick people)* they will lay their hands and they will bring them refuah.

יח מיט די הענט וועלן זיי אויפהויבן שלאנגען, און אויב זיי וועלן
velen zei oib un shlangen oifhoiben zei velen hent di mit
will they if and snakes pick up they will hands the with

טרינקען סם , וועט עס זיי בשום אופן נישט *שאטן; אויף
*oif *shoten nisht oifen beshum zei es vet sm trinken*
on harm not way never them it will deadly thing drink

קראנקע וועלן זיי ארויפלייגן די הענט, און זיי וועלן געגעזן
genezn velen zei un hent di aroifleigen zei velen kranken
healed will they and hands the lay they will sick

ווערן .
veren
become

19 And then Adoneinu Yehoshua, after speaking to them, was taken up into Shomayim V'YASHAV LIMIN HASHEM *(and sat down at the right hand of Hashem)*.

יט און אזוי, נאך דעם ווי דער האר יהושע / ישוע* האט צו
tsu hot Yeshua Yehoshua har der vi dem noch azoi un*
to has Yeshua Yehoshua L-rd the as the after so and

זיי גערעדט, איז ער ארויפגענומען געווארן אין הימל אריין, און
un arain himel in gevoren aroifgenumen er iz geredt zei
and into heaven in become taken up he is spoken them

האט זיך אנידערגעזעצט אויף ה׳ס רעכטער *זייט. (תהלים
*Tehilim *zait rechter h,s oif anidergezetst zich hot*
Psalms side right Hashem's on sat down himself has

קי , א.)
a ki
1 110

20 And those having gone forth preached the Hachrazah *(Proclamation, Kerygma)* everywhere, [while] Adonoi was working with them, confirming the

כ און זיי זענען ארויסגעגאנגען, און האבן אויסגערופן (די גוטע
gute di oisgerufen hoben un aroisgegangen zenen zei un
good the proclaim did and go out did they and

בשורה) אומעטום , און דער האר האט מיטגעווירקט מיט זיי ,
zei mit mitgevirkt hot har der un umetum bshurh
them with work along did L-rd the and everywhere Bsoires

Besuras HaGeulah through the accompanying otot *(signs)*. Omein.

באשטעטיקנדיק דאסווארט דורך די צייכנס , וואס האבן

hoben vos tseichens di durch vort dos bashtetikndik

did which signs the through word the confirming

נאכגעפאלגט. אמן .

Omein nochgefolgt

Amen follow

© Artists for Israel
This work is licensed under a Creative Commons
Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License.